

[Tastesen.]

kriminalforsorg bliver en integreret del af selve socialforsorgen. Udvalget vil i øvrigt få anledning til at beskæftige sig med problematikken kriminalforsorg i frihed ved den videre behandling af det af justitsministeren fremsatte lovforslag om nedkriminalisering og afkriminalisering. Dette kan måske give anledning til, at man forstærker kriminalforsorgen i frihed fremfor på institutioner.

Da der er et ubesvaret spørgsmål tilbage, må vi anmode om en kort udvalgsbehandling mellem anden og tredje behandling.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): Jeg vil gerne have lov til at takke udvalget for veludført arbejde.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om lønmodtagernes medejendomsret.

(Lovforslaget (nr. 168) findes i tillæg A. sp. 4693, fremsættelsen i tidenden sp. 3109).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Formanden: Jeg skal fastsætte en taletid på indtil 20 minutter for ordførerne i første omgang.

Erik Andersen (Fr.borg amt): Da regeringen bebudede, at der i denne folketingssamling ville blive fremsat lovforslag om økonomisk demokrati, og samtidig udtrykte ønske om at få forslaget færdigbehandlet i denne samling, blev der fra mange sider udtrykt undren og betænkelighed. Var befolkningen nu moden nok til at modtage det økonomiske demokrati? Er det rigtigt og forsvarligt at gennemføre en så betydelig reform netop nu? Var det ikke bedre, om man lod forslaget gennemgå en grundig kommissionsbe-

handling? Kan dansk erhvervsliv klare EF-udfordringen, hvis man indfører økonomisk demokrati? Er lønmodtagerne og deres valgte repræsentanter dygtige nok til at administrere det økonomiske demokrati? Indfører man økonomisk demokrati, kommer lønmodtagerne selv til at betale for det osv. osv. Utallige bekymrede spørgsmål fra utallige bekymrede spillere. Men der var ingen, der klart og tydeligt sagde nej til økonomisk demokrati, var rede til at bekæmpe denne udvidelse af demokratiet med alle midler.

I stedet for at afvise økonomisk demokrati kom der forslag fra bl.a. det konservative folkeparti, det radikale venstre, venstre, Danmarks liberale parti, Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet. De mange forslag viser, at ingen af de i folketinget repræsenterede partier er tilfredse med de nuværende relationer mellem arbejdskraft og kapital. Tidspunktet for lovforslaget er således vel motiveret og rigtigt valgt. Det er vel, når alt kommer til alt, heller ikke ønsket om at gennemføre et fremsat forslag i denne samling, der har givet anledning til den store forhåndsinteresse og de mange modforslag. Det er vel snarere forslagens indhold og ideologiske målsætning.

Det kan ikke og skal heller ikke skjules, at socialdemokratiets forslag adskiller sig stærkt fra de borgerlige partiers og Arbejdsgiverforeningens forslag. Lige så længe arbejderbevægelsen har eksisteret, har det været bevægelsens stræben at skabe lighed mellem de forskellige grupper eller klasser i samfundet. På en lang række områder er der sket en vis nedbrydning af klasseskellene. I vort samfund er der ikke store, åbne kløfter mellem fattige og rige. Det sociale velfærdssamfund har udvisket de mest iøjnefaldende uligheder, og en overfladisk betragtning kunne føre til den konklusion, at vi lever i et fuldt retfærdigt samfund, der har løst lighedsproblematikken på en demokratisk måde. Velfærdssamfundets mange sociale trykghedsgoder har givet de dårligst stillede nye muligheder for at skabe sig en bedre tilværelse med en i forhold til tidligere tider høj levestandard.

Men der er fortsat en afgrund mellem f.eks. den fysisk producerende arbejders forhold og den veletablerede kapitalejers eller virksomhedsleders forhold. Uligheden

[Erik Andersen (Fr.borg amt.)]

fremtræder på alle områder: arbejdets art, de forhold, hvorunder det udføres, risikoen for ulykkestilfælde og erhvervs sygdomme, arbejdstidens længde m.v. Men stærkest træder uligheden frem, når man ser på indkomst, formue og indflydelse. Halvdelen af alle skatteydere, dem med de laveste indkomster, tjener tilsammen mindre end den tiendedel af skatteydere, der har de højeste indkomster. Halvdelen af skatteyderne, de dårligst lønnede, ejer tilsammen kun 2 pct. af formuemassen, mens en tiendedel, dem med de høje indkomster, ejer 60 pct. af formuemassen.

Denne ulighed i indkomst- og formuefordeling og de deraf følgende ulige muligheder på alle andre områder, hvor menneskeligt liv og lykke udvikles og trives, er baggrunden for arbejderbevægelsens krav om økonomisk demokrati, forstået som lønmodtagernes ret til en rimelig andel af den kapitaltilvækst, der i de kommende år sker i samfundet, og forstået som lønmodtagernes ret til i kraft af deres arbejdsindsats at udøve medbestemmelse på de virksomheder, de er direkte knyttet til.

Det foreliggende lovforslag og handelsministerens lovforslag om medbestemmelse i aktieselskaber m. v. imødekommer disse krav. Forslaget om lønmodtagernes medejendomsret vil derudover kunne fremme erhvervslivets investeringer og skabe et forøget sikkert grundlag for fuld beskæftigelse, bedre levestandard og sociale fremskridt.

Lovforslaget omfatter alle lønmodtagere, uanset om de er beskæftiget i det private erhvervsliv eller inden for den offentlige sektor, uanset om man er ansat i en stor virksomhed eller som eneste lønmodtager i en lille butik, og uanset om virksomheden giver overskud eller underskud. Lønmodtagernes medejendomsret skabes ved, at samtlige arbejdsgivere, private og offentlige, én gang om året indbetaler en procentandel af deres samlede udbetalte lønsum til lønmodtagernes investerings- og udbyttefond. Bidraget foreslås fastsat til $\frac{1}{2}$ pct. i 1974 og derefter stigende med $\frac{1}{2}$ pct. om året indtil 1983, hvor de årlige bidrag udgør 5 pct.

I forslagens § 42 er indført en bestemmelse om, at loven i 1975-76 skal revideres med henblik på bl.a. en ændring af finansieringsformen, således at bidraget kombineres eller

delvis erstattes med indbetaling af en del af overskuddet i virksomhederne. En sådan kombination af bidragsbetalingen vil tilgodesønst om en udbyttedeling og medvirke til mere ligestilling mellem kapital- og arbejdskraftintensive virksomheder.

De indbetalte bidrag skal anvendes til investering og skal så vidt muligt placeres som aktiv, risikovillig kapital. Lønmodtagernes Investerings- og Udbyttefond er administrator af lønmodtagerkapitalen, men i lovforslaget er der givet detaljerede regler for, hvorledes kapitalen skal anbringes. I aktieselskaber med over 50 ansatte skal $\frac{2}{3}$ af bidraget blive stående i virksomhederne som ansvarlig aktiekapital. Aktieselskaber med fra 20 til 50 ansatte kan lade $\frac{2}{3}$ af bidraget indestå som aktiekapital mod at give lønmodtagerne samme ret til deltagelse i ledelsen som den ret, der gælder for ansatte i selskaber med mere end 50 ansatte i henhold til handelsministerens fremsatte forslag. Andre private virksomheder med mere end 10 ansatte samt under visse nærmere betingelser også statslige og kommunale erhvervs virksomheder har adgang til at lade $\frac{2}{3}$ af bidraget blive stående i virksomhederne som lån.

De midler, der ikke er båndlagt efter disse regler, de såkaldt frie midler, kan fonden anbringe i virksomhederne, så vidt det er muligt som ansvarlig kapital, men udlån kan også finde sted. Administrationen af udlånsordningerne kan fonden overdrage til de etablerede banker og sparekasser.

Fonden er udtryk for lønmodtagernes kollektive ejendomsret. Herved opnås, at risikoen ved placeringen af midler i de enkelte virksomheder udjævnes. Den enkelte lønmodtager får derved en solidarisk sikring for, at den erhvervede andel ikke mistes, hvis den virksomhed, hvorpå han er beskæftiget, går ned eller på anden måde ophører med at eksistere. Fondens gør det også muligt at placere den frie kapital efter retningslinjer, der tilgodeser lønmodtagernes og samfundets interesser.

Den personlige ejendomsret omfatter alle de lønmodtagere, der er med i ATP, idet denne fonds register foreslås anvendt ved opkrævning af bidrag og udstedelse af fondsbeviser. Alle, der har været beskæftiget i 32 uger, får lige store andele. De, der har været mellem 16 og 32 uger i arbejde,

[Erik Andersen (Fr.horg amt).]

får halv andel. Hvis man anvender tallene fra ATPs beretning for 1971, vil det betyde, at 1,3 millioner lønmodtagere ville få en hel andel, og 350.000 ville få en halv andel. Endvidere kan man af beretningen aflæse, at 300.000 registrerede medlemmer i ATP, de sporadisk arbejdende, ikke ville have opnået en beskæftigelsesperiode, der gav dem nogen adkomst til hverken halv eller hel andel.

De fondsbeviser, der udstedes gennem ATP-fonden, kan ikke omsættes eller belånes, men efter 7 års forløb kan den enkelte lønmodtager hæve sit fondsbevis med tilskrivning af udbytte og renteindtægt. Beviserne kan endvidere indløses ved ejerens 67 års fødselsdag eller ved dødsfald. Det betyder, at i 1982 finder den første generelle udbetaling sted. I henhold til forslaget's bilag vil der på det tidspunkt være ca. 600 kr. til hver lønmodtager med en fuld andel. 5 år senere, i 1987, kan der udbetales ca. 5.000 kr. pr. lønmodtager, og i 1991 er samme udbetaling 11.500 kr. pr. lønmodtager. Ved disse tal er det forudsat, at lønmodtageren straks ved udløbet af hver 7 års periode hæver sin andel. Hvis en lønmodtager ikke hæver noget beløb i 1982, 1983, 1984, 1985 og 1986, vil han eller hun kunne hæve ca. 17.000 kr. i 1987. Venter han eller hun til 1991, er det tilsvarende beløb godt 60.000 kr. Ved udbetalingen beskattes fondsbevisernes værdi med en fast procent på 35. Hvis lønmodtageren yderligere frivilligt binder beløbet i mindst 5 år, nedsættes denne procent til 25.

De bidrag, der indbetales til fonden af de enkelte arbejdsgivere, kan fradrages virksomhedens skattepligtige indkomst og vil naturligvis heller ikke blive beskattet hos lønmodtageren i forbindelse med indbetaling.

Fondens etablering vil betyde en stor årlig opsparing. De første 4 år skønnes det at der vil blive opsparet 6 milliarder kr. De næste 4 år ventes en opsparing på 22 milliarder kr., og i 1984 vil fondens formue eksklusive kapitalgevinster være på 46 milliarder kr. Det tilsvarende tal i 1991 vil være 120 milliarder kr. i henhold til bilag 1 til lovforslaget.

Det er således en betydelig kapital, fondens ledelse bliver sat til at forvalte under

ansvar over for lønmodtagerne og samfundet. Efter forslaget tilrettelægges fondens organisation efter et ledelsesprincip, der både er effektivt og demokratisk. Vi har i Danmark anvendt det repræsentative demokrati til at udbygge vort folkestyre.

Det danner grundlag for folketingets, amternes og kommunernes arbejde. De mange interesseorganisationer, folkelige bevægelser, andels- og kooperative foreninger og forretninger bygger på repræsentativt demokrati. Det har sikret den enkelte borger personlig frihed og politiske rettigheder. Det har givet dem, der intet ejer, en mulighed for at øve indflydelse på en udvikling, der ellers alene ville være blevet bestemt af dem, der behersker den økonomiske magt gennem ejerforholdet til produktionsmidlerne. Regeringen og socialdemokratiet ønsker at styrke lønmodtagernes medbestemmelseret med den magt, medejendomsretten giver. Derfor er det naturligt og i overensstemmelse med arbejderbevægelsens demokratiske traditioner og folkestyrets idé at anvende det repræsentative demokrati som grundlag for fondens styrelse. Vi føler os overbevist om, at en sådan demokratisk ledelse er forudsætningen for, at nærdemokratiet på de enkelte virksomheder kan udvikles og trives.

Til fondens repræsentantskab udpeger lønmodtagerorganisationerne 36 medlemmer, og arbejdsministeren udpeger 24. Lønmodtagerrepræsentanterne vælger 6 medlemmer til fondens bestyrelse, og de af ministeren udpegede vælger 4, således at der hele tiden i fondens ledelse vil være et flertal repræsenterende lønmodtagerinteresser, men også et så stærkt mindretal repræsenterende samfundets interesser, at der derved kan opnås en rimelig balance.

Efter lovforslaget vil det være lønmodtagerne på de enkelte virksomheder, der skal udøve de rettigheder, herunder retten til at deltage i og stemme på generalforsamlingen, som er knyttet til fondsmidlernes placering i virksomhederne. Fondsledelsen har ingen beføjelser til at søge at påvirke udøvelsen af disse rettigheder. Denne ret til direkte repræsentation uden om generalforsamlingen bortfalder, når lønmodtagerne på generalforsamlingen får valgt 2 eller flere bestyrelsesmedlemmer på grundlag af lønmodtagerkapitalen — det er den ret, lønmodtagerne

[Erik Andersen (Fr.borg amt.)]

forud vil få i henhold til handelsministerens forslag, der dermed bortfalder.

Fondens aktiekapital vil i 1981 kunne udgøre omkring 10 pct. og i 1986 omkring 35 pct. af selskabernes samlede aktiekapital. Det foreslås, at lønmodtagerkapitalen ikke kan forøges ud over 50 pct.

Gennemførelsen af økonomisk demokrati vil betyde vidtgående ændringer i samfundets magtstruktur. Lønmodtagerne vil som medejere blive stærkere placeret og demokratiet udvikles og udvides til et virkeligt nærdemokrati. Denne udvikling må foregå skridt for skridt. Regeringens lovforslag er det første skridt på den rigtige vej til økonomisk demokrati og derfor måske også det største og det vanskeligste.

Simonsen: Debatten omkring økonomisk demokrati skal nu åbenbart føres under en ny overskrift: lønmodtagernes medejendomsret. Man kan da i hvert fald fastslå, at der ikke i regeringen er mangel på forjættende udtryk. Men selv det bedste varenavn eller den mest iøjnespringende etiket kan heldigvis ikke skjule en vares dårlige kvalitet. Og når man skal analysere indholdet af den vare, der søges solgt under navnet lønmodtagernes medejendomsret, er det svært at finde ingredienser, der ikke giver anledning til alvorlige reklamationer.

Studerer man opinionsundersøgelser — og det gør regeringen vel også — får man heller ikke just indtryk af, at befolkningen står i kø for at modtage tanker af den karakter, som er indeholdt i regeringens forslag. Hvorfor forholder det sig nu sådan? Vel først og fremmest fordi alle mulige ingredienser: tvangsopsparing, lønskat, ejendomsret, centraldirigering, nærdemokrati, indkomstudjævning osv., er blandet sammen på en måde, der vil gøre selv den mest spændende grydeklare ret uspiselig.

Arbejdsministeren nævner i sin fremsættelsestale, at forslaget vil virke som en saltvandsindsprøjtning på dansk erhvervsliv. Man må nok spørge hvordan. Mig bekendt har erhvervslivet ikke bedt om saltvandsindsprøjtninger, hvis indhold består i tvangsafståelse af midler, og lønmodtagerne har ikke ytret ønske om at afgive dispositionsretten over andelen i fremtidens kapital-

vækst med adresse til Lønmodtagernes Investerings- og Udbyttefond.

Regeringen, socialdemokratiet og LO har i hele debatten omkring økonomisk demokrati befundet sig i en konfliktsituation. På den ene side har man ønsket at nå frem til en centraldirigering af kapitalen, og på den anden side har man gennem fondsbeviser og påstande om, at midlerne skulle blive i virksomhederne, søgt at give det udseende af nærdemokrati. I den opstilling, der findes i bilag 1 til lovforslaget, anfører regeringen nu selv, at ca. 80 pct. af midlerne går til den centrale fond. Vi tror nemlig ikke på, at der er så mange virksomheder, der frivilligt vil tage imod, og derfor opererer vi med de tal, hvor der er tale om, at virksomhederne skal tvangsafstå. Samtidig må det da også understreges, at de resterende 20 pct., som tvangsanbringes i aktieselskaber med over 50 ansatte, jo placeres i aktier, der ejes af fonden. Medarbejderne i det enkelte aktieselskab mærker således overhovedet intet til, hvorvidt overskuddet i virksomheden, hvor de er ansat, er stort eller lille. Der er i så henseende overhovedet ingen motive-rende faktorer.

Den centrale fond og dermed centraldirigering er således en ubetinget realitet. I 1983, når ordningen efter forslaget skal være fuldt udbygget, drejer det sig om ca. 37 milliarder kr., stigende med 10-11 milliarder kr. pr. år i de nærmeste år. Det er ikke småpenge, det drejer sig om.

I det konservative folkeparti har vi igen mange år fastholdt, at vi hverken ønskede et statskapitalistisk samfund eller et storkapitalistisk samfund, men derimod et samfund, hvor de enkelte borgere ejede værdierne. Af de to onder storkapitalisme og statskapitalisme har regeringen med sit forslag valgt dem begge. Den centrale fond er nemlig både statskapitalisme og storkapitalisme.

Med den centrale fond er ØD blevet en ideologisk kamp om vældige kapitaler i stedet for spørgsmål om den enkeltes forhold til egen arbejdsplads. Fonden påtager sig det økonomiske ansvar, og dermed forsvinder det engagement, der skulle være formålet, det nære arbejdsmiljø, virksomhedens og de ansattes trivsel.

Den centrale fond vil betyde, at virksom-

[Simonsen.]

hedernes kapitalforsyning ikke længere dirigeres efter virksomhedernes rentabilitet, men primært efter det helt irrelevante forhold, om den enkelte virksomhed har få eller mange medarbejdere. Jo større lønsum, desto større kapitaltilførsel til de virksomheder, hvor der er tale om tvangsplacering.

Fonden vil betyde en stor risiko for fejlinvesteringer, når så vældige summer, som jeg tidligere har nævnt, koncentreres på så få hænder — om 20 år i virkeligheden lige så meget, som den samlede formue i Danmark er i dag. Og det skal 10 mennesker i fondens bestyrelse disponere over, afgøre, hvilke virksomheder der kan låne og hvilke ikke.

Den enkelte får ikke mere indflydelse ved indførelse af regeringens forslag. Det er fagforeningerne, der nu bliver arbejdsgiveren, fonden bliver en koncern, der omfatter alle større virksomheder. Det er efter vor opfattelse ikke udbredelse af ejendomsretten, men det stik modsatte. Det er LOs magt, man styrker.

Den enkelte lønmodtager får ikke indflydelse på, hvem der bliver valgt til den centrale fonds repræsentantskab og bestyrelse; det ser vi jo klart dokumenteret i forholdene omkring ATP-systemet og dets funktion. Fondsbestyrelsen bliver langt fjernere, end nogen arbejdsgiver nogen sinde har været i almindelige danske virksomheder. Efterhånden vil fonden stort set kunne erstatte banker og finansieringskilder i øvrigt, og hermed vil ét bestemt syn blive afgørende for, hvilke virksomheder der skal udvikle sig; det er et system, der aldrig har bragt udvikling og fremgang.

Vi har ikke samme tillid til den centrale fonds dispositioner, som vi har til det fintmærkende og fint forgenede banksystem. Fonden vil blive dominerende, længe før den får halvdelen af aktierne, fordi langtfra alle aktier er repræsenteret på de større selskabers generalforsamlinger, og når halvdelen af ejendomsretten kan overføres til den centrale fond, mister de nuværende ejere, aktionærerne, en tilsvarende ejendomsret. Hvem kan i øvrigt garantere os ved indledning til et sådant forslag, at 50 pct.s grænsen ikke vil blive forhøjet, eller at man ikke fortsætter dette indgreb i ejendomsretten på andre områder i samfundet?

Hvorledes vil man i øvrigt sikre indfly-

delse for minoritetsgrupper blandt de hidtidige aktionærer, efterhånden som fonden får en dominerende indflydelse? For det er jo ikke alene et spørgsmål om her at diskutere storkapital, men det er også et spørgsmål om forholdet til, om man så må sige, den ganske almindelige aktionær. Hvorledes vil man fastsætte en rimelig aktiekurs for afståelse af aktier til fonden, når det er fondsrepræsentanter, der, eventuelt længe inden 50 pct.s grænsen er nået, kommer til at sidde på begge sider af forhandlingsbordet? Der vil ingen mindretalsbeskyttelse være for de ganske almindelige aktionærer, og derfor må den eneste mulighed, såfremt et sådant forslag skulle blive ført igennem, i og for sig være, at de nuværende aktionærer og medarbejderne på virksomhederne efterhånden måtte rotte sig sammen imod fonden.

Men bortset fra alle disse argumenter imod fonden er det dybt alvorlige spørgsmål i forbindelse med denne debat dette: hvordan vil det egentlig gå med det politiske demokrati, vil det være fonden, eller vil det være folketinget, der bliver den afgørende magtfaktor? For os er der ingen tvivl, og derfor er frygten så meget større. Når vi ønsker ejendomsretten udbredt til de fleste mulige i samfundet, skyldes det ikke mindst hensynet til det politiske demokrati og dets funktionsmuligheder.

Hvad man så skal bruge centralstyringen til, som vel efterhånden må ligge klart, er jo en anden sag. Ud fra en gammeldags opfattelse mener man vel i socialdemokratiet og i LO, at erhvervslivet, hvis arbejderne ejer kapitalen, vil blive mere menneskevenligt. Og det var måske en teori, som kunne holde stik i Karl Marx' dage, men med den erfaring, som vi i de senere år har fået fra virksomheder, som styres af LO, viser det sig jo tydeligt, at fagbevægelsen træffer nøjagtig de samme forholdsregler, som privatkapitalen gør det. Det understreger selvsagt ikke forholdsreglernes rigtighed, men det viser, at arbejdspladsernes problemer ikke skal løses ud fra den gamle klassekampopfattelse, men derimod må tage sigte på forholdene, som de tegner sig i fremtidens samfund.

Det er ikke rigtigt at gøre dette forslag til en forudsætning for nærdemokrati og medbestemmelse; vi er jo alle sammen medejere af post- og telegrafvæsenet, af DSB og

[Simonsen.]

Danmarks radio, men er der mere medbestemmelse og mere trivsel på disse arbejdspladser? Dette forslag udbygger ikke nærdemokratiet på én eneste måde, som vi ikke kan opnå ad anden vej.

Det ulogiske i regeringens argumentation dokumenteres da også allerbedst i lovforslagets § 25, hvor man siger, at det skal tilstræbes, at lønmodtagerne i den offentlige sektor så vidt muligt stilles på tilsvarende måde med hensyn til medindflydelse som lønmodtagere i private virksomheder. Ja men hvorfor nu det, når det af lovforslagets formålsparagraf fremgår, at hele forslaget har til hensigt netop at skaffe medbestemmelse og medindflydelse? Vi tager derfor denne § 25 som udtryk for, at regeringen ikke selv tror på, at forslaget giver medindflydelse og medbestemmelse.

Vi er til gengæld i det konservative folkeparti parat til at gøre, hvad vi kan, for at medvirke til, at det ønske, der er ude omkring på arbejdspladserne om udbygning af nærdemokratiet, bliver opfyldt. Og det har vi klart dokumenteret ved at fremsætte forslag til folketingsbeslutning om medindflydelse den 12. december sidste år.

Hvad angår fondsmidlernes fremskaffelse, må det fastslås, at procentbidraget af den samlede lønsam er en uheldig nøgle. Virksomheder med stort arbejdskraftforbrug, f. eks. et rengøringselskab, vil komme til at betale uforholdsmæssig store beløb, medens en stærkt automatiseret virksomhed får en uforholdsmæssig lille byrde.

Det er også efterhånden klart påvist, at lønmodtagerne i virkeligheden selv kommer til at betale det, der ligger i forslaget, på den ene eller den anden måde. Det ene yderpunkt er, at bidragene bliver et tillæg til lønnen, der altså i stor udstrækning vil påvirke prisniveauet, og for offentligt ansatte vil beløbet jo kun kunne skaffes gennem et væsentlig højere skattetryk for os alle sammen — og det er ikke ligefrem det, samfundet som helhed er ude efter for øjeblikket. Det andet yderpunkt er, at der bliver tale om lavere lønstigninger, men det mest sandsynlige er dog nok en kombination af de to muligheder. Men hvordan vi end vender og drejer det, så bliver regnestykkets facit nogenlunde det samme.

Hvem tror i øvrigt på, at befolkningen

nogen sinde ser de store udbetalinger fra fonden? De første 35 pct. skal betales i skat efter det forslag, som senere kommer til behandling, og enhver ved jo, at hver gang det offentlige har skullet acceptere store udbetalinger til en væsentlig del af befolkningen, har man måttet indføre en ekstra skat eller andre ting for at holde forbruget nede, og sådan må vi vel egentlig også forvente at det vil gå med denne sag. For få år siden var den særlige indkomstskat jo kun 30 pct., i dag er den 50, og hvem tror da, at den 35 pct.s beskatning af fondsudbetalingerne til de enkelte ikke er sat væsentligt i vejret om 7-8 år, når de første udbetalinger kan finde sted?

Ingen har heller sandsynliggjort, at forslaget vil føre til en større samlet opsparing, men skal det opnås, må det være, fordi det er lønmodtagerne selv, der i kraft af mindre lønstigninger finansierer fondsbidraget.

Det er fejlagtigt at hævde, at virksomhederne tilføres kapital ved, at der indføres en lønskat; forslaget vil tværtimod føre til et øget inflationspres for hjemmemarkedet og mindsket fortjeneste hos eksport erhvervene. Hvad enten vi kan lide det eller ej, foregår der en international arbejdsdeling: danske virksomheder søger med visse produktioner til udlandet og udlændet med visse produktioner til Danmark.

Men tror nogen på, at vi kan holde den nødvendige balance og en tilstrækkelig produktion i Danmark, hvis vi ene af alle lande indfører lønskat og centralfond? Hvem vil da i en sådan situation være parat til at starte ny produktion i Danmark? Incitamenterne til at tage nye initiativer, til at udvide virksomheder eller til at starte nye må under så stramme vilkår, som der ligger i dette forslag, blive væsentligt formindsket. Danske filialer af udenlandske selskaber skal ikke modtage medarbejderkapital, siger man. Her bliver der altså tale om en favorisering af udenlandske selskaber på de danske selskabers bekostning. De tvungne investeringer opmuntrer jo i virkeligheden også danske aktieselskaber til at flytte hovedsædet til udlandet og eventuelt kun lade en del af den hidtidige produktion ske her i landet i form af filialer eller afdelinger.

Regeringen påstår, at forslaget skal gennemføres for at skabe en mere ligelig formuefordeling. Men selv om den her skitserede

[Simonsen.]

ordning gennemføres, vil formuefordelingen i den statistik, som regeringen anvender, og som hr. Erik Andersen (Fr.borg amt) citerede for lidt siden, ikke bliver ændret med én eneste procent, for den statistik indeholder jo ikke de kollektivt ejede enheder, og lønmodtagerne skal ikke opføre deres fondsbeviser på selvangivelsen. Man må vel også nok sige, at regeringen omgås tallene for formuestigningerne en smule letsindigt, når 50 pct. af formuevæksten i de sidste 4 år er tilfaldet parcelhusejerne, som dog fortrinsvis er lønmodtagere, og det kun er 5 pct. af væksten, der i samme periode er sket inden for industrien.

Vi må således fastslå, at forslaget er til skade for virksomhederne uden at være til gavn for lønmodtagerne, ligesom jo f. eks. pensionisterne via skatter og prisforhøjelser kommer til at betale bidrag, uden at de på nogen måde overhovedet er involveret i denne sag.

Man taler om økonomisk demokrati, men det mest demokratiske er nu nok, at hver enkelt selv får lov at bestemme over sin egen økonomi. Vi ønsker at fastholde lønmodtagernes frie dispositionsret over deres indtjening, hvad den skal anvendes til eller investeres i; det er dybest set et spørgsmål om individets rettigheder kontra kollektivets rettigheder.

Indkomstudjævningsprincippet er en af de ingredienser, som måske ikke er kommet tilstrækkelig stærkt frem i den almindelige debat. Men er man tilhænger af dette princip — det er vi ikke — turde man nok sige, at skatteskalaen var en væsentlig enklere metode. Efter den løbende diskussion om skattetryk for den almindelige lønmodtagerindkomst er det vel just ikke udjævning blandt disse, der er brug for.

Hvad kommer så hele dette maskineri til at koste? Ja, det er ikke foruroligende, siger regeringen. Med de mange udviklede principper savner denne påstand nu nok nærmere beviser. Når man tager i betragtning, at den samme påstand gjorde sig gældende, da man i sin tid indførte kildeskatten her i landet, tror jeg nok, vi med rette kan nære den dybeste skepsis.

Den skarpe kritik, som vi her har fremført mod regeringens forslag, har selvsagt

sin baggrund i de kolossalt mange skævheder, som regeringens forslag er behæftet med, men også i den måde, hvorpå regeringen søger at presse et system ned over det danske samfund: et forslag, som befolkningen ikke har bedt om, et forslag, som vil være et helt uoverskueligt eksperiment med et af verdens rigeste og bedste samfund.

Vor kritik betyder selvsagt ikke, at vi skulle nægte at medvirke til forbedring af de faktorer, som vel er debattens egentlige baggrund, udbredelse af ejendomsretten, fremskaffelse af den nødvendige kapital til erhvervslivets investeringer, andel i den fremtidige kapitaltilvækst og spørgsmålet om medindflydelse og medbestemmelse. Hvad det sidste angår, har vi allerede klart dokumenteret vore intentioner gennem det tidligere nævnte forslag. Hvor det drejer sig om opsparing og udbredelse af ejendomsretten, har vi gennem mange år talt for døve øren hos skiftende socialdemokratiske regeringer.

I forrige folketingssamling fremsatte det konservative folkeparti eksempelvis et forslag om, at lønmodtagerne skulle have samme ret til skattefrie henlæggelser af et vist beløb, en regel, som virksomhederne allerede har. Gennem en sådan stimulering af opsparingen er der jo i virkeligheden en reel vej til at skabe interesse for køb af aktier. Det er egentlig besynderligt, at en socialdemokratisk finansminister ikke vil acceptere en sådan ligestilling mellem lønmodtagerne og virksomhederne, ikke mindst når det jo nu af regeringens forslag fremgår, at de indgåede fondsbidrag først skal beskattes den dag, de hæves. Regeringen handler med andre ord ud fra princippet: først ødelægger vi interessen for, at de enkelte selv kan bestemme, om de er interesseret i opsparing, og når man derefter må konstatere, at opsparingen er for ringe, anvendes denne situation til at gennemføre forslag, hvorved den enkeltes dispositionsfrihed sættes ud af spillet.

Det er ikke systemet omkring den frivillige opsparing, der er noget i vejen med, men det er det politiske flertal. Man kunne med god grund pege på, hvordan ejendomsretten på boligområdet jo gennem de senere år er udbredt til mange via muligheden for fradrag af underskud på ejendom. Herigen-

[Simonsen.]

nem er jo i virkeligheden opfyldt ønsket såvel om udbredelse af ejendomsretten som om en stor opsparring.

Den tvungne ordning vil nu kvæle en række ordninger, der passer langt bedre rundt omkring i virksomhederne. Forskellige virksomhedsformer og brancher kræver forskellige økonomiske ordninger. Nogle steder passer bonusordninger, andre steder overskudsdeling og atter andre steder sociale fonde. Nu vil man kvæle alt det, som er i færd med at vokse op, ved at indføre én bestemt tvangsordning, der formentlig vil skade både virksomhederne og de ansatte. Vi er overbevist om, at de fleste lønmodtagere gennem øget medindflydelse ønsker at anvende den øgede kapitaltilvækst til forbedring af miljøet på arbejdspladsen fremfor at benytte den til en forøgelse af organisationernes magt.

Den række af problemer, der opstår i kølvandet af industrialisering, giver et stigende antal problemer omkring det fysiske miljø. Strukturudviklingen vender ligeledes op og ned på vante forestillinger. Mange af de job, vi i dag kender, vil forsvinde og erstattes af helt nye. Skal mennesket komme fornuftigt igennem disse mange udfordringer, stilles der store krav til muligheden for periodevis efteruddannelse og ikke mindst omskoling. Løsningen af disse problemer må dermed prioriteres meget højt. I sig selv er presset på økonomisk vækst jo så stort, at flere og flere sætter spørgsmålstegn ved værdien, når man f. eks. også ser bivirkningen i form af et stigende antal invalidepensionister i dette samfund. Der er derfor en alvorlig grund til for regeringen at tænke sig om. Hverken det aktuelle regeringsforslag eller sindrige alternative ØD-planer løser i virkeligheden det enkelte menneskes problemer og ønsker om et mere menneskeligt miljø eller en større trykthed.

Socialdemokratiet søgte for et par år siden at tage patent på sloganet „mennesket i centrum“. Det er tilsyneladende glemt. Vi ønsker til gengæld at fastslå, at det enkelte

menneske og dets trivselsmuligheder vil være ledetråden for os i bekæmpelsen af regeringens forslag.

Enggaard: Hovedtitlen over alt det, som diskuteres her i dag, og andre forslag, som senere kommer til debat her i tinget, har jo været økonomisk demokrati. Og lad det være sagt med det samme, at denne titel har nok været en af de bedste opfindelser fra forslagsstillernes side, fordi man naturligvis uvilkårlig kun kan være tilhænger af demokrati, og hvis det så oven i købet er forbundet med god økonomi, hvad kan så være bedre? Man har altså haft en god salgstitel at debattere alt dette under, men offentlighedens opfattelse af disse ting har naturligvis været præget af, at der efterhånden vil ligge 11 eller flere forslag fra regeringen, fra forskellige partier, fra organisationer og fra andre kredse, hvorved indholdet i begrebet økonomisk demokrati antager en noget forskellig karakter afhængig af, hvad udformningen og sigtet med de forskellige forslag er. Derfor bemærker man også, at regeringen i forbindelse med dette har taget titlen lønmodtagernes ejendomsret som centralt for det forslag, vi diskuterer her i dag.

Spørgsmålet melder sig imidlertid, om denne titel, lønmodtagernes medejendomsret, egentlig ikke er en lille smule forkert i forhold til det, som er det reelle sigte med forslaget. Man kunne med lige så stor eller bedre ret have kaldt det organisationernes medejendomsret eller, efterhånden som denne medejendomsret antager karakter af kontrollerende indflydelse i virksomhederne: organisationernes ejendomsret, i stedet for den titel, som man har givet det.

Venstre har det ønske, at en større del af befolkningen, end tilfældet er i dag, kommer til at eje noget, som de selv har ansvaret for. Vi tror, det utvivlsomt er en rigtig udvikling, hvis tendensen imod stærkere kapitalkoncentrationer på få hænder kan modvirkes i de kommende år, men netop derfor finder vi det ulykkeligt, at dette mål, som meget brede kredse i befolkningen deler,

[Enggaard.]

står i risiko for at blive forskertset, fordi regeringen med sit forslag har ladet andre ting gå ind i formålet; bestanddele af den socialistiske lærebog har utvivlsomt været udgangspunktet for nogle af regeringens bestræbelser i denne sag. Vel er der ikke tale om en socialisering i den klassiske opfattelse, hvor staten overtager ejendomsretten til virksomhederne, men vi har her en ny udgave, hvor den centrale fond, Lønmodtagernes Investerings- og Udbyttefond, overtager styret, og styret i det væsentlige af nogle organisationsledere, og hvor denne magt sættes i statens sted. Den kapitalkoncentration på få hænder, som man så ofte har vendt sig imod, bliver vel nu til en hidtil uset magtstilling på nogle få organisationslederes hænder, og dette er vel hverken principielt eller reelt bedre, men snarere farligere end det, man hidtil fra den side har vendt sig imod.

Den magtstilling, som fondsledelsen med tiden vil opnå, bliver enorm. Vi ved fra bemærkningerne til forslaget, at fonden, under den forudsætning at lønstigningen i mellemtiden er 9 pct. om året, og under bestemte forudsætninger om aktiernes afkast i den mellemliggende tid, vel vil runde de 100 milliarder kr. omkring 1989-90. Denne magtstilling for fonden og fondens ledelse gør det muligt at gennemføre en kapitalstyring, som vil kunne sætte tidligere tiders planer om socialisering i skygge.

Hvis man skal minde om tidligere tiders planer om at gennemføre en socialisering via styring af kapitalen til enkelte formål eller fastsættelse af forskellige vilkår for tildeling af kapitalen, f. eks. som lån, kan man jo minde om det, som socialdemokratiet beskrev i sit programskrift i 1945, Fremtidens Danmark; det er vel i virkeligheden reelt de samme muligheder, som man nu tilstræber at komme frem til igennem etablering af fonden med en meget stærk indflydelse til fondens ledelse.

Hvis man skal se på spørgsmålet om fondens muligheder for at beherske enkeltvirksomheder i erhvervslivet, bør man iagttagende, at selv om der i forslaget er indføjet en grænse for, hvor stor en andel af en virksomheds aktier fonden kan besidde, nemlig 50 pct., så sker overtagelsen af magten i de enkelte virksomheder reelt i mange tilfælde,

længe før 50 pct. af aktiekapitalen er nået. Ofte vil vel 30 eller 35 pct. af kapitalen være fuldt tilstrækkelig til, at man behersker virksomheden. På samme måde gælder det vel, at i alle de selskaber, hvor aktier er i almindelig fri handel, vil dette, at fonden nærmer sig 50 pct., kunne suppleres med, at nogle ansatte eller organisationer for de ansatte ved forholdsvis beskedne køb af aktier i det frie marked sammen med fonden vil kunne have en helt dominerende indflydelse.

Derfor tror jeg, man må vurdere dette reelle øjemed med forslaget alvorligt. Det er vel i den forbindelse juridisk og økonomisk svært at gennemskue, om der i så fald gives fuld erstatning i grundlovens forstand. Dette væsentlige spørgsmål må der være god tid og gode muligheder for at folkettingen kan få opklaret for at have den fuldstændige vurdering af rækkevidden og den juridiske baggrund for det forslag, der foreligger. Når vi taler om ekspropriation med fuld erstatning i grundlovens forstand, er der jo normalt tale om, at almenvellet kræver det. Men efter vor mening kan man her i høj grad sætte et spørgsmålstejn ved, om almenvellet i den forstand, som vi hidtil har opfattet det, kræver, at man igennem en sådan fondsdannelse reelt tiltager sig en dominerende magtstilling i en stor del af erhvervslivet.

Hvis man er i tvivl om den socialistiske hensigt med dette forslag, behøver man vel egentlig kun at lægge øre til, hvad f. eks. finansministeren og hr. Ømann, formanden for socialistisk folkeparti, har udtalt om det. Ifølge et referat i Fyns Tidende for den 6. februar i år, et referat, som gik på et møde, holdt i Odense i Arbejdernes Fællesorganisation og med repræsentanter for socialdemokratiet, socialistisk folkeparti og det kommunistiske parti som indledere, har finansministeren sagt: vi vil gå til angreb på den private ejendomsret, vi vil en omvæltning i dansk økonomisk liv, og ifølge det samme referat udtalte hr. Ømann: her er der virkelig tale om revolution, her betrædes jord, som ingen hvid mand før har betrådt.

Ja, sådan lyder talen, når man er i vensners lag, og derfor skal man vel, når sådant har været sagt så klart, som tilfældet her tydeligvis har været, tro talerne på deres ord.

[Enggaard.]

Men lad os nu se på det foregivne formål med denne lovgivning: at give medarbejderne indflydelse i deres egne virksomheder. Hvordan opfyldes formålet nærdemokrati, når vi ser på det reelle forløb af en påtænkt udvikling om opbygning af fonden og fondens gradvise placering af kapital i de enkelte virksomheder? Selv om man i henhold til lovforslaget om aktieselskaber, som vi ikke behandler i dag, men kommer tilbage til senere, forudsætter, at der indvælges to medarbejdere i alle større aktieselskabers bestyrelser, sådan at de kan følge, hvordan fondens kapitalindsud i virksomheden egentlig har det, kan man sætte et spørgsmålstegn ved, hvordan ansvar og indflydelse i virksomhederne kombineres. Det er jo fondens midler, som medarbejderrepræsentanterne i bestyrelsen er repræsentanter for. Hvis der i bestyrelsen træffes en heldig, en god beslutning, sådan at der kommer et godt resultat ud af det, er det fonden, der høster frugterne af det, og den enkelte medarbejder vil kun meget indirekte fornemme resultaterne af en sådan rigtig beslutning. Træffer man en uheldig beslutning, f. eks. en så uheldig beslutning, at kapitalen delvis eller helt går tabt, er det da også disse bestyrelsesmedlemmer og medarbejderne i virksomheden, som umiddelbart får konsekvensen af en sådan uheldig beslutning? Nej, det er det ikke. Først når tabet eller gevinsten er divideret op med omkring 1½ mill. andele, har man virkningen, som de pågældende har umiddelbart af de beslutninger, som medarbejderrepræsentanterne i bestyrelsen træffer vedrørende en vis del af forvaltningen af fondens formue. Det kalder man nærdemokrati, men det er i virkeligheden af gavn en fjernstyring.

Om selve de økonomiske virkninger af forslaget vil jeg gerne gøre en række bemærkninger. Der kunne gøres mange flere, fordi vi jo fra dagspressen og fra redegørelser og andre publikationer her i den seneste tid har fået et rigt udvalg af synspunkter, og mange, mange flere vil formentlig komme. Jeg tror, det er væsentligt at prøve at vurdere, hvordan dette vil påvirke de forskellige virksomheder, afhængigt af deres størrelse og deres struktur. Den omkostning, som bidragene til fonden vil være i den enkelte virksomhed, vil komme til at virke

forskelligt, afhængigt af om det er en lønintensiv virksomhed eller en kapitalintensiv virksomhed.

Hvis man vil tage et par yderpunkter for at illustrere det, kan man vel tage to virksomheder som en konfektionsvirksomhed og et olieraffineri. I den ene virksomhed er lønudgiften formentlig i overkanten af 50 pct., i den anden måske på en enkelt eller 2 pct. Omkostningsvirkningen vil være vidt forskellig. Fondens gradvise dominans i selskaberne vil have et vidt forskelligt forløb. I nogle virksomheder opnås dominansen meget hurtigt, i andre måske aldrig.

Der er også en forskellig stilling for virksomheder, som arbejder uden for den internationale konkurrence, f. eks. på hjemmemarkedet. Man kunne som eksempel tage en bagerivirksomhed, der umiddelbart kun mærker en omkostning på sin lønkonto, og hvor den rimeligt kun kan finde sin placering i form af højere priser. Andre virksomheder, som er underkastet konkurrencens vilkår, vil i første omgang ikke være i stand til at finde en sådan dækning for denne ekstra omkostning, men får en forringet konkurrencesituation.

Jeg tror, denne forskelsbehandling imellem en række forskellige typer virksomheder er en meget alvorlig konsekvens af forslaget. Jeg tror også, man kan frygte, at der i forholdet mellem store og små virksomheder sker en reel forskelsbehandling. De større virksomheder har automatisk en adgang til at opnå en tilgang af kapital fra fonden; lad være, at denne tilgang er uønsket, men hvad enten det er i form af aktiekapital eller lån, er denne mulighed utvivlsomt reelt større end den mulighed, de titusinder af små virksomheder vil have for noget tilsvarende. Derfor er der en risiko for, at hele dette foretagende tenderer i retning af at styrke de større virksomheders og vel navnlig de etablerede, de sikre, virksomheders position på bekostning af de mindres og på bekostning af de nye virksomheder, der under betydelige vanskeligheder er i færd med at blive bygget op ofte i en meget kraftig konkurrence. Jeg tror, man her støtter det etablerede i forhold til det nye, der med tiden skulle vokse op og give den fornyelse og vækst i dansk erhverv, som vi har brug for.

Med hensyn til spørgsmålet om danske i forhold til udenlandske virksomheder bør

[Enggaard.]

det nok nævnes, at der som følge af dette forslag vil være en risiko for, at vi i fremtiden i højere grad kommer til at opleve filialer af udenlandske selskaber her i landet, altså selskaber uden noget dansk hovedsæde, som ikke betaler dansk selskabsskat, og som igennem en sådan opdeling ikke vil være underkastet den indflydelse fra fondens side, som man tilsigter over for danske virksomheder. Dette er naturligvis en udvikling, som kan forventes gradvis, men alligevel er alvorlig på baggrund af, at vi i de senere år, i 1960'erne, har haft en ret betragtelig nettoinvestering i dansk industri fra udlandet. Jeg er bange for, at vi nu risikerer den modsatte udvikling, dels at udenlandske investeringer går andre steder hen eller antager en anden karakter, nemlig i form af en selskabsform, der ændres til filialform, og måske vil også en del danske virksomheder i deres afgørelse af, hvor de i fremtiden vil udvide deres virksomhed, være nødt til at tage hensyn til disse forhold.

Selve den opsparing, der skulle ligge i dette lovforslag, er der jo mange forskellige bedømmelser af, og det er nok for tidligt at lægge sig fast på en endelig vurdering heraf. Jeg tror, at meget vil afhænge af, som også det økonomiske råd har understreget det, om fondens midler, de indbetalte lønandele, skal betales inden for en normal lønudvikling, eller de kommer oveni. Hvis de kommer oveni, betyder det utvivlsomt inflation i forstærket tempo, og det vil i sig selv være medvirkende til at skade lønmodtagernes interesser og også værdien af den opsparing, som finder sted i fonden. Hvad mener regeringen om den situation? Vi har ikke rigtig kunnet finde nogen udtalelser om, hvordan disse lønandele, som indbetales af den enkelte virksomhed til fonden, skal vurderes i forhold til en normal lønudvikling. Jeg mener, at man finder en antydning af et svar fra regeringen, når man læser bemærkningerne til lovforslaget, hvor der står, at udgiften til statens eget arbejdsgiverbidrag til fonden samt til delvis refusion i henhold til lovgivningen af kommunernes arbejdsgiverbidrag er anslået til ca. 100 mill. kr. for finansåret 1974-75. Det kunne være interessant at børe mere i, om der er budgetmæssig baggrund for disse udgifter, men her synes

det, som om regeringen i sine forudsætninger er gået ud fra, at staten i hvert fald for sit vedkommende betaler disse bidrag til fonden ud over en normal lønudvikling. Ellers har regeringens sparebestræbelser jo netop koncentreret sig om de nærmest følgende år, men med dette forslag bestræber man sig for at sætte de offentlige udgifter i vejret, for hvis man havde haft til hensigt at modregne fondsbidraget i lønudviklingen, havde man sikkert ikke anført det udgiftstal, som står i lovforslagets bemærkninger.

I det hele finder venstre, at den offentlige sektors placering i dette billede er uheldig. Vi mener ikke, at det giver særlig mening at opkræve fondsbidrag af offentlige arbejdspladser, hvor merudgiften kun kan dækkes via højere skatter, skatter, som til dels betales af de offentligt ansatte selv, og som i øvrigt vil give sig udtryk i højere priser for offentlige ydelser, hvortil hele befolkningen på ny bidrager. Den forøgelse af opsparingen, som måtte komme via den offentlige sektor, er meget dyr, og den er efter vores opfattelse uden den store økonomiske mening. For den enkelte offentligt ansatte vil systemet let få karakter af en bunden opsparing, som de selv skal være med til at betale, men en vis indkomstudjævning vil der naturligvis ligge i det.

Om selve fondens ledelse en enkelt kommentar. Ifølge lovforslaget vælges et repræsentantskab på 60 personer, hvoraf $\frac{3}{5}$ udgøres af lønmodtagerrepræsentanterne, mens de øvrige udpeges af arbejdsministeren fortrinsvis fra de styrelser, som er berørt mest af fondens virke. Ud af dette repræsentantskab, hvis politiske sammensætning man nok hurtigt kan regne sig frem til, vælges en bestyrelse på 10 medlemmer, og dette kinesiske æskesystem vil yderligere forstærke det ensidige præg i ledelsens sammensætning, fordi minoriteter filtreres fra ved denne metode.

I lovforslaget har man nu medtaget et tilsynsråd på 17 folketingsmedlemmer. Det fandtes ikke i skitsen fra november, men må være føjet ind af frygt for påstande om fondens dominerende indflydelse i forhold til folketinget. Der savnes efter min opfattelse oplysninger om dette tilsynsråds nærmere opgaver og beføjelser. Umiddelbart får man det indtryk, at det skal fungere som et parlamentarisk figenblad. Den reelle værdi af

[Enggaard.]

tilsynsrådet er efter min opfattelse næppe meget større end den, folketinget kunne få af en årsberetning som den, vi f. eks. får fra ATP-fonden, og det er svært at forestille sig, at der fra tilsynsrådet kan øves nogen afgørende indflydelse på beslutningerne i fonden, som jo ikke er nogen statsfond, men tilhører lønmodtagerne og derfor ikke er offentlig ejendom i den forstand.

Der er vældig mange tvivlsspørgsmål i forbindelse med lovforslaget, som det kunne være interessant at rejse, men det går ud over første behandlings rammer. Jeg skal kun nævne, at man har undtaget hussassistenterne i lovforslaget, fordi der er nogle skatteproblemer omkring opgørelsen af deres indkomstgrundlag, men så har man i den forbindelse også glemt at nævne værnepligtige, der i hvert fald på selvangivelsen er opført på samme linje, hvorfor det vel egentlig er den samme problematik, der her kommer ind i billedet.

Man kan have sine tvivl om, hvorvidt det overhovedet er muligt i den resterende del af denne folketingssamling at gennemarbejde den uhyre mængde af problemer, som vi kommer ind i. Man må forstå statsministeren derhen, at han ønsker lovforslaget vedtaget inden tingets sommerferie. Dette er uforvarsligt, netop fordi man har undladt en kommissionsbehandling, der ellers ville have været den normale fremgangsmåde i en så kompliceret sag.

Hvis regeringen fastholder det hovedpræg i lovforslaget, som bygger på den store fond og dens ledelsessystem, kan jeg sige for venstres vedkommende, at der ikke er nogen bro at finde, som kan forbinde synspunkterne over mod os. Det overrasker næppe nogen, at venstre ikke for nogen pris vil række hånd til en socialisering af det danske erhvervsliv, sådan som det efter vores mening er indbygget i regeringens forslag.

Niels Helveg Petersen: Der er ingen grund til at skjule fra starten, at mit parti anser det lovforslag, vi her behandler, for uanvendeligt, og vi kan ikke medvirke ved dets gennemførelse. Det er der en lang række grunde til, som jeg skal komme ind på. Det er desværre ikke muligt at komme ind på mange detaljer her ved første behandling, det skal vi heller ikke, men der forestår jo et

omfattende udvalgsarbejde, forhåbentlig med en nærmere kulegravning af en lang række uklarheder i lovforslaget. Jeg vil i hvert fald påtage mig ene mand at stille flere spørgsmål vedrørende dette forslag, end 10 vise mænd endside 17 mand i regeringen kan svare på.

Det spørgsmål, som man må stille som det fundamentale over for lovforslaget, er: hvilket samfund ville der komme ud af det, hvis dette lovforslag blev gennemført? Man har anført, at der ville komme et socialistisk samfund ud af det. Jeg anser ikke det for at være en rigtig betegnelse, og jeg har da heller ikke hørt en eneste socialist bruge udtrykket. Derimod vil forslagens gennemførelse skabe en ny form for kapitalisme, som ikke er privatkapitalisme, som vi vel nærmest kender det i vort samfund, og som ikke er statskapitalisme, som man kender det i de østeuropæiske lande, men som vel nærmest må karakteriseres som en form for organisationskapitalisme eller LO-kapitalisme. Det er kapitalistisk, fordi den erklærede hensigt jo er, at centralfondens midler skal placeres efter ganske almindelige kreditvurderingsprincipper ud fra rentabilitetsbetragtninger. Det er som sagt hensigten, men jeg frygter, at realiteten vil blive en anden, nemlig at vi får alle statskapitalismens ulemper i form af ineffektivitet, bureaukrati og centralisering og ingen af privatkapitalismens fordele i form af tilpasningsevne og decentraliserede beslutninger. Jeg mener, at den skitserede form for organisationskapitalisme simpelt hen låner de dårligste sider fra begge systemer og på en sindrig måde skruer dem sammen i et system. Hvilket samfund ville der komme ud af det, hvis dette lovforslag blev gennemført? Jeg frygter, der ville komme et organisationsstyret samfund ud af det, hvor lønmodtagernes interesseorganisationer får tildelt af folketinget og af regeringen en dominerende indflydelse på vigtige økonomiske afgørelser. Hos centralfondens repræsentantskab og hos de 10 medlemmer af fondens bestyrelse samles større økonomisk magt end hos nogen andre 10 mennesker i dag i Danmark. Resultatet vil blive det modsatte af en spredning af den økonomiske magt, det vil blive en koncentration af økonomisk magt.

Lad mig føje til et synspunkt, som jeg ikke hidtil har set indgå i diskussionen: jeg

[Niels Helveg Petersen.]

tror, at det kun tilsyneladende og i første omgang vil være en fordel for organisationerne selv, for hvordan vil det se ud på længere sigt, når centralfonden er blevet stor, når organisationerne skal til at træffe afgørelser, når de ligesom skal til at forhandle med sig selv? Intet tyder på, at organisationslederne for alvor har tænkt den situation igennem, der vil opstå på længere sigt i forhold til deres egne medlemmer, når de ligesom skal forhandle med sig selv om deres egne medlemmers løn- og arbejdsvilkår. Jeg tror, at de problemer, som de faglige organisationer i forvejen har med afstanden fra bund til top, vil blive større, efterhånden som tiden går.

Jeg vil gerne understrege, at det radikale venstres modstand imod et organisationsstyret samfund ikke bunder i modstand imod organisationerne med de funktioner, som organisationerne har i dag. De er uundværlige, de udfører deres nyttige gerning ved at varetage deres medlemmers legitime interesser. Men vor modstand er udtryk for en manglende tillid til, at disse samme organisationer, som er opbygget med ganske andre formål for øje, er egnede til at varetage de opgaver, der ligger i ledelsen af virksomhederne.

Jeg vil gerne føje til, at en meget betænkelig side af det samfund, som tegner sig ved en gennemførelse af dette lovforslag, vil være, at de kræfter, som i forvejen befinder sig uden for kontrol af regering og folketing i den økonomiske politik, vil blive styrket. Man vil opbygge endnu en meget stærk magtfaktor uden for folketinget med indflydelse på tilrettelæggelsen af den økonomiske politik. Det er ikke større vanskeligheder for folketing og regering i tilrettelæggelse af den samlede økonomiske politik, vi har brug for; det er færre. Man indsnævrer folketingets og lovgivningsmagtens handlemuligheder i den økonomiske politik. De er små nok i forvejen, og de vil blive mindre, både når det drejer sig om kreditpolitikken, og når det drejer sig om finanspolitikken, hvor udbetalinger fra fonden med tiden vil lægge stærke prioriteter ind i den finanspolitik, der skal føres.

Hvorledes vil erhvervsstrukturen blive, hvis dette lovforslag gennemføres? Den vil blive en anden end den, vi kender i dag. De

små virksomheder vil få det om muligt sværere. Det er ikke her alene det rent administrative, jeg tænker på, det er jo noget, vi skal dybt ned i i den videre behandling af lovforslaget, men det er i første række det forhold, at de mindre virksomheder er stærkt arbejdskrafttunge eller intensive og derfor belastes forholdsvis stærkt af beregningsmetoden, lønsumsbidraget, og dernæst det forhold, at de mindre virksomheder har langt sværere ved at gøre sig gældende på udlånssiden. Der vil være titusinder af mindre virksomheder, som vil få det vanskeligere. De store virksomheder derimod får jo automatisk ret til $\frac{2}{3}$ af lønsumsbidragene, som indestår, plus mulighed for at få mere om nødvendigt. Når det drejer sig om lånemulighederne, er det ikke de store virksomheder, som vil have noget at frygte af den fremtidige erhvervsstruktur, som tegner sig i lovforslaget, men derimod de mindre virksomheder. Det kan være galt nok for eksisterende mindre virksomheder, men det største problem i denne sammenhæng er, at en lang række mindre virksomheder aldrig nogen sinde vil blive startet.

Vi har i Danmark en erhvervsstruktur med mange mindre, livskraftige virksomheder, en erhvervsstruktur, som vi har grund til at være tilfredse med, ikke kun ud fra produktionsmæssige hensyn, men nok først og fremmest ud fra miljømæssige hensyn, og vi vil gøre vor samfundsudvikling en bjørnetjeneste, hvis vi skaber et kreditsystem og en erhvervsstruktur, som favoriserede de store virksomheder mere, end tilfældet er i øjeblikket.

Vores erhvervsstruktur ville også blive påvirket i en anden retning. Jeg tror, der er al mulig grund til at frygte, at danske virksomheder vil få sværere ved at tiltrække sig aktivitet her i landet, og at de vil være fristet til i stigende grad at lægge deres fremtidige aktivitet i udlandet. Jeg fremmaner ikke her en trussel om en massiv kapitalflugt, det skal jeg ikke gøre mig klog på, men peger på, at uundgåeligt, tror jeg, vil virksomhederne ved vurderingen af deres fremtidige udvikling lægge større vægt på deres udenlandske engagementer end på deres hjemlige. Vi har her klart et forbillede i det, der er sket i Sverige, hvor vi i disse år oplever, at de store svenske firmaer på grund af den indenlandske lønudvikling og

[Niels Helveg Petersen.]

bl. a. også på grund af de arbejdsgiverbidrag, som efterhånden i Sverige er blevet tyngende, foretrækker i en række tilfælde at placere deres investeringer i udlandet med det resultat, at Sverige i længere tid har haft en arbejdsløshed, som vi ikke har, og jeg tror, det skyldes, at man bevidst har satset på de store virksomheder og samtidig har indført belastninger, som de store virksomheder kan kaste af sig ved at placere sig andre steder.

Det kunne være fristende at gå ind i hele diskussionen om ekspropriation i forbindelse med denne lovgivning. Jeg skal ikke gøre det. Den tid, der står til rådighed, gør det ikke muligt at behandle spørgsmålet på forsvarlig måde, men jeg vil sige, at det spørgsmål, som melder sig på grund af tvangskonverteringen af lønmodtagerkapital til aktiekapital, i folketingsudvalget må drøftes meget grundigt. Den form for tvangsafstivelse genfinder man delvis i det skitseforslag, det debatoplæg, som mit parti har fremsat, og vi vil derfor føle en særlig forpligtelse til at underkaste denne side af sagen en grundig vurdering i udvalget.

Jeg skal dernæst vende mig til de økonomiske sider af sagen. Hvem skal betale for disse mange tusinder, som den enkelte skal have? Og hvem skal betale de mange milliarder, som fonden til syvende og sidst kommer til at omfatte? Ja, i det lange løb er jeg ikke meget i tvivl om, at det hovedsagelig bliver lønmodtagerne selv, der kommer til at bære denne fondsopbygning. I starten derimod er det meget tænkeligt, ja, vel sandsynligt, at omkostningerne bliver båret af os alle sammen i form af omkostningsstigninger, som overvælttes på priserne. Det er vel især et problem, som vil opstå i begyndelsen, i opbygningsperioden, men i det lange løb må man regne med, at den forøgelse af opsparingen, der skabes, i hovedsagen betales af lønmodtageren i form af en lavere reallønssstigning end ellers. Det vil sige, at der her er tale om en form for tvungen opsparing. Det forekommer mig, at regeringen forsøger at dække over det. Man taler nok om, at der ud af dette kommer en øget opsparing, men ikke om, hvem der betaler den, og det efterlader unægtelig det indtryk, at man ligesom søger at hente en forøgelse af opsparingen ud af den blå luft,

uden at det generer nogen. Regeringen kan ikke lide, man taler om, at dette lovforslag er en lønskat eller en anden form for tvungen opsparing. Jeg synes, regeringen tager fejl, når den vender sig imod sådanne betragtninger, for det er ikke ment som en fornærmelse at kalde dette en tvangsopsparing, det er faktisk ment som en venlighed. Det er jo det mest venlige, man kan sige om regeringens lovforslag, at det er en tvangsopsparing, for hvis det ikke er en tvangsopsparing, hvad er det så? Så er det en omkostningsforøgelse, som overvælttes på priserne, som sætter gang i inflationen, og som derfor virker særlig uretfærdig over for mennesker, som lever af en lønindkomst.

Lønmodtagerne skal altså betale den helt overvejende del af de bidrag, de selv får ud af det. Men hvad får de så ud af deres opsparing til sin tid? Ja, de får retten til at hæve nogle penge efter nogle års forløb. Men hvis nu denne udtrækning af midler fra lønmodtagerfonden fører til et uønsket højt forbrug, hvad sker der så? Ja, hvad gør en finansminister, når der udvikler sig et uønsket stort forbrug eller en uheldig finanspolitisk udvikling? Han strammer til. Det vil den til enhver tid siddende finansminister finde ud af, og i denne situation har han jo allerede været nødt til at gøre det forinden for at skaffe midler til at betale de statsansattes bidrag til ordningen. Og hvert eneste byråd her i landet har været nødt til at stramme deres egen finanspolitik for at skaffe penge til at betale bidrag med for deres ansatte.

I det materiale, som er offentliggjort fra Industrirådet netop i dag, er det opført, at med den vækst, som finder sted i antallet af offentligt ansatte, vil efter nogle års forløb næsten halvdelen af bidraget til lønmodtagerfonden blive betalt af de offentlige kasser. Intet illustrerer vel egentlig bedre, hvem det er, der skal betale for denne centralfonds opbygning. Det skal vi alle sammen. Dette bidrag på næsten halvdelen af de samlede bidrag, som efter Industrirådets beregninger skal betales af de offentlige kasser, bygger på den forudsætning, at man følger perspektivplanredegørelsens forudsætninger om udviklingen af ansatte i den offentlige sektor, og denne forudsætning har ikke hidtil været holdbar, det skal jeg medgive. Vi har jo sprængt perspektivplanre-

[Niels Helvog Petersen.]

degørelsens forudsigelser på dette punkt, således at vi på dette tidspunkt er forud og altså efter Industrirådets beregninger snarere må regne med mere end 48 pct. af de samlede bidrag fra de offentlige kasser.

Nu kunne man så sige: ja men vi ser bort fra, at lønmodtagerne selv skal betale for en tvangsoopsparing, som de måske til syvende og sidst ikke har så forfærdelig meget ud af på grund af den finanspolitiske stramning, og hvad ved jeg, hvis der er noget socialt retfærdigt i dette, hvis det er sådan, at dette fører til en ønskelig omfordeling i samfundet til fordel for de dårligst stillede. Men får de dårligst stillede så mere ud af dette her end af andre tiltag, man kunne forestille sig? Får vi en omfordeling af alle disse milliarder til gavn for de dårligst stillede? Nej, det gør vi ikke. Alle får lige meget ud af det. Undtagen selvfølgelig én gruppe, nemlig de selvstændige, som kun får én ting ud af det, nemlig at de får lov til at betale.

Jeg er enig med professor Winding Pedersen i hans artikel i Berlingske Tidende, hvor der står, at hvis det er en omfordeling og udligning, der er sigtet, kan man dårligt konstruere en ordning, som er mindre til fordel for de dårligst stillede end den skitse-rede.

Jeg skal som sagt ikke her fordybe mig i enkelthederne. De administrative problemer hører ikke til enkelthederne, men jeg skal stort set forbispringe dem og kun gøre den ene bemærkning, at med de skæver, som folketingets flertal har begået i de senere år med hensyn til den administrative tilrettelæggelse af forskellige ordninger, tror jeg, vi burde være enige om, at ganske uanset hvad vi ellers mener om dette forslag eller om andre forslag, bør de administrativt være grundigt forberedt, således at de volder mindst muligt besvær for dem, der skal leve med dem i det daglige, og det vil også for dette lovforslags vedkommende kræve omfattende forberedelser.

Jeg vil gerne stille et spørgsmål til regeringen, som falder noget uden for, hvad der hidtil har været diskuteret. Som bekendt arbejdes der i socialministeriet med en reform af tillægspensioneringen. Det er vel en af de sidste ting, der mangler i hele socialreformarbejdet, en eller anden form for tillægspensionering. Det er tænkeligt, ja, det

er vel endda sandsynligt, at der i 1974-75, når folketinget skal behandle dette, fremkommer forslag fra et underudvalg under socialreformkommissionen om en arbejdsgiverfinansieret tillægspension, ikke nødvendigvis af den art, som regeringen foreslog i 1967, men så af en anden. Vil det sige, at vi nu skal regne med at skulle indføre to nye former for lønmodtagerbidrag? Skal vi regne med, at der nu skal gennemføres et bidrag til økonomisk demokrati og så i 1974-75 vedtages en lovgivning om en anden form for bidrag, nemlig en form for arbejdsgiverbidrag til en tillægspensionering? Jeg synes, det er nødvendigt, at vi får at vide, hvad der skal ske på dette område. Det ligger ikke mange år frem i tiden, så det er ikke urimeligt at bede om at få at vide, hvad der skal ske til den tid. Den ene hånd må jo vide, hvad den anden gør, og det er temmelig uacceptabelt, hvis vi til den tid vågner op og ser, at ikke alene er der indført et bidrag til økonomisk demokrati, men oven i dette kommer et arbejdsgiverbidrag til finansiering af en tillægspensionering.

Jeg kunne have lyst til at gøre mange bemærkninger om fremsættelsestalens ord om omgæelser og de underligt truende udtryk, der bruges i den forbindelse. Der findes jo i den nuværende aktieselskabslov og også i det lovforslag, som handelsministeren har fremsat, bestemmelser om, at virksomheder fuldt legalt kan indføre f. eks. stemmeretsbegrænsninger, således at ingen enkelt aktionær kan stemme for mere end 5 pct. Man siger, at hvis virksomhederne bruger dem, betragter man det som en omgæelse, og det straffes hårdt. Skal vi ikke omgås de juridiske begreber en smule med varsomhed? Denne mulighed eksisterer, den er opretholdt i det lovforslag, som er fremsat. Vil det være omgæelse at udnytte sådanne regler om stemmeretsbegrænsninger, som man erkender, det er nødvendigt at have i aktieselskabsloven? Man siger her, at det er skam en omgæelse, hvis man giver sig til at anvende disse regler.

Vi erkender i det radikale venstre, at det ikke er nok at afvise regeringsforslaget. Vi har selv fremlagt et debatoplæg, ikke til gennemførelse i denne samling, men som led i diskussionen om problemerne, som er meget reelle. Der er store problemer med at skabe en forøget opsparing i det danske

[Niels Helveg Petersen.]

samfund. Hvor stort behovet er, ved vi ikke rigtig, men det vil vi bl. a. kunne få belyst, når regeringens eget p-planarbejde, perspektivplan nr. 2, nærmer sig sin færdiggørelse. Så vil vi kunne få en belysning af, hvor stort det reelle opsparingsbehov er. Der er selvfølgelig også et behov for at demokratisere, der er et behov for, at der skabes et modspil til den kapitalkoncentration, der finder sted i de store virksomheder. Vi mener, at dette modspil skal komme i form af lønmodtagerkapital, lønmodtagerandele, for de ansatte selv. Den nuværende koncentration i virksomhederne er ikke holdbar, og derfor går vi til forhandlingerne ud fra et positivt ønske om, at der skal komme reelle fremskridt ud af diskussionen om økonomisk demokrati og ikke bare en politisk skyttegravskrig.

Regeringen vil i det radikale venstre møde et parti, som er indstillet på, at der skal arbejdes med disse spørgsmål, og som ikke vil sige, at regeringen skal udsætte det, som en taktisk forhalingsmanøvre, men ud fra et oprigtigt ønske om, at diskussionen om økonomisk demokrati kan føre til fremskridt. På den anden side vil vi gerne understrege, at vi ser ingen realistiske muligheder for, at et forslag om økonomisk demokrati kan jaskes igennem folketinget i de resterende måneder af folketingssamlingen. Det er en opfattelse, som jeg tror et stort flertal i denne folketingssal deler, og jeg kan ikke se andet, end at regeringen har to muligheder. Den kan enten se kendsgerningerne i øjnene og indse, at et stort flertal i folketinget ikke ønsker, at der skal ske noget i denne samling, men at der skal være tid til diskussion. Eller også må den drage de politiske konsekvenser af, at den ikke er i overensstemmelse med folketingets flertal.

Frandsen: Formålet med det lovforslag, som vi behandler i dag, fremgår af forslaget § 1, hvori der står:

... „at sikre lønmodtagerne medejendomsret,

medbestemmelse og medindflydelse i erhvervslivet og på de enkelte virksomheder og samtidig at opnå en mere ligelig fordeling af formuer og indkomster. . . .“

SF kan være enig med regeringen i at fremhæve et sådant formål for en lovgivning, og samfundet er i øjeblikket karakteriseret ved, at ejendomsretten og dermed også dispositionsretten er koncentreret på få hænder. Derfor ønsker vi, at ejendomsretten og dispositionsretten ikke længer skal være forbeholdt få, men skal tilkomme hele samfundet. Det er i den forbindelse vigtigt at sikre, at der ikke alene sker noget i samfundets top, men at der også sker noget ude på de enkelte arbejdspladser, på selve gulvplanet. Sker der kun noget i samfundets top, kan man risikere, at vi får en eller anden form for organisations- eller statskapitalisme, og hvis der kun sker noget på selve gulvplanet, kan vi risikere, at der ikke bliver tale om nogen reel magtændring her i samfundet.

Ifølge det formål, som er stillet op i regeringens lovforslag, synes der at være en vis overensstemmelse mellem det, som regeringen ønsker, og det, som SF ønsker med hensyn til formålet for en lovgivning vedrørende ejendomsret og dispositionsret. Den overensstemmelse synes jo nok endnu større, efter at vi har hørt de borgerlige politikeres taler i dag.

Men overensstemmelsen på selve formålsiden medfører jo ikke, at vi også er enige om fremgangsmåden. Regeringen har lagt op til, at det lovforslag, som vi behandler i dag, er det centrale i forbindelse med det, som i den offentlige debat er gået under betegnelsen økonomisk demokrati. SF er enig med regeringen i, at etableringen af en lønmodtagerfond kan være med til at demokratisere vort samfund i økonomisk henseende, men vi vil samtidig understrege, at en lønmodtagerfond ikke er den eneste måde, hvorpå vi kan gøre dette. Der er andre veje, og det er væsentligt at fremhæve, at vi også

[Frandsen.]

bruger disse andre veje, ja, det er ligefrem nødvendigt, at vi gør det, for at lønmodtagerfonden for alvor kan komme til at virke.

Det drejer sig om tre hovedområder, for det første om arbejdspladsdemokratiet, for det andet om en styring af hele kapitalmarkedet og for det tredje om inddragelse og bekæmpelse af gevinster på jord og kapital.

Hvad angår det første punkt, arbejdspladsdemokratiet, har regeringen fremsat to forslag i denne folketingssamling om henholdsvis arbejdsretten og arbejderbeskyttelseslovgivningen, men der er fortsat langt igen, inden vi kan sige, at vi har noget, som kan kaldes demokrati på arbejdspladsen. Med de forslag, som regeringen i øvrigt har lagt frem i denne folketingssamling, mener man åbenbart at have opfyldt behovet for en lovgivning vedrørende arbejdspladsdemokrati, men deri er vi meget uenige.

Hvad hjælper det lønmodtagerne, at de kollektivt bliver medejere af landets virksomheder, hvis de fortsat kan risikere at blive afskediget vilkårligt? Vi har set mange eksempler på, at virksomheder er blevet nedlagt, eller at produktionen er blevet indskrænket med afskedigelser til følge hen over hovedet på de ansatte. Der skal derfor gennemføres en lovgivning, der giver de ansatte sikkerhed mod vilkårlige afskedigelser. Det kan vi gøre ved at give de ansatte del i arbejdsgiverens hidtidige enevældige ret til at lede og fordele arbejdet. De ansatte skal således have indstillingsret og vetoret i ansættelses- og afskedigelsesforhold og en styrket position i tilfælde af arbejdsløshed, og de skal have en afgørende indflydelse på produktionens tilrettelæggelse.

Men demokrati på arbejdspladsen er også et spørgsmål om, at lønmodtagerne kan arbejde under ordentlige arbejdsforhold og ikke blive udsat for arbejdsulykker, erhvervssygdomme, helbredsnedbrydende lønsystemer og skifteholdsarbejde. Der er vist ingen tvivl om, at den almindelige lønmodtager i lige så høj grad ønsker sikkerhed i arbejdsforhold som medejendomsret. Det er SF's opfattelse, at begge dele må klares, før vi har noget, vi kan kalde en demokratisering af økonomien. Vi kan komme et stykke ad vejen ved gennemførelse af demokrati på arbejdspladsen, men for at der vir-

kelig kan blive tale om en ændring af samfundet, er det nødvendigt også at angribe ejendomsretten for alvor.

Med hensyn til det andet punkt, jeg nævnte, styring af kapitalmarkedet, har SF gang på gang i forbindelse med diskussionen omkring økonomisk demokrati sagt, at det er nødvendigt, at det også bliver inddraget. Vi har bl. a. sagt, at de generelle retningslinjer for de private finansieringsinstitutters indlåns- og udlånspolitik skal fastlægges af det offentlige, og at det offentlige skal godkende alle større udlånsprojekter. Det har vi gjort, fordi en lønmodtagerfond de første mange år vil råde over midler, der er begrænsede sammenlignet med de midler, som de private finansieringsinstitutter råder over. I modsat fald vil de private finansieringsinstitutter kunne føre en politik, der virker stik mod den, lønmodtagerfonden fører. En begrundelse for en lønmodtagerfond er, at lønmodtagerne i øjeblikket foretager en betydelig opsparing i de private finansieringsinstitutter og i forsikringselskaber uden at have indflydelse på, hvordan denne opsparing anvendes. Dette er for os en rimelig begrundelse.

Men sideløbende med oprettelsen af en lønmodtagerfond ønsker vi også, at lønmodtagerne skal have mulighed for at få indflydelse på deres øvrige opsparing, hvilket vil kunne ske ved oprettelsen af lønmodtagernes girobank. Ved således at se lønmodtagerfonden i sammenhæng med oprettelsen af en girobank og gennemførelse af samfundsstyring af hele kapitalmarkedet vil fonden få en helt anden betydning for lønmodtagerne, end hvis den gennemføres som noget isoleret.

Når vi skal vurdere betydningen af en lønmodtagerfond, må vi også sammenholde størrelsen af opsparingen i fonden med det tredje punkt, jeg nævnte, inflationsstigningen i samfundet.

Efter regeringens lovforslag kan vi regne med, at fonden i 1978 vil råde over ca. 6 milliarder kr. og i 1982 over ca. 28 milliarder kr. Det kan godt lyde ganske voldsomt, men det skal sammenlignes med de stigninger, der i øjeblikket sker på jord og kapital. Vi kender af gode grunde ikke resultaterne af den 15. almindelige vurdering, men vi kan nok alligevel nogenlunde beregne os frem til, hvor stor stigningen er på jord og

[Frandsen.]

kapital, og det drejer sig ca. om en 15-20 milliarder kr. om året. Hvis der ikke snarest sker noget på dette område, altså en bremsning af stigningen på jord og kapital, vil lønmodtagerfonden som en formueudliggende faktor også blegne betydeligt.

Jeg har nævnt alle disse forhold for at vise, at hvis det skal have nogen mening at tale om en demokratisering af økonomien, kan det ikke nytte kun at tale om en lønmodtagerfond, om lønmodtagerrepræsentation i aktieselskabsbestyrelser og om offentlig repræsentation i pengeinstitutterne. Man skal også beskæftige sig med de andre ting, jeg har nævnt, altså arbejdspladسدemokratiet, styringen af hele kapitalmarkedet og inflationen. Men SF erkender, at etableringen af en lønmodtagerfond kan virke demokratiserende på økonomien, såfremt den gennemføres som en helhed, og såfremt den opbygges på den rigtige måde.

Til det sidste, opbygningen, vil jeg også sige en del ting, som også kan siges at være nogle kritiske kommentarer. Et af de centrale punkter i regeringens lovforslag er spørgsmålet om, hvordan midlerne skal tilvejebringes. Meningen med en lønmodtagerfond må bl. a. være, at lønmodtagerne får andel i den merværdi, der skabes i virksomhederne, og som hidtil er tilfaldet de private virksomhedsindehavere. Derfor må man finde frem til en ordning, der giver lønmodtagerne del i denne merværdi. Regeringen foreslår, at en procentdel af lønsummen, begyndende med 1/2 pct. i 1974 stigende til 5 pct. i 1983, skal være grundlaget for lønmodtagerfonden. Vi mener ikke, at lønsummen på nogen måde er en god indikator for den værditilvækst, der skabes i virksomhederne. Nogle virksomheder har en forholdsvis stor lønudbetaling i forhold til kapitalinvesteringen, andre en meget lille lønudbetaling. Det vil medføre, at den afgift, der lægges på lønsummen, vil ramme de forskellige virksomheder meget forskelligt uanset virksomhedernes økonomi. Håndværksvirksomhederne skal således indbetale forholdsvis store beløb, og automatiserede virksomheder som elektronikindustrien og olieselskaber skal indbetale forholdsvis små beløb. Endvidere vil bidrag i forhold til lønsummen også kunne virke som en skat på arbejdskraften,

hvilket kan være til skade for lønmodtagerne.

Vi finder heller ikke, at det er fornuftigt, at det offentlige skal indbetale til fonden på lige fod med det private erhvervsliv, som det er tilfældet i regeringsforslaget. Når meningen med en lønmodtagerfond som sagt er, at lønmodtagerne skal have del i merværdien, har det ikke megen mening, at det offentlige skal bidrage til fonden på lige fod med det private erhvervsliv. Derfor har SF i stedet for foreslået, at bidrag til fonden skal ydes i forhold til værditilvæksten i virksomhederne, beregnet som forskellen mellem indgående og udgående moms samt en tilsvarende beregning for eksporterhvervene. Dertil skal det offentlige så bidrage til fonden ved årlige bevillinger over finansloven svarende til det, der i øjeblikket ydes f. eks. til egnsudviklingsstøtte og andre lignende formål. På den måde undgår man en række af de urimeligheder, som man uvægerlig støder på, hvis man gennemfører regeringens forslag om at tage udgangspunkt i lønsummen.

Selv om det ved den ene eller den anden ordning er arbejdsgiveren, der betaler bidragene, kan vi ikke komme uden om, at der i sidste ende også kan blive tale om, at lønmodtagerne medvirker hertil. Men i dag betaler lønmodtagerne alligevel en stor del af opsparingen i samfundet uden at have indflydelse på, hvordan denne opsparing anvendes. Det, vi bl. a. må sørge for i forbindelse med etableringen af en fond, er, at det i videst muligt omfang bliver arbejdsgiverens hidtidige gevinster, der bliver grundlag for fonden. Dette mener vi er sandsynligere ved SFs forslag om at tage udgangspunkt i værditilvæksten, end det er i regeringens forslag om at tage udgangspunkt i lønsummen.

Et andet centralt spørgsmål i forbindelse med etablering af en fond er, hvem der skal lede fonden. SF ønsker ved enhver lovgivning at tage hensyn til to faktorer, der undertiden kan virke en lille smule modstridende: for det første hele samfundets tarv, som kræver en vis central styring, og for det andet de enkeltes muligheder for at få indflydelse på egne forhold. Vi lægger vægt på ved etableringen af en fond, at den kan bruges til styring af investeringerne i samfun-

[Frandsen.]

det, men vi finder, at regeringens forslag til repræsentantskab og bestyrelse tager alt for lidt hensyn til de enkelte lønmodtageres muligheder for at få indflydelse på fonden. Ved opbygningen af en central fond kan vi risikere, at det for den enkelte lønmodtager vil fremtræde som en fjern instans, ja, måske lige så fjern en instans som bestyrelsen for det aktieselskab, der tilfældigvis ejer den virksomhed, hvor vedkommende er beskæftiget. Derfor vil SF foreslå, at man lader repræsentantskabet blive udpeget af tillidsmændene på samtlige arbejdspladser, offentlige som private. Det vil give lønmodtagerne langt større mulighed for at få indflydelse på fondens dispositioner og samtidig en følelse af, at lønmodtagerfonden er noget, der kommer lønmodtagerne ved.

Endvidere vil vi foreslå, at halvdelen af fondens bestyrelse vælges af repræsentantskabet og halvdelen af folketinget. Derved understreges det, at det både er lønmodtagernes fond og en fond, der skal indpasses i den almindelige samfundsstyring af økonomien.

Et tredje centralt punkt i regeringens lovforslag er spørgsmålet om lønmodtagernes personlige ejendomsret til fondens midler. Den enkelte lønmodtager kan ifølge forslaget trække sin andel ud af fonden efter 7 års forløb. Det er vor opfattelse, at det hverken for samfundet eller for den enkelte lønmodtager vil være en fornuftig ordning med disse automatiske udtræk. Det vil kunne medføre, at fondens midler bliver det mindre, eller at bidragene skal være det større, men hvis der skal udbetales penge til lønmodtagerne, er det nødvendigt at understrege, at det kun bliver en begrænset del.

Et fjerde centralt punkt i regeringens forslag er placeringen af fondens midler. Vi lægger vægt på, at fondsmidlerne bruges til at styre investeringerne i samfundet til gavn for lønmodtagerne, og det kan i den forbindelse være naturligt at sætte et spørgsmålstegn ved det rimelige i at opretholde de automatiske placeringer af fondens midler i visse virksomheder, sådan som det foreslås i regeringens forslag. Denne automatiske placering vil ikke altid være til gavn for lønmodtagerne, og det er under alle omstændigheder nødvendigt at understrege, at pla-

ceringen af fondens midler i virksomheder er afhængig af, om de ansatte ønsker det.

Jeg har fremhævet disse fire punkter fra regeringens forslag, idet det er vor opfattelse, at det er de centrale spørgsmål i forbindelse med selve fonden. Der er en række andre problemer, som også er væsentlige efter vor opfattelse, men som er af mindre principiel betydning og derfor bedre egner sig til en drøftelse i udvalget.

SF er meget interesseret i, at ethvert forsøg på at give lønmodtagerne større andel i ejendomsretten og dispositionsretten lykkes, og vi opfatter det lovforslag, som vi behandler i dag, som udtryk for et forsøg på dette; men for at det kan lykkes, er det nødvendigt, at vi ser disse problemer som en helhed, dvs. en lønmodtagerfond i sammenhæng med arbejdspladسدemokratiet, kapitalstyringen og inflationen. Vi mener ikke, at alle disse forhold skal løses til bunds, for at en lønmodtagerfond kan virke, men vi mener, at det er ganske afgørende, at væsentlige dele af det, jeg her har fremhævet, bliver gennemført senest samtidig med oprettelsen af en fond, og at de andre dele gennemføres snarest herefter.

Det udvalgsarbejde, som venter forude om dette lovforslag, kan vi regne med bliver meget omfattende. Jeg kan give tilsagn om, at mit parti vil være meget positivt indstillet over for udvalgsarbejdet om de problemer, der ligger i lovforslaget. Vi vil under udvalgsarbejdet på alle måder understrege betydningen af, at problemerne bliver belyst grundigt, og vi mener, at der er en række problemer, sådan som jeg har fremhævet det i dag, der bør belyses. Vi mener, at de problemer, der skal belyses, er af en så betydelig karakter, at vi ikke kan nå til vejs ende i denne folketingssamling, men vi kan muligvis i denne folketingssamling nå så langt, at vi kan nå en afgrænsning af problemerne og nå frem til en principbeslutning om demokratiseringen af økonomien både i samfundets top og på selve værkstedsgulvet.

Det er også meget almindeligt, at vi ved store lovgivningsprojekter lader drøftelserne foregå i to folketingssamlinger, både af hensyn til at arbejdet skal udføres ordentligt, og af hensyn til at vi kan få en virkelig offentlig debat om problemerne.

[Frandsen.]

SF vil hverken forhale sagen eller jasse sagen igennem. Af hensyn til det bedst mulige resultat ønsker vi en grundig debat her i tinget, i udvalget og i befolkningen. Vi kan ikke være med til at presse en lovgivning ned over hovedet på befolkningen, og vi ønsker derfor at sikre, at befolkningen er med på den lovgivning, vi gennemfører. Det er min og mit partis absolutte overbevisning, at når et tilstrækkeligt informationsarbejde er blevet udført, vil befolkningen forstå, at en lovgivning, der giver lønmodtagerne del i ejendomsretten og dispositionsretten, er en rigtig lovgivning.

Med disse bemærkninger kan jeg sige, at mit parti går til udvalgsarbejdet med megen interesse for at få løst en række af de problemer, som ligger i det lovforslag, som regeringen har fremsat, men samtidig vil fremhæve en række af de problemer, som er anført her.

Poul Schlüter: Sagen om økonomisk demokrati er så ubetinget den mest vidtrækkende, der har været sat på folketingets dagsorden i en lang årrække. I virkeligheden er den vigtigere end beslutningen om EF. Jeg skal derfor på min gruppes vegne fremføre nogle synspunkter som et supplement til hr. Simonsens ordførertale.

Vi mener, det er på sin plads at tale fuldstændig lige ud i dag. Derfor vil jeg også gerne sige aldeles klart og uden forbehold, at hvis regeringen holder fast på at ville gennemføre økonomisk demokrati efter den tvangsrecept, som de fremsatte lovforslag er udtryk for, vil det konservative folkeparti bekæmpe regeringens hensigter med alle de parlamentariske og folkelige midler, som er til vor rådighed. Vi har én afgørende hovedgrund til det og en række andre ved siden af.

Regeringsoplægget vil føre til en fundamental strukturændring i det danske samfund, som lønmodtagerne ligesom alle andre er dårligt tjent med. Vedtages lovforslagene, vil Danmark som en slags socialistisk samfund være en kendsgerning i løbet af en kort årrække. Det bliver måske ikke socialisme i gammeldags forstand, som Karl Marx teoretiserede den. Regeringsoplægget, det skal jeg gerne erkende, er måske smartere og i alt fald mere indsukret, men resultatet bliver stort set det samme. Finansministeren

har ret, når han udtaler, at lovforslagene er socialisme og en bekæmpelse af den private ejendomsret. Om dominansen over virksomhederne i Danmark ligger direkte hos staten eller indirekte hos den store kollektive fond, er blot to sider af samme sag. En så total forandring af grundlaget for det danske samfund skulle man i det mindste tro først blev forelagt folketinget efter særdeles grundig forberedelse, men det er jo det modsatte, som er tilfældet; lovforslagene økonomiske og juridiske følgevirkninger fortaber sig i tæt tåge og har åbenbart ikke interesseret regeringen.

Det er efter min opfattelse en parlamentarisk skandale af dimensioner, at folketinget får forelagt et så uundersøgt lovkompleks, og endda har regeringen den dristighed at foreslå ikrafttrædelse så tidligt som den 1. juli i år.

Regeringen, og ikke mindst statsministeren, har i denne sag valgt udelukkende at optræde som LO-ledelsens forlængede arm, men har dermed også leveret et selvportræt både af sin saglige og sin folkelige basis. Regeringen har nemlig intet holdepunkt, snarest det modsatte, for at tro, at LOs store medlemsskare har sympati for den samfundsrevolution, regeringen pønser på. Det er først og fremmest LOs professionelle ledelse — det er klart for os alle — der står for de tanker, lovforslagene bygger på, ingen andre er reelt taget med på råd. Erhvervsorganisationerne og alle andre, der repræsenterer væsentlige sider af sagskindsken, har man med vilje og forkærlighed blæst et stykke ved valget af lovforslagenes principper. Der er ikke gjort ringeste forsøg på at få parterne på arbejdsmarkedet til at søge frem til fælles forslag, som regeringen derefter kunne bygge på. Derfor skal folketinget i dag finde sig i at førstebehandle en række lovforslag, de vigtigste i årtier, uden fast grund under fødderne. Det bør være sådan, og det plejer at være sådan, at folketinget tager stilling til grundige og velforbredte udredninger, som sagkyndige har lagt navn til. Men i kæmpesagen om ØD forlanger regeringen, at folketinget selv skal være kommission og udføre den detailbelysning af lovforslagene, som regeringen i sit hastværk har forholdt folketinget. Det bør vi ikke finde os i.

På et utal af vigtige områder savner vi

[Poul Schlüter.]

svar på, hvad lovforslagene fører til. Vi må forandre svar i dag. Efter min opfattelse kan man ikke se væk fra på forhånd, at ØD efter regeringsforslaget er i strid med den retsbeskyttelse, grundloven tilsikrer borgerne. Lovforslagene er jo en tvangsafståelse af ejendomsret og en tvangspåførsel af nye kapitalindskud i virksomhederne, men uden de sædvanlige garantier om fuld erstatning. Hvad mener regeringen om det? Mener regeringen, at mindretalsaktionærer er sikret domstolens beskyttelse? Der er ingen udredning til lovforslaget, som tager stilling til, om forslaget er ekspropriation i grundlovens forstand, men det må vi da vide. Statsministeren må kende svaret, og jeg spørger ham: er lovforslagene ekspropriation efter regeringens opfattelse, eller er de det ikke? Som sjældent, om nogen sinde før, har vi i de sidste uger oplevet, at førende juridisk sagkyndige har påvist de indbyggede umuligheder i et regeringsoplæg. Advokatrådet har i en fyldig redegørelse påvist en hel stak af uacceptable uklarheder i oplægget. Regeringen har ikke hidtil nedladt sig til at besvare disse indlæg, men jeg synes, statsministeren skulle gøre et forsøg i dag. Går det f. eks. at skille aktieretten, der skal tilhøre fonden, fra stemmeretten, der skal udøves af medarbejderne? Åbner det ikke for en fundamental konflikt, som ingen kan leve med? Hvad med det løse løfte i § 42 om, at bidragene til fonden senere skal kombineres med eller erstattes af overskudsandele, der også skal ekspederes ind i fonden? Er det overskuddet før afskrivninger, som skitsen talte om, eller hvad? Kan man virkelig foreslå så løs snak i en lovbestemmelse? Vil statsministeren lægge navn til det? Er man klar over, hvad virkningerne bliver for forholdet mellem store og små virksomheder? At de aktieselskaber, som beskæftiger mindre end 50 medarbejdere, kun skal betale, men intet får krav på. Får lovforslaget ikke afgørende, og formentlig skadelig, virkning på valget af virksomhedsform? Er det meningen, at udenlandske filialer også i al fremtid falder uden for ØD og fondsdominansen? Hvilket standpunkt har statsministeren til dette helt centrale spørgsmål?

Men så de økonomiske virkninger. En række anerkendte økonomer har i de sidste dage påvist, at taloplysningerne i regerings-

oplægget er fuldstændig amatøragtige. Jeg går ud fra, at finansministeren bærer hovedansvaret. Der er ikke engang en redegørelse for, hvem der kommer til at betale regeringens økonomiske demokrati. Statsministeren sagde forleden, formentlig ledsaget af et smil, som jeg dog ikke kan læse af presseferatet, at lønmodtagerne får jo det hele forøret. Lønmodtagerne smiler næppe. Er der nogen anden måde at betale ØD efter regeringsforslaget på end gennem højere priser for forbrugerne og højere skatter for skatteyderne? En kø af nationaløkonomiske professorer har rejst dette spørgsmål, der er afgørende både for samfundskonomien og for alle berørte borgere. Aner regeringen, hvad det hele fører til i penge og tal, eller glemte LOs ledelse at aflevere et bilag til regeringen om dette, og har man ikke nået eller ikke villet foretage en grundig analyse siden? Erkender regeringen ikke, at lovforslaget automatisk må føre til samfundsskadelige fejlinvesteringer, fordi der f. eks. ikke sondres mellem løntunge og kapitaltunge virksomheder? Oven i disse eksempler på forslagets virkninger er det indhyllet i tåge, hvorledes det hele skal administreres. Vi savner som lovet administrationsdepartementets bedømmelse. Finansministerens forjættende spådomme fra den glade tid, før kildeskatten blev indført, vil let blive henvist til at være det næstværste, vi har oplevet.

Hvad med pressens stilling? Hr. Ninn-Hansen rejste dette spørgsmål over for statsministeren forleden, hvor statsministeren var i Strasbourg og hverken i Bruxelles eller i København, som jeg havde foretrukket. Hvad mener statsministeren: skal pressen omfattes af ØD, som forslaget tyder på? Er det gennemtænkt? Sådant er det ikke i Norge. Er det ikke en trussel mod pressefriheden? Kan den bevares uantastet, hvis den ansvarlige redaktion ikke længer kan bestemme den politiske linje? Jeg tænker i den sammenhæng lige så meget på f. eks. Aktuelt som på Jyllands-Posten. Vi arbejder gerne og bevidst for udbredelse af ejendomsretten, men vi ønsker ikke en koncentration, det er klart, på færre hænder. Vi ser det helt tydeligt som et mål at arbejde frem imod, at vi får delegeret ejendomsretten på alle leder og kanter i vort samfund til de flest mulige, men vi mener, det skal være privat, indivi-

[Poul Schlüter.]

duel ejendomsret, hvor hver enkelt borger selv kan disponere over det, hun eller han ejer. Der skal være mærkeseddel på det, enhver har, og man skal selv have værdistigningen, den skal ikke fortabes i en fond, som jeg forstår den bliver efter regeringsoplægget. Har jeg ikke ret, når jeg fortolker bemærkningerne til § 7 — man kan se det på side 15 — således, at kapitaltilvæksten vil blive i fonden i modsætning til, hvis man selv ejer en aktie eller certifikater som f. eks. i Sparinvest?

Jeg skal slutte med at sige, at jeg tror, den danske befolkning er for klog til at opgive det grundlag, som har ført til vor nuværende velstand, blot til fordel for et socialistisk eksperiment, som giver usikkerhed.

Loven skal virke fra 1. juli, men kan den? Statsministeren gentog i aftes, ganske vist i tv-byens følelsesladede kantine, at han arbejder for gennemførelse pr. 1. juli. Jeg beder statsministeren udtale sig om det i dag og her. Skal dette virkelig kunne gennemføres med en enkelt stemmes overvægt? Hvis det er sandt, anser vi det for et forsøg på politisk voldtægt af en befolkning, som ikke er spurgt, og så forbeholder vi os at møde med et krav om folkeafstemning.

Arbejdsministeren (*Erling Dinesen*): Det har, måske lige bortset fra det sidste, bombastiske indlæg, været en afslappet og en saglig debat om en meget gennemgribende økonomisk og demokratisk reform, som naturligvis kræver nytænkning. Men jeg vil ikke påstå, at jeg ligefrem er chokeret over den modstand, forslaget har mødt. Det var vi jo forberedt på gennem pressen, lige siden regeringsskitsen af 9. november kom frem. Til trods for denne modstand fra forskellig side skal jeg alligevel forsøge med en lidt afslappet besvarelse af nogle af de spørgsmål, som er fremført, idet jeg dog med det samme vil gøre opmærksom på, at en lang række af de problemer, som er rejst under debatten her, vel ikke falder uden for en første behandling i salen, men i alle tilfælde vil være så tidkrævende, at skal man have de helt rigtige, kontante og konkrete svar frem, vil det nok være rigtigere at tage dem op under det udvalgsarbejde, som ordførerne, også de, der havde betænkeligheder af

forskellig karakter, erklærede sig villige til at deltage i. Det var da trods alt noget positivt.

Jeg skal ikke sige så forfærdelig meget om det, hr. Simonsen var inde på med hensyn til disse opinionsundersøgelser, som ikke viser tilslutning. Jeg tror, at nye opinionsundersøgelser i takt med den debat, der foregår, vil vise ganske andre resultater.

Hr. Simonsen spurgte, hvordan ØD vil gavne erhvervslivet, idet han talte om den saltvandsindsprøjtning, jeg havde nævnt i fremsættelsestalen. Jeg tror, der i høj grad vil blive tale om nye muligheder ikke bare for dansk industri, men for dansk erhvervsliv i det hele taget gennem denne opsparring. Jeg tror, en vældig nyopsparring vil finde sted, og de nye investeringer, der er vældigt behov for, vil der blive større muligheder for, bl. a. i kraft af denne opsparring.

Hr. Simonsen mente ikke, at den centrale fond var nødvendig. Han kaldte det en slags statskapitalisme, sagde, at der ikke var tale om nærdemokrati, og mente egentlig, at det kun var LOs magt, der blev styrket i forbindelse med denne fondsdannelse.

Må jeg for det første gøre opmærksom på, at der er forskellige gode grunde til, at denne fond bør oprettes i forbindelse med en ordning om økonomisk demokrati. Vi ønsker, at alle skal inddrages under ordningen, uanset hvor man er beskæftiget, og uanset om der skiftes arbejde. Jeg mener heller ikke, at de offentligt ansatte, som man har været inde på en omtale af, bør holdes udenfor. Risikoen bliver spredt, den enkelte lønmodtager mærker ikke nogen personlig risiko, der opnås en mere ligelig fordeling af formue og indkomst til alle persongrupper, og der vil også lettere kunne etableres de for udøvelse af medbestemmelsesretten nødvendige bistandsordninger, uddannelsesmuligheder og meget andet.

Jeg mener heller ikke, at det er rigtigt, når man påstår, at der ikke er tale om nærdemokrati i forbindelse med denne fond, for hovedformålet med fonden er jo at placere midlerne ude omkring i virksomhederne. Det er lønmodtagerne på den enkelte virksomhed, der får de beføjelser, som lønmodtagerkapitalen giver dem på de enkelte virksomheder. Følgelig er der i høj grad tale om nærdemokrati i forbindelse med en sådan central fondsdannelse.

[Arbejdsministeren.]

Hr. Simonsen var i tvivl om, hvordan man skulle finde frem til en rimelig aktiekurs. Jeg vil ikke lægge skjul på, at det er et spørgsmål, som har været drøftet meget indgående. Kunne man anvende de almindelige børskurser? Kunne man anvende skattekursen? Alle sagkyndige var enige om, at det ikke i alle tilfælde var heldigt at anvende disse kriterier, og derfor skal der nu forhandles mellem fonden og de enkelte selskaber i de tilfælde, hvor de $\frac{2}{3}$ af lønmodtagerbidragene skal konverteres til aktier. Jeg tror ikke, man kan finde nogen mere hensigtsmæssig måde at gøre det på end gennem oprettelse af det nævn, som er foreslået.

Hr. Simonsen rejste spørgsmålet om den offentlige sektor og medbestemmelsesretten. Vi kan gå nærmere ind på også dette spørgsmål under udvalgsarbejdet, men jeg vil gerne sige, at der har været nedsat et særligt udvalg under økonomi- og budgetministeriet og med repræsentanter for indenrigsministeriet, der har drøftet alle disse problemer, og når det drejer sig om medbestemmelsesretten, er man enig om inden for hele det offentlige område at sikre en udvidet medbestemmelsesret. Det kan formentlig ske administrativt, når det drejer sig om hele statens område. Der er forhandlinger i gang i øjeblikket mellem kommunerne og de andre organisationer inden for dette område. Jeg vil ikke bestride, at det kan blive nødvendigt med lovgivning, f. eks. for hele det kommunale område.

Der er peget på, at lønsumskriteriet skulle være uheldigt. Vel, der kan være visse mangler knyttet til det. Men én ting er i alle tilfælde givet, og det er, at det er det mest hensigtsmæssige system, det system, som lettest kan administreres, og der knytter sig en række andre fordele til det i modsætning til andre systemer, f. eks. i spørgsmålet om overskudsdeling, som vi jo i en særlig paragraf i lovforslaget har lovet at tage op til særlig overvejelse. Overskudsproblematikken indeholder mange, mange spørgsmål, fordi det ikke er noget entydigt begreb; der er mulighed for at manipulere med det. Vi har problemet omkring multinationale selskaber, afskrivninger, omlægning fra egenkapital til lån og mange andre ting, som gør

det vanskeligt. Men vi har som sagt lovet en undersøgelse af disse ting.

Så siger hr. Simonsen, at det er lønmodtagerne, der kommer til at betale. Det er et spørgsmål. Hvis det er rigtigt, vil man formentlig erkende, at så er der tale om en ny stor, ekstra opsparing, som vi i høj grad har brug for. Det vil være meget, meget vanskeligt at afgøre, hvordan udviklingen vil blive på dette felt. Min fornemmelse er, at den opsparing, der er tale om her, vil give sådanne muligheder for nye investeringer, at vi i virkeligheden kun skal sikre en produktivitetsforøgelse på omkring $\frac{1}{2}$ pct. om året, for at det overhovedet ikke koster noget. Koster det ikke noget, skaber vi altså den øgede værdi, og det vil jeg tro der er muligheder for. Som sagt: hvis det slår til, som hr. Simonsen påstår, bliver der tale om en ganske betydelig ekstra opsparing, som vi i særlig grad har brug for. Men jeg tror, vi får en produktivitetsstigning, både i kraft af den øgede kapitaldannelse og den øgede medbestemmelsesret. Den viden om tingene, som de lønmodtagere har, der bliver inddraget i virksomhedernes ledelse, tror jeg giver nye muligheder for en sådan produktivitetsforøgelse, at den alene kan bære de udgifter, der er forbundet med denne lov.

Hr. Simonsen sagde videre, at lønmodtagerne skal have ret til skattefri henlæggelser og aktiekøb. Det er det kendte konservative standpunkt, som man betegner i nogen grad som økonomisk demokrati. Man vil gerne have nogle skattefri begunstigelser til visse grupper. Man vil også gerne have, at lønmodtagerne køber aktier. Men dér, hvor det kniber, synes jeg nok, er i forsøget på at give lønmodtagerne en dertil svarende indflydelse. Der bliver i realiteten gennem det forslag, de konservative har fremsat, hverken tale om nogen reel medejendomsret eller nogen reel medindflydelse.

Hr. Enggaard var i forbindelse med denne 50 pct.s regel ved køb af aktier inde på spørgsmålet om, at selv om man har denne bestemmelse, kan organisationer udenfor købe aktier op ud over de 50 pct. Det er vel ikke bare organisationer, der kan det, det kan vel alle, hvis de pågældende virksomheder vil sælge, og det har for så vidt ikke noget med den problemstilling, vi behandler her, at gøre.

[Arbejdsministeren.]

Hr. Enggaard pegede på, at der var grundlovsproblemer. Det vil justitsministeren senere gå ind på. Men jeg mener, at professor Ole Espersen allerede meget klart har tilbagevist de synspunkter og påstande, der har været fremført i forbindelse med det spørgsmål.

Det var også, så vidt jeg forstod hr. Enggaard, en fejl ved lovforslaget, at den enkelte lønmodtager som bestyrelsesmedlem selv ingen risiko løber. Ja men en af grundene til, at fonden er oprettet, er netop, at man på dette som på andre felter bygger på en omfattende solidaritet mellem lønmodtagergrupperne. Det er for øvrigt også det princip, andelsbevægelsen bygger på. Jeg kan ikke se, der er noget særlig odiøst i det, og det er af mange grunde nødvendigt. Samtidig med, at man har denne kollektive ejendomsret, har hver enkelt lønmodtager en personlig ejendomsret til den andel af formuen, der tilkommer ham eller hende.

Virksomheder vil få forskellige vilkår, siger man, det kan være eksportvirksomheder, det kan være monopoler, og de rammes forskelligt. Det vil vel i lige så høj grad ske, hvis der er tale om overskudsdeling, som jeg forstod var noget, man foretrak. I så fald vil virksomhederne også være vidt forskelligt stillet, og navnlig vil lønmodtagernes stilling være vidt forskellig i disse virksomheder. Det, der er tale om her, er en ensartet ydelse på linje med andre ydelser, hvor man heller ikke tager hensyn til, hvordan forholdene er i den enkelte virksomhed.

De store og små virksomheder behandles forskelligt, fordi de små ikke kan få penge, forstod jeg. Det kan de nu få af de frie midler, som fonden har. Jeg vil gøre opmærksom på, at grænsen med de 10 ansatte lever godt 100.000 virksomheder her i landet med tilsammen ca. 200.000 ansatte, altså omkring to medarbejdere i gennemsnit. Det er grunden til, at man ikke er omfattet af de regler, som gælder for større virksomheder.

Hr. Enggaard mente ikke, at den offentlige sektors ansatte burde være med. Jeg

forstod, at det alene var de arbejdere og funktionærer, som var beskæftiget i det produktive erhvervsliv, som skulle have mulighed for at komme med i denne ordning. Det vil jeg gerne vende mig helt principielt imod, for hvem udfører egentlig et produktivt og et samfundsnyttigt arbejde? Hvem er med til at skabe den samlede produktion her i landet? Det er ikke bare de folk, der direkte er beskæftiget i produktionen. Det er også visse folk, som er beskæftiget inden for serviceområdet. Og spiller det ikke en vældig rolle for den samlede produktion, for erhvervslivets udvikling her i landet, at vi har en masse mennesker beskæftiget inden for uddannelsen? Tænk på hele infrastrukturen. Tænk på vejproblemer og trafikproblemer. Er folk, der er beskæftiget inden for dette område, ikke på lige fod med til at skabe den samlede produktion her i landet? Det mener jeg de er. Derfor har vi tilstræbt denne ligestilling hele tiden, og derfor mener jeg, at det er meget vigtigt, at vi når frem til denne ligestilling.

Om spørgsmålet om folketingets tilsynsråds opgaver og beføjelser: vi har ment, at det ved en så omfattende økonomisk lovgivning var rimeligt, at folketinget direkte fik mulighed for at føre tilsyn med virksomheden. Det betyder ikke — det skal erkendes — at det bliver folketinget, der bestemmer over lønmodtagerfondens virksomhed og dispositioner. Men det betyder, at man til enhver tid kan få alle de oplysninger, man ønsker om fondens administration, om fondens dispositioner. Det betyder, at man kan tage spørgsmål om fonden op i folketinget, i folketingsudvalg osv.

Endelig rejste hr. Enggaard spørgsmålet om husassistenter og værnepligtige, og der er også visse andre grupper, som af administrative grunde ikke er taget med. Kan vi finde en løsning på det problem, vil jeg gerne være med. Men jeg er bange for, at det bliver en meget, meget svær opgave.

Jeg vil gerne først sige tak til hr. Niels Helveg Petersen for tilsagnet om at ville være med til et positivt udvalgsarbejde, og

[Arbejdsministeren.]

jeg håber, at der kommer noget ud af dette arbejde.

Jeg kan ikke være enig med hr. Niels Helveg Petersen, når han siger, at lovforslagets gennemførelse vil betyde en ny form for LO-kapitalisme. Det vil det efter min opfattelse ikke. Det vil betyde en mere demokratisk økonomisk udvikling, hvor lønmodtagerne opnår en rimelig andel af den kapitaltilvækst, de hver eneste dag i virksomheder ud over landet er med til at skabe i kraft af deres arbejdsindsats.

Må jeg endelig gøre opmærksom på, at i det repræsentantskab, som udgør fondens ledelse, skal der som sagt være 60 medlemmer, og heraf er kun de 18 LO-repræsentanter.

Hvis jeg forstod hr. Niels Helveg Petersen ret, mente han også, at de små virksomheder ville blive belastet meget hårdt, fordi lønsumsbidraget vejer tungt dér. Vi har overvejet meget grundigt spørgsmålet om de „arbejdskraftincentive“ virksomheder, som man kalder dem, og de „kapitalincentive“ virksomheder. Det er bl. a. det, vi nærmere vil undersøge, som vi har givet udtryk for, og som vi har en særlig paragraf om i lovforslaget.

På den anden side er det da en kendsgerning, at med denne ensartede ydelse på 1/2 pct. om året sker der præcis det samme for alle virksomheder uden hensyn til, hvilken mandskabsstyrke de har. Når det gælder f. eks. forhøjelsen af ferieprocenten, er det præcis det samme, som der er tale om her med den halve procent om året, der nu skal ydes over en halv snes år.

Når hr. Niels Helveg Petersen udtaler frygt for, at nogle virksomheder måske vil overveje at etablere sig i udlandet — jeg forstod ikke, at det var noget, han helt sikkert mente, men han udtalte en vis frygt for det — vil jeg bare sige som min personlige opfattelse, at det tror jeg ikke så forfærdelig meget på. Hvis man, som vi jo har mulighed for, grundigt undersøger, hvad der ydes af lønmodtagerbidrag ud over lønnen i en række europæiske lande, også nordiske lande, tror jeg man må erkende, at vi slet ikke ligger på linje med det her i landet. Det ved jeg godt der kan anføres argumenter imod. Men jeg tror ikke, der i dette vil ligge nogen tilskyndelse for danske virksomheder til at

placere sig andre steder, i alle tilfælde ikke på det grundlag, der foreligger her.

Hr. Niels Helveg Petersen mente også, at det var lønmodtagerne, der kom til at betale. Det har jeg svaret på, og det skal jeg ikke gå ind på igen. Men han sagde samtidig, at der er tale om en slags tvangsopsparing, og han sagde videre, at vi kan risikere at komme ud for, bl. a. på grund af de offentligt ansatte, at det bliver nødvendigt at føre en strammere finanspolitik. Jeg kan ikke med min bedste vilje få de ting til at rime. Ingen kan vel sige noget helt konkret om, hvor meget nu nyopsparingen vil andrage. Men hvis det, som hr. Niels Helveg Petersen siger, er lønmodtagerne, som kommer til at betale, vil der blive tale om en nyopsparing af dimensioner, som i løbet af en halv snes år vil andrage over 40 milliarder kr. At det skulle medføre en strammere finanspolitik, har jeg lidt svært ved at få øje på. Det kan i alt fald lige så vel komme til at betyde, at vi ikke får behov for de kasseoverskud, der nu er behov for i forskellige situationer.

Med hensyn til spørgsmålet om tillægspensionen, som hr. Niels Helveg Petersen rejste, må jeg sige, at der er ingen konkrete planer om noget sådant. Der er et udvalg under socialministeriet, der arbejder med pensionsproblemerne.

Den tidligere regering har selv fremsat forslag om et særligt pensionsbidrag, men som sagt er der ikke truffet nogen endelig afgørelse på dette spørgsmål. Der er lige sket en udvidelse af ATP-ordningen, og om det bliver aktuelt med en udbygning på tillægspensionsbasis, er der vel ingen der kan sige noget om i dag.

Må jeg sige til hr. Frandsen, at jeg er meget enig i, at ud over de problemer, der vedrører lønmodtagernes medejendomsret, ligger der en lang række arbejdspladsproblemer, som man bestemt ikke får nogen vanskeligheder med os for at være med til at løse. Hr. Frandsen ved, at et arbejde med løsningen af disse problemer allerede er i gang. Der er også forskellige lovforslag, hvoraf nogle har været til behandling, mens andre meget hurtigt kommer det her i folketinget.

Jeg skal ikke gå ind på flere af de synspunkter, hr. Frandsen var inde på. Jeg forstod, at han var indstillet på et positivt udvalgsarbejde, og det er klart, at alle de

[Arbejdsministeren.]

spørgsmål, der fra SF er bragt frem, må indgå i det videre udvalgsarbejde.

De udtalelser, hr. Poul Schlüter kom med, var vist nærmest henvendt til statsministeren og måske i nogen grad til justitsministeren, så jeg skal i første omgang nøjes med de svar, jeg har givet her. Jeg er klar over, at de ikke er udtømmende, men skulle de have været det, havde det taget lang tid. Og som sagt må en hel række af de problemer, der er nævnt, efter min og formentlig også ordførernes opfattelse naturligt høre hjemme under udvalgsarbejdet.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): I anledning af hr. Poul Schlüters udtalelser vil jeg gerne sige, at spørgsmålet om forholdet til ekspropriationsbestemmelsen i grundlovens § 73 efter regeringens opfattelse kun kan rejses i forbindelse med lovforslagets regler om obligatorisk indeståelse af lønmodtagerkapital i aktieselskaber med mindst 50 ansatte.

Det er den herskende opfattelse i den statsretlige litteratur, at afgørelsen af, om et vist indgreb må karakteriseres som ekspropriation eller som en regulering af ejendomsretten, der kan gennemføres uden erstatning, må bero på en samlet vurdering af indgrebets karakter. I denne vurdering indgår navnlig, for det første i hvilken grad indgrebet er generelt eller konkret, for det andet i hvilken grad begrundelsen for indgrebet taler for eller imod at anse det for ekspropriativt, og for det tredje indgrebets intensitet.

En sådan samlet vurdering må efter regeringens opfattelse føre til, at lovforslagets regler om indeståelse af lønmodtagerkapital i de store aktieselskaber må anses som en almindelig regulering af ejendomsretten. Jeg lægger i denne forbindelse vægt på, at der er tale om en generel ordning, gældende for alle de store aktieselskaber. Ordningen tilgodeser endvidere meget vægtige samfundsmæssige interesser, nemlig lønmodtagernes adgang til på grundlag af deres arbejdsindsats at få andel i den fremtidige kapitaltilvækst og øget medbestemmelse på deres arbejdsplads. Det må også tages i betragtning, at lovforslaget har et dobbelt sigte; ud over at skaffe lønmodtagerne medejendomsret og øget indflydelse vil lovforslaget bi-

drage til at øge kapitaldannelsen og dermed skaffe virksomheden tiltrængte midler til nyinvesteringer. Lovforslaget er således ikke ensidigt vendt mod de hidtidige kapitalejere. Endelig må det fremhæves, at lønmodtagerkapitalen skal opbygges gradvis over en længere årrække og ikke kan overstige 50 pct. af selskabets samlede aktiekapital.

De momenter, jeg her har fremhævet, peger alle i retning af, at lovforslagets regler om lønmodtagerkapital i de store aktieselskaber ikke kan betragtes som ekspropriation.

Hvis man nu siger, at der her er tale om en ekspropriationslov, har man med det samme afskåret sig fra at kræve folkeafstemning — det følger af grundloven. Da hr. Poul Schlüter sluttede med at sige, at han i givet fald ville kræve folkeafstemning, må jeg gå ud fra, at han er enig med mig i, at lovforslaget ikke kan betegnes som et forslag om ekspropriation.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg skal kun beskæftige mig med en enkelt side af de problemer, vi har til behandling her i dag, og det er spørgsmålet om opsparingen, spørgsmålet om, hvem der skal betale osv.

Først vil jeg gerne give hr. Poul Schlüter medhold i, at det må være på sin plads, at man taler ligeud her i dag. Jeg synes også, de konservative har talt ligeud og placeret sig som reaktionen, som det parti, der indtager en udviklingsfjendtlig holdning her i tinget. Knap så slemt var det med venstre, og hos de radikale synes jeg der var momenter, der kunne gøre det muligt i hvert fald at tage en drøftelse op.

Men der skal tales ligeud om dette lovforslag. Det har været nævnt, at jeg på et møde i Odense havde sagt noget om angreb på ejendomsretten. Der er ikke nogen som helst grund til at skjule, at dette lovforslag primært går ud på at sikre lønmodtagerne en medejendomsret til kapitaltilvæksten i det danske samfund. Det afgørende i begrebet økonomisk demokrati er nemlig en demokratisering af ejendomsretten. Det er for resten også det, som alle de ordførere, som har haft ordet her i dag, har snakket om, og det har man snakket længe om. Nu foreligger der altså et lovforslag, der tilsigter at gennemføre det.

Det, jeg godt ville ind på i denne forbin-

[Finansministeren.]

delse, er altså spørgsmålet om den påstå-ende tvangsopsparing. Hvem betaler? Der vil jeg først stille det spørgsmål: hvordan skabes kapitalerne i det moderne samfund? Det er nok et spørgsmål, som man må have lov at stille til en del af de økonomer, der har udtalt sig i den senere tid. Skabes disse kapitaler af samfundets virksomhedsindehaverne alene? Svaret må være et klart nej. Kapitalerne skabes i det moderne samfund ved et samvirke mellem mange faktorer. Hvis man ser på, hvordan en moderne virksomhed opstår og udvikles, vil man hurtigt opdage, at det ikke kun er ved en enkelts indsats. Nøjsomhed og sparsommelighed kan være gode dyder også i vore dage. Men er det ikke rigtigt, når jeg siger, at det i dag mere er et spørgsmål om at have de rigtige ideer, om planlægning, om finansiering, det vil sige have de rigtige bankforbindelser, der er afgørende for en virksomheds vækst og udvikling og dermed også afgørende for investeringerne og kapitaldannelsen? Det er også et spørgsmål om organisation, om produktudvikling og meget andet. Endelig kan vi tilføje, at også samfundets indsats med uddannelse og meget andet er med til at skabe den fremgang og den kapitaldannelse, der finder sted i virksomhederne.

Derfor vil jeg gerne sige som led i den almindelige økonomiske debat, der har været om økonomisk demokrati, at det er en gammeldags opfattelse, der kommer til udtryk, når man ligesom synes, at det er den enkelte nøjsomme kapitalist, der skaffer kapitalerne til veje, helst hjulpet af andre dele af befolkningen der også nøjsomt sparer pengene op. Investeringerne i det moderne samfund er simpelt hen en funktion af efterspørgslen og af de manges samvirke i virksomhederne, og kapitaldannelsen er simpelt hen et resultat heraf.

Så kommer man måske til kernen i sagen, nemlig at trods dette opnår lønmodtagerne, og det vil sige arbejderne og funktionærerne, normalt ingen direkte andel i disse kapitaler og deres tilvækst. Kravet nu gælder, at lønmodtagerne skal have en rimelig andel i den kapitaltilvækst, som de selv i høj grad er med til at skabe direkte og indirekte. Her tænker jeg også på funktionærgrupperne — det synes jeg også de konservative skulle tænke lidt på — alle de funktionærer, der i

dag ude i vore virksomheder er med til at skabe og videreføre disse virksomheder, er i høj grad også med til at skabe kapitalerne.

Nu taler man om, at ØD-forslaget blot er en ny form for tvangsopsparing. Den ene side er investering, den anden side er opsparing. Jeg vil sige, at det er at vende tingene fuldkommen på hovedet at kalde dette tvangsopsparing. Det er en af de fejltagelser, der gøres i disse dage. Sagens kerne er, at lønmodtagerne allerede i det samfund, vi lever i nu, det såkaldte liberale samfund med den liberale markedssøkonomi, præsterer en tvangsopsparing, uden at en finansminister behøver at gennemføre nogen lovgivning herom. Hvordan foregår den? Den foregår først og fremmest over prisdannelsen. Det er gennem prisdannelsen, at avancerne og profitterne og derigennem en væsentlig del af den opsparing skabes, som bruges af virksomhederne til investering. Men så det, hr. Niels Helveg Petersen var inde på, da han sagde, at en finansminister meget vel kunne tænkes fremover, hvis forbruget er for stort, at sige: så strammer vi lige på skatteskruen — altså det der hedder finanspolitik, overskud på statens og på kommunernes budgetter — ja men det er også lønmodtagerne, der i allerhøjeste grad er med til gennem denne finanspolitik og disse kasseoverskud at skabe den opsparing, som bliver til investering og kapital i virksomheder, som lønmodtagerne ingen ejendomsret får til. Læg mærke til det, for det er kernen i sagen. Den kapital, der skaffes gennem prisdannelsen, profitten, avancen eller merværdien, som nogle måske ville kalde det, hvis de ville udtrykke sig på gammeldags marxistisk facon, får lønmodtagerne ingen andel i. Situationen i dag er altså den, at de 80 pct. af befolkningen tvinges til — ud over den opsparing, de personlig udfører i et omfang af 3 milliarder kr. — gennem prisdannelse, finanspolitik osv. at medvirke til en opsparing, der giver til resultat, at vi får den forøgede kapitaltilvækst, som vi skal have — det vil jeg gerne understrege — og som vi måske skal have i endnu højere grad i de kommende år for at klare vores økonomiske problemer.

Derfor er det simpelt hen et retfærdighedskrav, vi møder frem med i dag, ikke om en ny tvangsopsparing, men om, at den tvangsopsparing, som lønmodtagerne under

[Finansministeren.]

alle omstændigheder i det såkaldte liberal-økonomiske samfund må deltage i, nu honorerer med ejendomsret for lønmodtagerne.

Men så går vi et skridt videre og siger, at vi vil gerne have en øget opsparing. Der har LO indtaget en positiv holdning, som også er udtrykt i betænkningen om økonomisk demokrati, og det går jeg ud fra man fra alle parter side anser for positivt. Jeg vil altså understrege, at det ikke er en ny tvangsopsparing, vi skal diskutere, men hvordan lønmodtagerne får en ejendomsret for den tvangsopsparing, de faktisk præsterer.

Skulle vi dog ikke i dag være kommet til det trin i udviklingen i Danmark, hvor et nyt samvirke kan etableres på basis af en gensidig anerkendelse af parternes berettigede interesser også i spørgsmålet om ejendomsretten til produktionskapitalerne? Det tror jeg.

Lad mig så nævne det, jeg plejer at sige i foredrag om økonomisk demokrati: bønderne og husmændene — ja, jeg kigger på hr. Poul Hartling! Der blev også skabt et stykke økonomisk demokrati, dengang da bønderne tog kampen op om jorden, fordi jorden dengang var det produktionsmiddel, det drejede sig om, det der gav både magten og æren og den personlige tilfredsstillelse. Så kom husmændene som det jordløse proletariet ude i landsbyerne og lavede deres husmandsforeninger. Det var også et stykke økonomisk demokrati. Andelsbevægelsen, højskolebevægelsen: et stykke økonomisk demokrati som Danmark kan være bekendt. Nu kommer industriarbejderne, lønmodtagerne og siger: denne udvikling, denne yderligere demokratisering af det danske samfund skal føres videre. Det er det, det drejer sig om. Giv lønmodtagerne deres rimelige andel i den kapitaltilvækst, som ikke skabes af den enkelte virksomhedsejer, men i et samvirke mellem mange kræfter i det danske samfund og inden for den enkelte virksomhed.

(Kort bemærkning).

Poul Schlüter: Efter at have hørt finansministerens indlæg må man indrømme, at han efterhånden til fuldkommenhed kan sit standardforedrag om de problemer, ØD

involverer. Det er meget godt. Men jeg synes, finansministeren undgik det vigtigste af alle problemerne. I min tale gjorde jeg gældende, at således som systemet efter regeringens oplæg er bygget op, ser det ud til, at selve samfundets kapitaltilvækst vil blive i fonden, i princippet som en konfiskeret værditilvækst, som går ind i fonden og aldrig kommer ud til samfundets borgere. Det vil jeg gerne søge bekræftet under debatten, for det synes jeg er vigtigt. Hvis jeg har ret i den formodning, er der altså her en helt afgørende forskel fra den sædvanlige ejersituation, hvor den, der ejer en aktie eller et aktiecertifikat, selv kan bestemme og selv kan tilegne sig og anvende værdiforøgelsen.

Finansministeren (Grünbaum): Det er rigtigt, at man efter forslaget ikke vil udlodde stigningerne i værditilvæksten, de indre værdier i virksomhederne, medmindre disse bliver realiseret. Det er det standpunkt, der er kommet til udtryk i lovforslaget, og det står vi selvfølgelig ved. Det har været kritiseret meget stærkt, at man overhovedet ville lade disse beviser være omsættelige. Nu skal hr. Poul Schlüter passe på, når vi skal tage den debat op. Man siger: man kan ikke spise maskinerne, man kan ikke æde bygningerne — og det er jo rigtigt — man kan i virkeligheden kun bruge overskuddet. Det har været kritiseret, at vore certifikater kunne gøres indløselige, men det kunne og skulle de, fordi man var nødt til at have en vis parallelitet til andre ting i det danske samfund. Men jeg synes det er rigtigt, at man har begrænset sig til at sige, at det kun er de realiserede værdistigninger, som kan udbetales. Resten bliver i selve formuen, både i fonden og ude i virksomhederne, og skal ikke trækkes ud.

(Kort bemærkning).

Poul Schlüter: Jeg er meget taknemlig for finansministerens svar. Nu har vi fået klaret op med fuldstændig tydelighed, at regeringens ØD-forslag ikke sikrer lønmodtagerne den andel i samfundets kapitaltilvækst, som man ellers har talt så meget om. Den side af sagen er ikke løst ved regeringens lovforslag. Det er jeg taknemlig for, at vi nu har fået fuldstændig sikkerhed for.

Finansministeren (Grünbaum): Det er kun rigtigt i den forstand, at det ikke er med i indløsningen. Men ellers er det forkert, for det er jo fonden, der har disse kapitaler, og hvem er fonden? Fonden er ikke en person. Fonden ejes i fællesskab af samtlige lønmodtagere i det danske samfund. Det er fællesskabet, der har den, og det vil igen sige, at det, som ejendomsretten kan give sig udslag i løbende, nemlig udbytte af disse kapitaler, får lønmodtagerne fuldt ud.

Statsministeren (Anker Jørgensen): Hr. Poul Schlüter har rejst spørgsmålet om, hvorvidt det lovforslag, som regeringen her har fremsat, indeholder en ekspropriationsret. Nu har justitsministeren svaret ganske indgående, og jeg skal derfor blot for en ordens skyld bekræfte, at regeringen bestemt ikke mener, at der er tale om ekspropriation. Jeg vil gerne tilføje, at hvis der havde været det, ville vi ikke have fremsat det i den ordlyd, det rent faktisk har.

Jeg ved godt — og det har hr. Poul Schlüter altså også lagt mærke til — at der er jurister og altså også nu professor Alf Ross, der har udtalt, at der er tale om en form for ekspropriation. Professor Ross har endda tilladt sig at sige, at lovforslaget tenderer i retning af statskup. Jeg tror, det er at spænde buen lidt vel højt, og selv om det er en professor, der gør det, tror jeg han er lige så meget ude af balance som så mange andre mennesker.

Jeg vil gerne sige til hr. Poul Schlüter, at hvis man virkelig mener, at dette er ekspropriation, har man jo mulighed for at rejse sagen som sådan. Det har man formentlig ikke lyst til. I hvert fald er det rigtigt, som justitsministeren siger, at hr. Poul Schlüter selv giver svaret i sit indlæg, idet han forbeholder sig ret til at kræve forslaget ud til folkeafstemning, hvilket i den situation netop ikke er muligt.

Jeg vil gerne om de øvrige bemærkninger, hr. Poul Schlüter kom med, sige, at jeg synes, hans tone er lidt ondartet. Det er ikke så længe siden, vi havde en stor debat her i folketinget, og da var hr. Poul Schlüter meget utilfreds med, at jeg havde deltaget i Europarådet og holdt en tale nede i Strasbourg. Hr. Poul Schlüter mener, at det er ham, der skal bestemme, hvor jeg skal op-

holde mig. Jeg går ud fra, at jeg har pligt til som statsminister at tage imod en invitation til at tale i Europarådet, og så behøver jeg egentlig ikke at finde mig i den slags skoser, som hr. Poul Schlüter her fremkommer med.

Nu er det anden gang, hr. Poul Schlüter kommer med det. Sidste gang han gjorde det, havde han også nogle bemærkninger om et socialismøde i Paris, jeg havde været til. Ja, tænk: jeg tillader mig at tage til socialismøder, ligesom jeg ved, at hr. Poul Schlüter går til møder af en anden politisk observans i udlandet. Men det afgørende er, at selve spørgsmålet om, hvor jeg opholder mig, mener jeg ikke skal gøres til genstand for debat her i folketinget. Jeg synes, det er under lavmålet.

Hr. Ninn-Hansen har rejst det spørgsmål over for mig, om økonomisk demokrati vil være et indgreb i presse- og ytringsfriheden. Jeg vil gøre det klart, at der selvfølgelig ikke har været tale om noget ønske eller nogen hensigt i den retning med lovforslaget. Tværtimod er såvel jeg som regeringen dybt interesseret i en så alsidig og fri presse som overhovedet muligt, hvilket jeg da også ofte i min egenskab af pressens minister har givet udtryk for. Principielt mener jeg ikke, at økonomisk demokrati, herunder medbestemmelsesretten, betyder nogen fare for pressefriheden. Nej, truslen mod pressefriheden kommer ikke fra forslaget om økonomisk demokrati, men mange andre steder fra, ikke mindst fra den såkaldte koncentration af dagspressen, som har medført, at en række dagblade har måttet lukke, og at andre er ude i store økonomiske vanskeligheder. Den koncentration er virkelig en fare for presse- og ytringsfriheden, og jeg har undret mig over, at de borgerlige partier i deres omsorg for pressefriheden ikke også har interesseret sig for den problemstilling.

Man må nok sætte et spørgsmålstegn ved den påstand, at de nuværende ejerforhold i pressen i sig selv skulle være en garanti for ytringsfriheden, og at en medejendomsret for de ansatte på de blade, der omfattes af lovforslaget, skulle udgøre en trussel mod den redaktionelle ytringsfrihed. Imidlertid er det naturligvis også for regeringen noget afgørende at sikre den redaktionelle frihed, og selv om vi ikke mener, den er i fare ved vort lovforslag, går jeg ud fra, at det folke-

[Statsministeren.]

tingsudvalg, som må forventes nedsat, også nøje vil overveje det spørgsmål, som hr. Ninn-Hansen har rejst. Regeringen er parat til åbent at drøfte og deltage i de nærmere drøftelser, når udvalget måtte ønske det.

Hr. Ninn-Hansen har rejst et andet spørgsmål, som også har været fremme her i dag, nemlig i hvilken grad regeringen ville presse dette lovforslag om økonomisk demokrati igennem. Regeringen har fremsat sit lovforslag, fordi vi mener, at det er rigtigt og efterhånden også meget påkrævet, at lønmodtagerne får både medejendomsret og medbestemmelsesret. Vi har klart understreget, at dette er en begyndelse. Udbygningen af det økonomiske demokrati vil naturligvis ske lidt efter lidt. Regeringen opfatter lovforslaget som både betydningsfuldt og vidtrækkende. Vi er derfor også indstillet på en grundig behandling, men en grundig behandling behøver ikke nødvendigvis at betyde, at sagen skal trækkes i langdrag. Forslaget bygger på visse grundprincipper, men inden for disse princippers rammer er vi åbne over for at drøfte andre konkrete muligheder, og vi er også indstillet på reel forhandling med alle folketingets partier.

Regeringen har fremlagt sit lovforslag med henblik på at få det gennemført i denne samling. Det er regeringens klart udtalte ønske, og vi vil gøre, hvad vi kan, for at det kan lykkes. Men det er da klart, at vi fra regeringens side må tage hensyn til, hvilke muligheder der er for at få forslaget igennem folketinget. Det er ganske simpelt en mindretalsregerings vilkår.

Lad mig også til den megen snak om folketingsvalg på ØD eller kravet om folkeafstemning om ØD sige, at det ikke er os, der igen og igen har rejst kravet. Det er andre partier, der ustandselig taler herom.

Jeg vil gerne gøre en bemærkning mere til hr. Poul Schlüter. Hr. Poul Schlüter sagde, at jeg havde tegnet et selvportræt ved at lægge navn til det lovforslag, som her går under betegnelsen økonomisk demokrati. Hr. Poul Schlüter sagde, at jeg dermed havde bevist min basis i de store lønmodtagerorganisationer. Det er sådan set den gamle melodi, der spilles igen. Når socialdemokratiet eller socialdemokratiske regeringer stiller forslag, som har interesse for løn-

modtagerne, kommer man fra konservativ side og siger det, som hr. Poul Schlüter har sagt ved denne lejlighed. Jeg erindrer således, at hr. J. O. Krag i sin tid blev kaldt L. O. Krag. Men jeg vil gerne sige til hr. Poul Schlüter, at hvis vi skal diskutere på den måde, så har hr. Poul Schlüter og flere andre i denne sal også tegnet et selvportræt, der viser, hvilken basis *de* har ude i befolkningen. Så er det hr. folketingsmand, så er det hr. advokat, som formentlig også på mange steder repræsenterer andre grupper end dem, jeg tidligere har repræsenteret, der har talt. Med den bemærkning vil jeg dog henstille, at man lægger op til en debat på dette grundlag.

Formanden: Vi går derefter over til anden omgang, hvor taletiden for ordførerne og de medlemmer, der ikke tidligere har haft ordet, er 10 minutter, mens andre medlemmers taletid er 5 minutter.

Erik Andersen (Fr. borg amt): Jeg tror ikke, efter at jeg nu har påhørt 4 socialdemokratiske ministre, det bliver nødvendigt for mig at udnytte de 10 minutters taletid, der er tilmålt ordførerne i anden omgang.

Men der er dog et enkelt punkt, jeg gerne ville sige noget om, og det er det problem, ordførerne stort set alle har taget op, nemlig det enkelte menneske og dets trivsel, som hr. Simonsen opstillede som en målsætning for konservativ politik med hensyn til økonomisk demokrati. Hr. Simonsen, siden hr. Enggaard og også i nogen grad hr. Niels Helveg Petersen forsøgte at stille forslaget om fonden i det socialdemokratiske forslag op som noget, der ville hindre en udvikling af menneskets trivsel, en forbedring af de daglige arbejdsvilkår. Jeg har overordentlig svært ved at se, at noget sådant skulle være tilfældet. I og med at de ansatte får medbestemmelsesret og medejendomsret, skulle der dog være skabt en mindst lige så god baggrund for at udvikle lønmodtagernes trivsel på de enkelte virksomheder, som det nuværende system giver mulighed for. Her kunne man måske især tænke på det system, der i nogen grad er behersket af en gruppe anonyme kapitalejere, og hvor det er overordentlig svært at komme på talefod med dem, der egentlig står med ejendomsretten og dermed også råderetten over produkti-

[Erik Andersen (Fr.hørg amt).]

onsapparatet. En af hensigterne med at foreslå medejendomsret og foreslå den knyttet til en fond var netop at styrke lønmodtagernes magt i forholdet til de nuværende kapital ejere. Disses magt ønskes ikke styrket.

Når hr. Simonsen stiller spørgsmålet: hvad med mindretalsaktionærgrupperne? kunne man stille modspørgsmålet: hvad sikrer den enkelte aktionær i dag mod en storaktionær eller en gruppe af aktionærer, der ejer nok til at have en betydelig dispositionsret over produktionsapparatet? Og er det sådan, at systemet i dag giver nogle sikringer, som ikke vil være til stede, hvor det er en repræsentativ forsamling, der har muligheden for at opnå en grad af medbestemmelse, og efter nogle år en høj grad af medbestemmelsesret? Jeg tror at kunne hævde, at sikringen for mindretalsgrupperne vil være mindst lige så god under det foreslåede system, som den i dag er, og i alt fald er der da ingenting, der kunne tyde på, at miljøet skulle blive dårligere.

Der er, mener jeg, heller ikke noget i socialdemokratiets arbejdsmarkedspolitik, som skulle kunne indicere noget sådant. Vi har allerede i denne samling fremsat en lang række lovforslag med tilknytning til arbejdsmarkedsspørgsmål, alle med det sigte at skabe en mere human tilværelse for den enkelte lønmodtager på virksomhederne. Man kan vel med nogen ret i dag erklære, at indtil nu er der ikke blevet taget nok hensyn til den menneskelige produktionsfaktor. Her kunne man nævne en række eksempler, bl. a. det forhold at de, der i dag ejer produktionsmidlerne, ikke over for dem, der skal udbygge dem med maskiner og maskin anlæg, stiller krav, der betyder, at de mennesker, der nødvendigvis må betjene dem, kan gøre det uden at blive ramt af ulykke eller af en erhvervssygdom. Ideen med det økonomiske demokrati og lønmodtagernes medindflydelse og medbestemmelsesret er fra vor side tænkt som en styrkelse af de initiativer, vi har taget, og de ønsker, vi har.

Jeg kunne nævne et andet eksempel: de tusindvis af giftige stoffer, der i dag tages i brug i industrien, uden at man i forvejen har undersøgt den virkning, de har på de mennesker, der arbejder med dem. Vi agter naturligvis at skabe en lovmæssig baggrund

gennem en revision af arbejderbeskyttelsesloven, der vil gøre det muligt at tage disse hensyn. Men er der nogen berettiget argumentation — der har ikke været det hidtil — der kan påvise, at det forhold, at lønmodtagerne selv bliver medejere og selv får ret til at deltage i dispositionsprocessen, skulle hindre denne udvikling? Jeg mener snarere tværtom. Den vil i høj grad blive fremmet.

Det er også derfor, jeg med megen tilfredshed hørte på hr. Frandsens indlæg om det økonomiske demokrati. Jeg har noteret mig, at hr. Frandsens parti havde opstillet en række forudsætninger, som man mente skulle indfries eller behandles, måske ikke sideløbende, men i alt fald holdes inden for en vis form for kontrol, samtidig med at man behandlede lovforslaget om lønmodtagernes medejendomsret.

Vi er i socialdemokratiet enige om, at arbejdspladسدemokratiet skal styrkes. Vi mener også, at det lovforslag, vi i dag behandler, kan føre til en styrkelse af dette demokrati. Vi er også meget enige i, at det primære for en lønmodtager er sikkerheden i arbejdsforholdet. Vi mener også, at det her foreliggende lovforslag kan medvirke til at skabe en øget sikring, fordi det giver mulighed for en udvidelse af investeringen, og dernæst et bedre grundlag for beskæftigelsen, fordi det giver lønmodtagerne en direkte medejendomsret og en direkte medbestemmelsesret. Vi ønsker også som hr. Frandsen at bekæmpe de spekulationsgevinster, der er knyttet til jord og til kapital, og det er der førhen givet stærke tilsagn om fra den socialdemokratiske regering. Jeg mener derfor ikke, at der i forholdet til de enkelte betingelser, hr. Frandsen stillede op, skulle være nogen form for konflikt mellem socialdemokratiet og socialistisk folkeparti.

Vedrørende fondens sammensætning hævdede hr. Frandsen, at det kunne eller måtte være en fordel, hvis valget af repræsentanterne skulle ske af arbejdspladsernes tillidsmænd. En sådan bemærkning må skyldes et ikke godt nok kendskab til de faktiske forhold i lønmodtagerorganisationerne, for det er allerede i dag arbejdspladsernes tillidsmænd, der møder som kongresdelegerede, det er arbejdspladsernes tillidsmænd, der møder som hovedbestyrelsesmedlemmer, og det vil derfor også på den

[Erik Andersen (Fr.borg amt).]

måde være arbejdspladsernes tillidsmænd, der kommer til at udpege repræsentanterne.

Alt i alt kan jeg derfor ikke se, at der kunne være noget i vejen for, at det positive samarbejde om gennemførelsen af dette lovforslag, som hr. Frandsen gav udtryk for, vil kunne føre os et meget stort skridt frem ad vejen.

Simonsen: Jeg synes, der var mange interessante momenter i den sidste tale, hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) holdt her; han gjorde i hvert fald det, der for os er meget centralt i hele denne diskussion, at han fik mennesket og dets behov kædet ind i det, som vi søger at nå frem til.

Hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) omtaler arbejderbeskyttelseslovene og nævner forskellige farlige stoffer i den forbindelse. Det var netop en af de ting, jeg i mit første indlæg henviste til. Det er en detalje, men den spiller alligevel i denne diskussion en meget stor rolle. For det, vi jo taler om, er jo, hvorvidt nogle af virksomhedernes midler skal placeres i en central fond, fremfor at man bruger nogle af disse midler til at forbedre forholdene omkring arbejderbeskyttelsen — og dermed hele det fysiske miljø, hele spørgsmålet om udbygning af tryghed på arbejdspladsen osv. Det er i virkeligheden herom, diskussionen står, og for os er der i hvert fald ingen tvivl om, hvilket af de to områder vi ønsker at prioritere højest.

Spørgsmålet om fremskaffelse af den kapital, der skal til til investeringer, er et spørgsmål, som må behandles helt isoleret; det må behandles i en almindelig samfundsøkonomisk sammenhæng og ikke i forbindelse med en diskussion, der har at gøre med, hvordan vi ordner forholdene for de enkelte arbejdstagere på deres arbejdsplads.

Hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) fortsætter i anden omgang med at argumentere på den måde, at denne fond, der nu bliver opbygget, er jo den, der giver lønmodtagerne medejendomsretten, og derved vil vi blive i stand til at forbedre miljøet. Ja men med

hvilke eksempler kan hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) påvise, at man derigennem skulle forbedre miljøet? Vi må sige, på samme måde som vi har sagt det med hensyn til medbestemmelse og medindflydelse: er disse ting bedre klarert på arbejdspladser, der i dag er offentligt ejet eller ejet af kollektive interesseorganisationer som f. eks. LO? Jeg har ikke set nogen som helst arbejdspladser, hvor man har været foregangsmand på disse områder, inden for den type virksomheder. Her kommer vi til sagens kerne: hvordan når vi til løsningen af problemet? Det gør vi ikke gennem den fond, som bliver opbygget.

Finansministerens karakteristik af mit parti skal jeg ikke komme nærmere ind på. Jeg synes i og for sig, det er en meget forenklet måde således at prøve at dele karakterer ud til den ene og den anden side. Men jeg vil dog gerne føje til, at hvis dette at arbejde for den enkelte og i dette tilfælde den enkelte arbejdstagers frihed, hvis dette skal betegnes som noget reaktionært, så er der for mig ikke noget problem i at være reaktionær. Jeg synes nok, finansministeren forenkler hele denne diskussion for meget og fører den for meget på grundlag af de gamle ideologier.

Finansministeren siger: ja men de, der er imod regeringens forslag, er gammeldags, regeringen er moderne. Jeg vil vove den påstand, at regeringens forslag netop bygger på det gammeldags marxistiske argument, at hvis det er kollektivet, der ejer, hvis det er kollektivet, der disponerer, så får vi et væsentligt bedre samfund. Det tror vi ikke på; så kan man kalde det gammeldags eller moderne, det er i og for sig os inderlig ligegyldigt.

Når finansministeren begynder at henvise til stavnsbåndets ophævelse og bøndernes frigørelse, så er det meget vanskeligt at tilbageholde et vist smil. Det var for det første en situation, som ikke kan sammenlignes med den, vi befinder os i i dag. Og hvis det, vi taler om her, hvor samtlige arbejdstagere skal tvinges til at betale en procentdel af

[Simonsen.]

deres løn ind til en fond, der skal bestyres af 10 mennesker; hvis det er frigørelse, så ved jeg ikke ret meget om, hvad frigørelse i virkeligheden er.

Finansministeren var også inde på spørgsmålet om det demokratiske i fonden. Finansministeren siger: ja men fonden er jo ikke én person. Nej, fonden er måske 10 personer, vi kan måske gå så langt som til at sige, at fonden er 60 personer, nemlig repræsentantskabet. Men fonden er jo ikke udtryk for, at den enkelte lønmodtager får nogen indflydelse. Hvordan vil hr. Petersen ude på den enkelte arbejdsplads kunne få nogen som helst indflydelse på, hvem f. eks. LO udpeger til at sidde i denne fonds repræsentantskab? Efter de valgeregler, der findes inden for fagbevægelsen i dag, har jeg svært ved at se, hvordan hr. Petersen får denne direkte indflydelse på valget, og derfor kan jeg heller ikke se, hvordan der skulle være nogen som helst form for demokrati, endsige nærdemokrati i spørgsmålet om denne fond.

Man må stille sig spørgsmålet: vil man det, regeringen vil med dette forslag, hvori de to primære ting er indkomstudjævning og central dirigerings af kapitalen, hvorfor så opbygge hele dette udviklede instrument? Det kan man jo i virkeligheden klare gennem skattelovgivningen. Det kan man klare gennem opkrævning af større kasseoverskud, hvis man vil dette og tror på, at det er den bedste måde at løse samfundets problemer på. Men at opbygge disse udviklede systemer, som forslaget repræsenterer, det har jeg meget svært ved at se rigtigheden i og betydningen af.

Arbejdsministeren kom med nogle kommentarer til mit første indlæg. Arbejdsministeren sagde bl. a.: de konservative taler jo altid om nogle skattefrie henlæggelser for visse grupper i dette samfund, og jeg kender arbejdsministeren så godt, at jeg ved, han dermed antyder, at det er kun bestemte grupper i dette samfund, der har mulighed for at foretage denne skattefrie henlæggelse. Ja men hvad er det, regeringen gør med sit forslag? Regeringen tvangsindlægger samtlige lønmodtagere, uanset om de er lavtlønnede eller højtlønnede, til at afstå noget af deres fremtidige løntilvækst til fordel for en fond. Det er i virkeligheden nøjagtig det samme, man siger fra regeringens side, at

alle skal kunne gøre det. Så er der vel ikke så meget forkert i, at vi andre foreslår, at man skal have muligheden for at gøre det, hvis man har lyst og interesse derfor, og hvis man har denne lyst og denne interesse, så skal man også have den belønnet som en ganske naturlig ting — hvilket regeringen jo også gør i de lovforslag, vi om lidt skal behandle.

Arbejdsministeren kommer derefter ind på spørgsmålet om saltvandsindsprøjtningen til dansk erhvervsliv og kan ikke forstå, at jeg ikke kan acceptere påstanden om, at der her skulle være tale om en saltvandsindsprøjtning. Det kan jeg altså ikke, og jeg har ikke i arbejdsministerens besvarelse set nogen nærmere argumentation for, hvordan denne saltvandsindsprøjtning skulle fungere. Men jeg har set en besvarelse, som arbejdsministeren har givet professor Vibe-Pedersen i en kronik i Politiken den 14. januar, hvor arbejdsministeren svarer på den kritik — som også har været nævnt her i dag — professor Vibe-Pedersen har rettet mod forslaget. Professor Vibe-Pedersen har argumenteret med, at lønmodtageren selv kommer til at betale. Hertil siger arbejdsministeren:

„Var denne betragtning rigtig, ville det være en så alvorlig anklage mod hele systemet, at jeg i hvert fald ville tage min stilling til forslaget op til en gennemgribende overvejelse.“

Det mener jeg sådan set allerede, der er et godt grundlag for, med de mange forskellige argumenter, der under denne debat er fremført for, at lønmodtageren selv kommer til at betale. Dernæst siger ministeren i denne kronik — og det synes jeg også er interessant i den principielle debat — at når professor Vibe-Pedersen ikke har ret, så er der efter ministerens opfattelse tre faktorer, der er medvirkende dertil: Punkt 1, at den yderligere kapital, som bliver fremskaffet, vil give et mere effektivt erhvervsliv. Punkt 2, at lønmodtagernes andel i demokrati på arbejdspladsen vil kalde nye ressourcer frem. Punkt 3, at trivselen på grund af nærdemokratiet vil blive bedre.

Hertil vil jeg meget enkelt sige, at hvad det første angår, opsparingen, har vi absolut ikke afvist, at der kan blive behov for at finde frem til særlige opsparingsincitamentter for at nå frem til en større opsparing, end vi

[Simonsen.]

kender den i dag, for at erhvervslivet kan få den tilstrækkelige kapital i hænde; men det har efter vor opfattelse intet med nærdemokrati og forholdene på arbejdspladsen at gøre; det er et spørgsmål, som skal løses isoleret, set i en samfundsøkonomisk sammenhæng.

Med hensyn til de to andre spørgsmål må vi sige, at både medbestemmelse — og dermed fremkaldelse af de ressourcer, der i dag ikke er udnyttet — og en bedre trivsel kan vi gennemføre i form af forslag om medindflydelse, som vi har angivet nogle retningslinjer for. Vi er parat til at diskutere, hvordan disse principper kan forbedres. Regeringen har endnu ikke påvist ét eneste eksempel på, at nærdemokratiet gennem selve forslaget om lønmodtagernes medejendomsret udbygges. Her henviser man hele tiden til aktieselskabslovændringer osv.

Derfor synes jeg nok, det centrale står tilbage, at vi stadig væk må sige klart: der ligger intet nærdemokrati og ingen medbestemmelse i regeringens forslag. De ressourcer, som skal kaldes frem for at skabe øget produktivitet i samfundet, kan vi skaffe frem uden at gennemføre regeringens forslag.

Enggaard: Socialdemokratiets ordfører, hr. Erik Andersen (Fr. borg amt), var bl. a. inde på en argumentation omkring nærdemokrati i den enkelte virksomhed og anvendte som led i sin begrundelse formuleringen, at fonden ingen indflydelse har på, hvordan de stedlige repræsentanter udøver deres ret til at bestemme i virksomheden. Gid det var så vel. Jeg er meget vel klar over, at man med hensyn til den del af kapitalen, som indgår som aktiekapital, har en sådan situation, men det er udtrykkelig fastlagt i forslaget, at udlån fra fonden til den enkelte virksomhed kan gøres betinget af, at man accepterer en række vilkår for dette lån. Jeg er klar over, at det bl. a. er begrundet med, at man i så fald er i stand til at gennemtvinge et samarbejdsnævn i de virksomheder, som ikke måtte have det i forvejen, men det er, som teksten er formuleret, muligt at knytte hvilke som helst betingelser til et sådant udlån, og der er jo udtrykkelig argumenteret med, at det er for at forøge indflydelsen hos de ansatte i virksomheden. Selve dette,

at der er lukket op for sådanne betingelser fra fondens side, må utvivlsomt være en dementi af det, hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) var inde på i sin argumentation.

Jeg skal ellers koncentrere mine bemærkninger om de svar, som kom fra ministerside, og som jeg takker for, fordi man har taget sig tid til at gennemgå en række af de synspunkter, som har været ført frem. Jeg synes også, der er kommet en række værdifulde afklaringer frem som led i denne diskussion, og det kan forhåbentlig medvirke til, at den følgende offentlige debat om det kan hvile på et realistisk grundlag for disse punkters vedkommende.

Arbejdsministeren betegnede debatten som en i store træk afslappet debat. Det er naturligvis altid behageligt, at vi her i dette ting er i stand til at diskutere på den ordentlige måde, som vi nu har for vane, og det skal vi gerne kunne fortsætte med. Men arbejdsministeren må ikke misforstå situationen og tro, at dette, at vi fører et urbant sprog og behandler hinanden pænt i en debat som denne, er ensbetydende med, at vi ikke er dybt engageret i de politiske principper, som der her står en strid om. Lige så vel som regeringspartiet, dets ministre, føler sig stærkt engageret politisk i dette spørgsmål og her har rejst en fane — man kunne sige en rød fane, endda — lige så vel føler mit parti sig engageret i denne debat, fordi der berøres en række vitale principper, som beklageligvis igennem en årrække ikke er trængt frem til overfladen i den politiske debat, men som nu vækkes til live igen. Det er på mange måder, som om vi har stillet det politiske ur tilbage til sommeren 1945, hvor en tilsvarende principiel debat omkring de politiske principper førtes her i landet. Jeg behøver ikke at erindre regeringen om, hvilket resultat denne politiske strid i 1945 førte til i forbindelse med oktobervalget det år. Jeg har den opfattelse, at noget tilsvarende kunne gentage sig.

I forbindelse med problemet om bestyrelsesmedlemmernes mulighed for med eget ansvar at kunne tage del i aktieselskabernes beslutninger var arbejdsministeren inde på en sammenligning med andelsbevægelsen. Jeg vil godt her sige, at jeg tror, arbejdsministeren skal være varsom med at trække disse sammenligninger alt for langt, for i en almindelig andelsbevægelse vil bestyrelsen

[Enggaard.]

træffe sine beslutninger også under eget personligt ansvar, al den stund virksomheden, i dette tilfælde andelsbevægelsen, jo rammes i tilfælde af en dårlig beslutning, og de enkelte medlemmer føler det. I denne situation, hvor man disponerer med hensyn til fondens indskud i virksomheden, er det en langt mere indirekte interesse, der er inde i billedet. Kommer der et overskud ud af det, tilfalder det fonden. Kommer der et tab ud af det, er det fonden, der skal bære det. Arbejdsministeren må indrømme, at hermed er der skudt en meget betragtelig afstand ind imellem den konkrete sag, man disponerer i, og følgerne for den enkelte i virksomheden. Dette er tilsigtet fra regeringens side, det er jeg da fuldstændig klar over, på grund af den risikospredning, som man har været inde på omkring hele dette arrangement, som man søger at bygge op, men derigennem er forskellen på det grundlag, som arbejdsministeren benyttede til sin sammenligning, nemlig andelsbevægelsen, og dette forslag også meget åbenbart.

Jeg takker for arbejdsministerens erkendelse af, at folketinget ikke er i stand til at bestemme fondens dispositioner. Her er vi inde på nogle vigtige principper omkring forholdet mellem folketinget og fonden. Arbejdsministeren har her i dag givet til kende, at sådan forholder det sig, men han siger: vi kan jo tage spørgsmålet op her i folketinget. Det kan vi gøre. Vi kan tage alt op i folketinget. Men i og med at der ikke er nogen ansvarlig minister, som direkte har fonden som sin ressort, er vi ikke i stand til at drage nogle parlamentariske konsekvenser i denne sal af den ene eller den anden udvikling af fondens dispositioner. Man kan ikke, som jeg har hørt det fremdraget i den offentlige debat om dette, på nogen måde drage en sammenligning imellem folketingets forhold til fondens dispositioner og folketingets muligheder for gennem markedsudvalget f. eks. at føre kontrol med regeringens handlinger eller manglende handlinger. Jeg tror, man må erkende, at fonden ejes, som det er forudsat, af lønmodtagerne, disponeres af fondens ledelse, som vælges på det særlige grundlag, og at folketingets muligheder begrænser sig til, at man får information om, hvordan tingene udvikler sig. Vi er beklageligvis næppe i stand til at drage

arbejdsministeren eller nogen anden minister til ansvar, hvis udviklingen for fonden går i modsat retning af det, som man måtte ønske sig her i tinget.

Justitsministeren havde et indlæg i tilslutning til de betragtninger, der fra forskellig side, også fra mig, har været gjort omkring grundlovens § 73 om ekspropriation med eller uden fuld erstatning — i tilknytning til begrebet almenvellet. Man vil forstå af det, jeg sagde i første omgang, at det lader sig næppe gøre i øjeblikket på det grundlag, vi har, fuldt ud at vurdere disse ting i deres fulde perspektiv. Vi forbeholder os at arbejde videre med disse problemer for at søge et fast grundlag for, hvordan disse ting skal vurderes. Justitsministeren må imidlertid ikke af den grund, at jeg ikke i min tale har lagt mig fast, hverken på at forfølge ekspropriationssynspunktet eller på at tilstræbe en folkeafstemning, få den opfattelse, at jeg ikke er klar over, at begge muligheder eksisterer. Jeg er i allerhøjeste grad opmærksom på, hvordan disse ting kan udvikle sig, også med henblik på, hvordan de parlamentariske arbejdsvilkår omkring dette forslag i de kommende måneder eventuelt kan udvikle sig.

Jeg takker finansministeren for svarene, også for tilkendegivelsen af, at det primært er ejendomsretten, det drejer sig om. Jeg tror, at denne erkendelse af formålet med forslaget — og derigennem altså også en bekræftelse af det citat fra mødet i Odense, som blev ført frem i debatten — er værdifuld. Vi arbejder nu med rene linjer.

Jeg takker også for bekræftelsen af, at man fra fondens side ikke vil udlodde værditilvæksten i fonden til fondens indehavere, altså andelsbevisindehaverne. Jeg tror, dette synspunkt er vigtigt at få ind i diskussionen, fordi man ikke mindst fra en række offentligt ansattes side og fra deres organisationer har begrundet tilslutningen til principperne i regeringens skitse med, at det var den eneste måde, hvorpå de offentligt ansatte var i stand til at få andel i værditilvæksten i produktionslivet. Jeg er overbevist om, at denne klare erkendelse fra finansministerens side også vil have en betydelig effekt på den principielle stillingtagen, som har fundet sted blandt den offentlige sektors ansatte, eller som skal finde sted i de kommende måneder.

[Enggaard.]

Statsministeren var inde på pressens forhold, og jeg kunne have lyst til at minde om venstres opfattelse af denne sag. Vi har allerede i midten af januar i punkt 7 i vores skitseoplæg omkring økonomisk demokrati rejst disse problemer og forbeholdt os, at her måtte der finde en sådan udformning af lovgivningen sted, at idéprægede virksomheder som dagblade, tidsskrifter, forlag, teatre m. v. fortsat kan øve deres virksomhed, og at denne lovgivning ikke må komme til at betyde nogen indskrænkning i deres ytringsfrihed eller nogen påtvungne ændringer af deres idégrundlag. Jeg ønsker lige så lidt, at dagbladet Aktuelt bliver overtaget politisk af SF en skønne dag som følge af dette, som jeg ønsker, at et teater eller et afholdsselskab eller et bogforlag får påvirket sit idégrundlag som følge af et påtvunget kapitalgrundlag med indflydelse andre steder fra. Jeg tror, man i disse spørgsmål utvivlsomt vil kunne finde en fælles ideel bestræbelse fra partierne her for at sikre denne ytringsfrihed med hensyn til meninger, opfattelser og holdninger, uanset hvordan den i øvrigt kommer til udtryk, om det sker via et dagblad eller et teater eller et bogforlag.

Justitsministeren (K. Axel Nielsen): En enkelt passus, som hr. Enggaard fremførte, kalder mig op. Han sagde nemlig, at han ikke ville afskære sig fra at bruge begge muligheder. Begge muligheder eksisterer, sagde han, nemlig både at sige, at lovforslaget indeholder ekspropriation, og at der kan kræves folkeafstemning. Det er rigtigt, at man kan hævde disse ting hver for sig, men man kan ikke både sige ekspropriation og folkeafstemning. Jeg har allerede sagt, at i det øjeblik man har sagt: her er tale om en ekspropriationslov, så har man afskåret sig fra at kræve folkeafstemning, for efter grundloven kan en ekspropriationslov ikke gå til folkeafstemning.

(Kort bemærkning).

Enggaard: Det synspunkt, som justitsministeren her gentager, opfattede jeg allerede betydningen af første gang, justitsministeren fremhævede det her i salen i eftermiddag. Men justitsministerens indlæg nu baserer sig sikkert på en lidt skæv opfattelse af

det, jeg sagde. Min opfattelse var den, at spørgsmålet om ekspropriation skal vi undersøge nærmere, og vi må undersøge rækkevidden af det og finde ud af, hvilket grundlag vi har juridisk i det spørgsmål. Jeg har ikke lagt mig fast på, at der foreligger ekspropriation uden fuld erstatning, men jeg forbeholder mig at påberåbe mig det, hvis de følgende undersøgelser peger i den retning. Dermed er ingen af mulighederne forskertset, og det er jo altid vigtigt i det parlamentariske liv, at man ikke har afskåret sig nogen udveje.

Niels Helveg Petersen: Arbejdsministeren gjorde i sin svartale gældende, at indførelse af regeringsforslagets form for økonomisk demokrati ville virke som en saltvandsindsprøjtning i erhvervene, især på grund af to forhold, dels fordi man skabte en større opsparing, dels fordi man ville skabe en større produktivitet.

Hvad nu opsparingen angår, må vi sige til regeringen, at en større opsparing kan jo skabes på mangfoldige måder. Opsparing er i virkeligheden et spørgsmål om den samlede økonomiske politik. Jeg synes, det er synd for tanken om økonomisk demokrati at lænke det sammen med problemerne omkring opsparing, som er et spørgsmål om hele den økonomiske politik og også et spørgsmål om, at der er nogle, der skal give afkald på en reallønsfremgang for at få denne opsparing gennemført.

I øvrigt spurgte jeg om regeringens holdning til tillægspensionering og regeringens planer i den retning. Vi ved, at der arbejdes med dette i et udvalg, og vi ved, at regeringen tidligere over for folketinget har oplyst ved socialministeren, at man måtte regne med, at der fra regeringen kom et lovforslag, at man stiledede imod et lovforslag angående en ny form for tillægspensionering. Nu siger arbejdsministeren her i dag, at han ved ikke noget om, hvorvidt det kommer, det kan man ikke sådan uden videre gå ud fra. Det forstår jeg ikke. Efter de erklæringer, der hidtil er kommet fra socialministeren, så kommer der forslag om en form for tillægspensionering, og jeg skulle da kende regeringen dårligt, om ikke den blev finansieret i det væsentlige ved arbejdsgiverbidrag. Derfor mener jeg, jeg har ret til at konkludere nu, at regeringen ønsker at gennemføre

[Niels Hølvæg Petersen.]

økonomisk demokrati og påbegynde arbejds giverbidragsopsamlingen i denne samling. I 1974-75 fremsætter den forslag om en form for tillægspensionering, således at arbejdsgiverne — og altså især de små arbejdsgivere — må regne med inden for de næste få år at skulle yde to slags bidrag. Hvis det er en forklert opfattelse, hvis regeringen har afskåret sig fra at fremsætte forslag om tillægspensionering, så synes jeg, det er en nyhed, og så vil jeg meget gerne have det bekræftet her. I modsat fald er der tale om, at regeringen planlægger indførelse af to forskellige former for bidrag i løbet af ganske kort tid.

Lad os dernæst se på spørgsmålet om produktivitetsstigning. Jeg vil ikke udelukke, at produktiviteten kan stige, den stiger jo fra år til år i forvejen; derimod tror jeg nok, jeg vil udelukke, at den kan stige ekstra 1/2 pct. hvert år som følge af gennemførelse af dette forslag. Vi kunne da prøve at se på, hvorledes det forholder sig i nogle af de virksomheder, som har de mest demokratiske ledelsesformer. Hvorledes forholder produktivitetsudviklingen sig f. eks. i den offentlige sektor? Ja, regeringens egen budgetredegørelse siger om det, at hvor der er tale om produktivetsforbedringer i den offentlige sektor, har de karakter af standardforbedringer for de offentligt ansatte. Det er ikke mig, der siger det, det er regeringen i dens egen budgetredegørelse fra november. Derfor har jeg lidt svært ved at forstå den produktivitetsstigning, der pludselig på mirakuløs vis skulle indtræffe i virksomheder, der skal indbetale bidrag.

Arbejdsministeren sagde, at han i min tale fandt anledning til at tro, at der kunne komme noget positivt ud af forslaget. Det er en misforståelse af, hvad jeg sagde. Jeg sagde ikke, at der skulle komme noget positivt ud af regeringens forslag. Det bliver svært. Jeg sagde, der bør komme noget positivt ud af diskussionen om økonomisk demokrati, og det er en noget anden sag.

Finansministeren var inde på en række betragtninger af mere teoretisk karakter om, hvorledes værdierne i vort samfund skabes. Jeg er ikke uenig med finansministeren i, at de skabes i virksomhederne i et samspil mellem ledelse og ansatte og den investerede kapital. Det er jeg helt enig med

finansministeren i, det er sådan set det, diskussionen drejer sig om. Vi har sagt tydeligt i vores forslag, at vi mener, de ansatte har krav på at få en andel i de værdier, der skabes i virksomheden i dette samspil. Jeg kan ikke lade være med at anføre over for finansministeren: hvis man nu fastholder det synspunkt, at det er kernen i diskussionen om det økonomiske demokrati, hvorfor skal vi så have den store fondsopbygning, hvorfor skal vi så have de offentligt ansatte inddraget i dette? Den argumentation, finansministeren her fremførte, var absolut intet argument for denne fondsopbygning og for de offentligt ansattes inddragelse under ordningen.

Ikke fordi de offentligt ansatte ikke udfører nyttigt arbejde. Det gør de. Vi har jo selv været med til at bevilge utalte millioner af kroner, for at offentligt ansatte kan udføre nyttigt arbejde, det er ikke det, det drejer sig om, det er vi med til hvert år. Det drejer sig om, hvorvidt dette har noget at gøre med den værditilvækst, der sker, som finansministeren rigtigt skildrede det, i et samspil mellem de ansatte, ledelsen og kapitalen.

Finansministeren nævnte, at bondefrigørelsen i sin tid, husmandsbevægelsen, andelsbevægelsen, det var jo også økonomisk demokrati. Ja, det var det, det var økonomisk demokrati. Hvad var betegnende for det? Det var for det første, at det var et angreb på bestående rettigheder og privilegier. Men det var også betegnende for det, at det netop knyttede an til den enkeltes personlige forståelse og interesse for sagen. Det var noget, der blev sat i stand, og som groede nedefra. Man gik ikke den vej — som ville være den nærmeste parallel til det, regeringen foreslår nu — at man lavede kollektivt landbrug, at man overtog godserne og gjorde dem til kollektivt landbrug, kollektivt ledet og med kollektiv indflydelse. Havde vi gjort det, havde vi ikke haft den lykkelige udvikling i dansk landbrug, som vi har haft. Nej, vi gjorde det, at vi udstykkede dem og opnåede en direkte tilknytning til den enkelte, lod ham forstå sammenhængen og udnyttede den menneskelige produktionsfaktor, som hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) rigtigt omtalte det. Det var det, man gjorde både i andelsbevægelsen og i udstykningsbevægelsen, og baggrunden for

[Niels Helveg Petersen.]

dens succes var, at der her skabtes et system, der var i egentligste forstand jordnært, ikke teoretisk, ikke fjernt for den enkelte, men noget, som var til at forstå for den enkelte i hans dagligdag.

Jeg tror, at den store skuffelse for alle, som tror på disse tanker, der ligger i regeringens forslag, ville indtræffe, hvis det nogen sinde blev gennemført. Der ville hurtigt for alle åbenbare sig en afgrund af afstand imellem teorien, som den doceres her, og så den daglige praksis; for hvilken fornemmelse af medvær, medbestemmelse vil der blive i, at vi alle sammen er teoretiske medejere af en fond, som bestyres af en ganske snæver kreds?

Til statsministeren vil jeg sige, at jeg stod, at han hverken stillede imod folkeafstemning eller valg på spørgsmålet, og det tror jeg er velforståeligt og klogt af statsministeren. Dernæst forstod jeg, at regeringen nok ønskede, men ikke krævede forslagens gennemførelse. Jeg skal ikke begive mig ud i, hvorledes dette skal udlægges og tydes, men kommentere, hvad statsministeren har sagt i en artikel i Berlingske Tidende i dag, hvor han siger, at det er jo ikke udemokratisk, hvis et flertal i folketinget her med én stemmes flertal gennemfører noget. Det kan der for det første godt sættes et spørgsmålstegn ved, og jeg vil her henvise til Hal Koch, som siger, at det, det drejer sig om i den demokratiske proces, det er ikke selve afstemningen, for den er i og for sig kun en beklagelig nødvendighed til syvende og sidst, nej, det er den debat, der går forud, det er spørgsmålet: har synspunkterne mulighed for i debat at brydes med hinanden? Det er det ene punkt, man kan anføre.

Dernæst er sagen jo den, at der findes ikke et sådant flertal på én stemme i dette folketing for at gennemføre dette regeringsforslag i denne samling. Dette stod fast forud for debatten i dag, og det står fast også efter diskussionen. Der findes ikke blot én stemmes flertal for at gennemføre dette forslag i denne samling. Det skyldes ikke vrangvillighed i folketingets partier. Det er ikke, fordi vi har den indstilling, at der er rejst spørgsmål her, som der overhovedet ikke kan være tale om at forhandle om og diskutere imellem folketingets partier, men det er, fordi det vil være en hån — ikke mod

folketinget, det kan vi bære, men imod befolkningen — hvis man på det grundlag, der foreligger, så dårligt forberedt det er både i den praktiske tilrettelæggelse og i diskussionen i befolkningen, ville ønske på få måneder at presse et system ned over dette samfund, som vi skal leve med i årtier. Det ville være en hån, og det er det, vi advarer imod.

Frandsen: Den debat, vi indtil nu har haft omkring lovforslaget om lønmodtagernes medejendomsret, har meget tydeligt demonstreret meget væsentlige forskelle imellem folketingets partier omkring det spørgsmål. Vi har på den ene side VKR-partierne, som tydeligt viser, at man ikke vil være med til for alvor at angribe ejendomsretten og heller ikke dispositionsretten, idet man tydeligt, specielt fra det konservative folkeparti, fremhæver de nuværende aktieselskabsejeres og de nuværende besidderes interesser.

På den anden side har vi regeringspartiet, altså socialdemokratiet, og socialistisk folkeparti, som ønsker at løse de problemer, ønsker på en eller anden måde at angribe ejendomsretten og dispositionsretten til midlerne her i samfundet. Denne klare skillelinje mener jeg meget tydeligt er kommet frem. Men samtidig med, at man kan vise, at der er forskel på højre side af salen og venstre side af salen, så er der dog ikke tale om, at vi i venstre side af salen er så enige, som hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) ligesom gav udtryk for bl. a. ved at sige, at socialistisk folkeparti havde nogle betingelser, og de kunne eventuelt gennemføres; han havde indtryk af, at det ikke var noget, der kom samtidig med dette forslag, men at det var noget, som kunne komme måske parallelt hermed og måske lidt bagefter. Jeg vil lige gentage det, jeg sagde, idet det er centralt for os. Jeg sagde: for at alle disse spørgsmål kan løses til bunds — det var de spørgsmål, som jeg nævnte i mit første indlæg — er det ikke nødvendigt, at det gennemføres under ét. Men jeg sagde videre, at det er ganske afgørende, at væsentlige dele af det, jeg har fremhævet, bliver gennemført senest samtidig med en fond, og at de andre dele gennemføres snarest herefter. Det er vort syn på denne sag. Man skal se spørgsmålet om en demokratisering af økonomien som en helhed, og man kan altså ikke bare se på fonden, som er foreslået fra regeringens side.

[Frandsen.]

Men vi ser med velvilje på, at de tanker, som regeringen har lagt frem, kan indpasses i denne helhed.

Jeg synes også, det er meget vigtigt, som det har været lidt fremme, at vi siger ærligt og redeligt, hvad vi vil med dette. Det fremgår meget tydeligt, at visse borgerlige partier ønsker klart og tydeligt at bevare den nuværende samfundsstruktur uændret med nogle småændringer på overfladen. Det har jo altid været gammel konservativ ideologi, at man forandrer for at bevare; det er konservativ ideologi, og det har det været igennem mange, mange år. Det er i og for sig det, vi forstår ved konservativ opfattelse, og dette kommer klart til udtryk her. Man forandrer lidt på overfladen, for at man kan bevare samfundsstrukturen.

Men mens vi ærligt siger, hvad det er vi i sidste instans vil, nemlig fremad mod et socialistisk samfund, så skal man på den anden side ikke sige, at det forslag, som vi behandler her i dag, er mere, end det rent faktisk er. Vi har opfattet de ting, som vi har diskuteret i dag omkring en fond, omkring kapitalstyring, omkring arbejdspladsdemokrati, som skridt på vejen henimod et andet samfundssystem, skridt på vejen, men vi mener altså ikke, selv om vi får gennemført det, vi ønsker, at vi dermed har gennemført socialisme. Det er der ikke tale om, og derfor behøver de konservative politikere ikke at være bange. Der er ikke tale om, at vi gennemfører socialisme nu. Der er tale om, at vi gennemfører en mere fornuftig ordning efter vor opfattelse, og at vi dermed når nærmere et samfundssystem, som vi foretrækker.

Der har fra konservativ side været slået stærkt på arbejdspladsdemokrati, industrielt demokrati, og hvad man kalder det. Man har ligesom villet sige fra konservativ side — også andre borgerlige politikere har været inde på det samme —: det er os, der ønsker at varetage den enkeltes interesser, mens vi på den anden side har specielt regeringspartiet, der fremhæver en fond, som er et eller andet, der skal styres af LO. Jeg synes, det er meget vigtigt at huske på den debat, vi havde for 3 ugers tid siden omkring det konservative folkepartis forslag om medindflydelse, for hvad var det i grunden, vi dis-

kuterede, hvad var det, de konservative ville? Det, de ville, var jo kun, at samarbejdsudvalgene skulle gælde for alle områder, de samarbejdsudvalg, som man erkender mange steder fra ikke virker tilfredsstillende for lønmodtagerne. Samtidig ønsker man repræsentation i aktieselskaber. Man ville ikke for alvor angribe dispositionsretten i virksomhederne, man ville ikke for alvor angribe arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet. Derfor er det hult, når man fremstiller det sådan, at det er fra borgerlig side, man ønsker at varetage den enkelte arbejders interesser, mens man fra den anden side tænker mere på en centralt styret fond, for de begrænsede fremskridt, man taler om fra borgerlig side, er ingenting i virkeligheden for lønmodtagerne. For os er det vigtigt, at man får gennemført arbejdspladsdemokratiet og netop så fuldstændigt, som jeg skitserede i mit første indlæg, men samtidig er det også for os vigtigt, at man gør sig klart, at vi via arbejdspladsdemokratiet og via angreb på dispositionsretten kun kan komme et stykke i vort nuværende samfund. På et eller andet tidspunkt må vi have fat i ejendomsretten, og det er meget vigtigt at fremhæve, at man netop ved at koncentrere sig om arbejdspladsdemokratiet ikke når over i et andet samfundssystem, men bare gør det nuværende samfund mere human og mere demokratisk at leve i.

Arbejdsministeren sagde med hensyn til de problemer omkring arbejdspladsdemokratiet, som jeg havde fremhævet, at dér skulle vi ikke vente noget fra regeringens side. Det er heller ikke så lang tid siden, vi her i tinget behandlede vores forslag om ændring af lov om mægling i arbejdsstridigheder, hvor vi mødte en klar afvisning fra regeringens side. Jeg vil huske arbejdsministerens ord, når vi formentlig om kort tid skal behandle SFs forslag om ændring af arbejderbeskyttelseslovgivningen. Jeg vil spørge arbejdsministeren, om man virkelig tænker på at fremsætte forslag, som for alvor angriber arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet, altså spørgsmålet om ansættelsesforhold, afskedigelsesforhold og i det hele taget produktionens tilrettelæggelse ude på virksomhederne. Det lå der delvis i arbejdsministerens udtalelse, og jeg venter altså, at vi får et svar på det. Hvis ikke ar-

[Frandsen.]

bejdsministeren kan sige noget tilfredsstillende, så må vi tage det op.

Med hensyn til de andre betingelser, jeg stillede op, vedrørende kapitalstyring og inflationsbekæmpelse, hørte vi ikke rigtig noget. Den socialdemokratiske ordfører, hr. Erik Andersen (Fr.borg amt) nævnte, at man selvfølgelig var villig til — og det var helt klart fra socialdemokratiets side og fra regeringens side — at se på inflationen i samfundet. Men det er ikke nok med løfter og taler om disse ting; det er handling, vi skal se nu, og det venter vi med spænding på. Vi har fremlagt, som det formentlig er tinget bekendt, et forslag om at bekæmpe inflationen her i samfundet, og så må det altså vise sig, om det bare er ord fra socialdemokratiets side eller det er handling, man er villig til.

Med hensyn til vores kritiske bemærkninger om selve fonden kom der ikke nogen kommentar fra regeringens side. Jeg ved ikke, om vi skal opfatte det sådan, at det var bemærkninger, som man har taget til sig, idet man erkender, at vores forslag om at koncentrere sig om værditilvæksten i virksomhederne er rigtigere end det forslag, vi har fra regeringens side om at koncentrere sig omkring lønsummen. Jeg håber på, man fra regeringens side virkelig vil erkende, at det er en dårlig løsning at se på lønsummen i stedet for at se på værditilvæksten.

Med hensyn til styrelsen af fonden opfattede jeg delvis den socialdemokratiske ordfører hr. Erik Andersen (Fr.borg amt)s bemærkning til mig sådan, at han erkendte, at det i virkeligheden burde være tillidsmændene, som skulle sidde i repræsentantskabet. Det er jo ikke sådan i dag, at det er tillidsmændene. Vel er de repræsenteret på kongresserne, men efter det forslag, der ligger fra regeringens side, er det jo ikke tillidsmændene, der kommer til at sidde i fondens bestyrelse. Det, vi ønsker, er direkte valg af tillidsmænd og ikke de omveje omkring forbundets eller LOs hovedbestyrelse

og forretningsudvalg. Vi ønsker direkte valg.

Til allersidst vil jeg sige, at jeg opfattede statsministerens bemærkning positivt på den måde, at jeg forstod, at det for statsministeren ligesom for os er mere afgørende, at disse problemer løses på en tilfredsstillende måde, end at lovforslaget bliver gennemført i denne folketingssamling.

Ninn-Hansen: Det ville være fristende at beskæftige sig med en række af de bemærkninger, hr. Frandsen fremsatte om mit parti. Jeg vil nøjes med at takke for dem og sige, at det er rigtigt: vi lægger megen vægt på, at folk kommer til at eje noget, og at mange kommer til at eje noget, at folk selv kan disponere, og at vi kan udvikle et nær demokrati her i landet. Så er det muligt — og sådan ved vi jo det er — at hr. Frandsen og mit parti er uenige om nogle ting, men vi er vel næppe så uenige om det, problemet her drejer sig om, at modarbejde en koncentration, hvor en lille klike kan bestemme og dirigere alt for meget. For det er jo resultatet af den lovgivning, der foreslås her. Om vi ligeledes i fællesskab kan være modstandere af den tvang, der i øvrigt ligger i forslaget, ved jeg ikke, men det bliver jo interessant at se hr. Frandsens og hans partis nærmere stillingtagen til disse spørgsmål.

Det er vel sjældent, at et forslag af stor rækkevidde har fået en sådan modtagelse, som dette forslag har fået. Det er jo enstemmigt udtalt fra alle ordførere undtagen regeringsordførerne, at det er et slet forberedt forslag, der forelægges her, at de centrale spørgsmål, som dette vidtgående lovforslag giver anledning til at rejse, slet ikke er blevet behandlet. Måske kunne man få en lidt anden opfattelse, da arbejdsministeren svarede og omtalte den afslappede atmosfære, der havde været under ordførernes taler. Ja vel, vi er jo høflige mennesker, og arbejdsministeren er et meget besindigt menneske. Derfor kunne man måske få et andet indtryk. Men finansministeren og statsministeren var jo til stede og kunne tilvejebringe

[Ninn Hansen.]

det indtryk, det egentlig drejer sig om, så camouflagen fra arbejdsministerens side gik altså ikke.

Et andet sted i denne bygning havde jeg for et par dage siden lejlighed til at veksle nogle ord med statsministeren om lovbehandling her i tinget. Mine betragtninger gik ud på, at man var stærkt i gang med at ødelægge mulighederne for et ordentligt lovgivningsarbejde. Der lægges op til et jaskeri, man risikerer, når regeringen vil fastholde det antal lovforslag, vidtrækkende og administrativt vanskelige, der er fremsat og vil blive fremsat, at det bliver umuligt at administrere dem, i særlig grad for kommunerne. Om disse bemærkninger har gjort noget indtryk på statsministeren, ved jeg ikke. Folketinget har selvfølgelig selv et ansvar. Statsministeren brugte før det udtryk, at han ikke ville finde sig i noget. Der bør også være grænse for, hvad folketinget bør finde sig i fra statsministerens og regeringens side. Den lovmængde, der vælter ind over os, kan ikke give en forsvarlig behandling. Man er gået i gang med en række forslag, skønt man ved, at det hele bliver usagligt og utilstrækkeligt lovgivningsmæssigt, og at man ødelægger administrationen.

Nu vil man altså gå i gang med landets virksomheder, der efter tilslutningen til EF har indstillet sig på, at nu skal de sikre og tilrettelægge en bedre produktion her i landet. Nu er det dér, man lægger uroelementet, et uroelement, der vil være permanent. Man kommer med et lovforslag, som statsministeren vil have igennem inden 1. juli. Finansministeren har jo i særlig grad givet udtryk for, hvad han mener om os andre. Jeg vil tro, finansministeren selv regner det for et skældsord, når han kalder os i det konservative folkeparti for reaktionære. Når det er statsministeren, der fremsætter den påstand, betragter jeg det som ridderslag.

Jeg ved jo, hvad finansministeren er ude på lovgivningsmæssigt. Vi kender det fra kildeskatten. Finansministeren har selv sagt, at han vil 100 pct. socialisere med det forslag her, at det er marxisme og det hele skal ændres. Jeg tror, det er noget helt andet. Det er en videreførelse af det kaotiske samfund, som ikke mindst finansministeren har skabt igennem en tidligere lovgivning, og det vil vi ikke være med til. Der er blevet

sagt fra flere, at vi skal tale lige ud, og statsministeren går foran og siger, hvad han ikke vil finde sig i. Vi vil altså heller ikke finde os i dette.

Hvad er det for en måde, statsministeren behandler os på? Der blev stillet en række centrale spørgsmål, i særlig grad af hr. Poul Schlüter. Ingen af dem blev besvaret. I stedet for kom der en polemisk bemærkning fra statsministerens side.

Statsministeren har ligesom vi andre læst sagkyndige folk skrive om det store spørgsmål, om det er ekspropriation, og der er brugt udtrykket „et brud på grundloven“. Arbejdsministeren svarede dertil, at professor Ole Epersen mener noget andet. Nu plejer Ole Epersen jo at gå rundt og sige, at han er i mindretal, og det vil han nok også erkende, at han er ved den lejlighed, hvis han skal tale om dem, der har særligt kendskab til disse spørgsmål. Men det er selvfølgelig noget, der burde have været undersøgt, ligesom spørgsmålet om pressens forhold burde have været undersøgt — det, som statsministeren siger først skal undersøges nu. Og hvad er det for et svar, statsministeren har til den professor, der har betegnet forslaget som grundlovsstridigt, en professor, som dette ting i 1950'erne anmodede om at være den særlig sagkyndige ved udarbejdelsen af en ny grundlov? Denne professor siger, at forslaget er grundlovsstridigt, og hvad svarer statsministeren over for denne påstand? At professoren vist må være ude af balance. Det er altså den debatform, statsministeren vil anvende.

Det er fremgået meget tydeligt af alle bemærkninger, der er kommet her, at dette er utilfredsstillende, og jeg vil spørge: hvorfor skal man så finde sig i det? Når der er et ønske om — også fra ministres side, det er jo udtalt — at man skal tale lige ud, så synes jeg også, man skal gøre det. Vi er måske for lidt tilbøjelige til herinde at tale så lige ud, at alle kan forstå det. Det hævdes jo, der er for mange omsvøb. Når forslaget er slet forberedt, når det har konsekvenser, som ingen kan overse, når der ikke er svaret på de mest centrale spørgsmål, så mener jeg, at behandlingen af dette lovforslag bør standses, og jeg vil gerne foreslå denne standsning i form af et *forslag om motiveret dagsorden*, som jeg gerne vil fremsætte på min gruppes vegne. Det lyder således:

[Ninn-Hansen.]

„Idet folketinget udtaler, at forhandlingerne under første behandling af forslag til lov om lønmodtagernes medejendomsret har klargjort, at forslaget ikke er egnet til at danne grundlag for lovgivning, opfordrer tinget regeringen til at trække lovforslaget tilbage og nedsætte et udvalg, hvori repræsentanter for alle betydende lønmodtagerorganisationer, erhvervsrepræsentanter og andre sagkyndige kan undersøge principper, der inden for grundlovens rammer kan danne grundlag for øget lønmodtageropsparing og udbredelse af ejendomsretten til den enkelte.

Tinget går derefter over til næste sag på dagsordenen.“

Formanden: Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor). Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Socialministeren (Eva Gredal): Jeg synes, hr. Niels Helveg Petersen drager uhyre store slutninger ved at sige, at nu skal arbejdsgiverne også til at betale bidrag til tillægspension. Det, jeg har udtalt mig om, er, at vi ifølge loven om den sociale pensionsfond er forpligtet til i folketingssamlingen 1974-75 at fremkomme med et lovforslag om udbetaling af pengene fra den sociale pensionsfond. Der er ved at blive nedsat et ekspertudvalg, der skal klare dette spørgsmål og bl. a. også se på spørgsmålet om en omstillingsydelse, som de radikale er særdeles interesseret i, og på spørgsmålet om en førtidspensionering. Når området er kulegravet, vil vi formentlig her i folketinget komme med en redegørelse. Men at fastslå, at nu skal arbejdsgiverne betale bidrag også til tillægspension, det forstår jeg ikke baggrunden for, det har aldrig været udtalt.

Formanden: Efter anmodning skal jeg her afbryde forhandlingerne og udsætte mødet. Det genoptages i dag kl. 18.

Mødet udsat kl. 17.25.

Mødet genoptaget kl. 18.

Forhandlingen genoptoges.

Statsministeren (Anker Jørgensen): Jeg kan meddele folketinget, at regeringen ikke kan modtage det dagsordensforslag, der er fremsat af det konservative folkeparti ved hr. Ninn-Hansen.

Arbejdsministeren (Erling Dinesen): Jeg skal ikke gå ind på alle de problemer, som er rejst her i anden omgang. Hr. Simonsen var inde på forholdene på arbejdspladserne og nævnte, at arbejdsmiljøet er meget vigtigt, og han rejste spørgsmålet, om fonden kan medvirke til at forbedre arbejdsmiljøet. Nu er der jo i øvrigt i forvejen et arbejde i gang omkring arbejdsmiljøet og forbedringer af det, og en arbejdspladsundersøgelse er i gang, men jeg mener, at det, der kan ske gennem dette forslag, gennem selve medejendomsretten, også giver større medindflydelse for lønmodtagerne, og det mener jeg altså også gavner selve arbejdsmiljøet, gavner klimaet på arbejdspladserne.

Hr. Simonsen sagde videre, at regeringen tvangsindlægger alle i en fond. Jeg vil sige det på en anden måde: vi sikrer alle gennem en fond. Det er ikke nok, at man gerne vil have lønmodtageropsparing, men ikke give dem nogen reel medejendomsret, vi mener at de ting meget nøje hører sammen, vi mener, det er meget vigtigt, og hele udviklingen har jo også vist, at det er nødvendigt, at lønmodtagerne handler i fællesskab; det er jo i øvrigt ikke alene lønmodtagerne, der gør det, det gør arbejdsgiverne også.

Hr. Enggaard nævnte, at bestyrelserne i andelsbevægelsen træffer deres afgørelser under ansvar. Jeg vil bare hertil sige, at jeg har fuld tillid til, at også de lønmodtagerrepræsentanter, som går ind i aktieselskabernes bestyrelser, vil handle under ansvar; jeg kan ikke forestille mig noget andet.

Om folketingets tilsynsråd, som skal føre tilsyn med denne fond, sagde hr. Enggaard, at vi ikke kan drage parlamentariske konsekvenser af fondens virksomhed. Der vil jeg sige, at det er da vist et problem, som man ikke kan gøre op helt så enkelt, som man gør det på denne måde, fordi man jo til enhver tid har ret til, når man får oplysning-

[Arbejdsministeren.]

ger i tilsynsrådet om fondens virksomhed, at tage f. eks. lovgivningsmæssige initiativer her i folketinget på grundlag af de oplysninger, man får kendskab til som medlem af dette tilsynsråd, så visse parlamentariske konsekvenser kan der altså godt blive tale om.

Jeg skal ikke sige meget mere til hr. Niels Helveg Petersen om mulighederne for produktivitetstigninger. Det, der kræves for, at hele ordningen kan betale sig selv, er altså en produktivitetstigning på omkring 1/2 pct. om året, og det mener jeg der er gode muligheder for gennem de nye muligheder for investeringer, der er tale om, og ikke mindst gennem den mobilisering af reserver gennem medindflydelse og medejendomsret, som forslaget jo også vil medføre.

Hr. Frandsen var inde på spørgsmålet om forligsmandsloven og arbejderbeskyttelsen; der er ét forslag på folketingets bord, og der kommer et mere omfattende forslag om arbejderbeskyttelse inden så forfærdelig lang tid. Spørgsmålet om forligsmandsloven behandles jo i et særligt udvalg, hvor hovedorganisationerne er repræsenteret, og det må være rimeligt at afvente resultatet af dets arbejde.

Til hr. Ninn-Hansen, som siger, at forslaget betyder, at en lille klike kan bestemme det hele, skal jeg kun gøre den bemærkning, at denne lille klike i realiteten er 2 millioner lønmodtagere her i landet. Men hvem er det, der bestemmer i øjeblikket? Er det de tre storbanker med bestyrelsesrepræsentanter i de allerfleste aktieselskaber? Er det en mere demokratisk ordning end en ordning, der omfatter samtlige lønmodtagere, en ordning, hvortil der er knyttet nærdemokrati?

Finansministeren (Grünbaum): Hr. Enggaard sagde, at han var glad for, at finansministeren nu klart havde erkendt, at de offentligt ansatte altså ikke fik andel i værditilvæksten. Så bliver jeg nødt til at sige, at det har jeg ikke sagt, så hr. Enggaard kan altså ikke bruge det.

Jeg har sagt, at den stigning i værditilvæksten, der kommer, kan man kun trække ud i det omfang, der er tale om realiserede værditigninger, men det er jo ikke rigtigt at slutte deraf, at så får de offentligt ansatte ingen andel i værditilvæksten. De offentligt

ansatte får nemlig andel i værditilvæksten præcis på samme måde som alle andre lønmodtagere, som er med i denne fond, fordi værditilvæksterne tilhører lønmodtagerne, og de får renter og udbytter af disse værditilvækster, og det er jo til syvende og sidst det, der er det afgørende. Jeg har da heller ikke forstået venstre således, at man ville argumentere for, at man skulle tage det hele ud, hvis man nu skulle lave en fond, som måske også venstre kunne gå ind for. Jeg tror derfor, det er nødvendigt at sige, at de offentligt ansatte får andel i udbytter og renter af værditilvæksten, og det er også det, der er det primære formål med økonomisk demokrati.

Må jeg så sige til hr. Niels Helveg Petersen, som var noget utilfreds med min fremstilling og min inddragelse af landbruget og husmændene i spørgsmålet om økonomisk demokrati og særlig lagde vægt på, at for bøndernes og husmændenes vedkommende var det netop det personlige, det var i egentlig forstand jordnært økonomisk demokrati: ja men er problemet ikke det i dag, at vi hverken kan eller skal lave dansk industri om til en husmandsbevægelse? Dette være sagt uden at forklejne husmændene, som har gjort en vældig indsats i Danmarks udvikling, men den mulighed står jo ikke åben.

Vi har en storindustri, vi har en industri, der skal udvikle sig, og helst endnu mere, end den er i dag; og derfor må der andre løsninger til end det, man kunne lave dengang. Der skal man dog være opmærksom på, at i det forslag, der ligger til forhandling, har hver enkelt lønmodtager en direkte personlig ejendomsret til de værdier, der her er tale om.

Hr. Ninn-Hansen sagde også noget, som jeg ikke kan lade stå upåttalt, nemlig, at jeg skulle have sagt — man har jo travlt med at citere andre — at altså finansministeren skulle have sagt, at dette var 100 pct. socialisme. Det har jeg aldrig sagt. Jeg har sagt, at det er et skridt på vejen, og jeg synes også, det er et godt skridt på vejen i retning af et bedre samfund, og der ligger også noget socialistisk i det, men jeg kender ikke den udtalelse.

Jeg håber da på, lad mig sige det, at der inden for dansk erhvervsliv er så megen moderne forståelse for samarbejde, at dette

[Finansministeren.]

også kan smitte af på ejendomsrettens områder, sådan at vi ikke skal have disse ikke særlig gode diskussioner, som hr. Ninn-Hansen lægger op til på denne måde.

Så blev der endelig sagt, at det var et slet forberedt lovforslag. Jeg kan ikke lade være med at sige, at jeg så da i lørdags, tror jeg det var, i Berlingske Tidende, at en professor, som også har været citeret et par gange her i dag, mente, at det var et genialt udarbejdet forslag.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at de, der har opbrugt deres taletid, før der blev fremsat forslag om motiveret dagsorden, har 5 minutter til at give deres standpunkt til kende over for dagsordensforslaget.

Erik Andersen (Fr.borg amt): På den socialdemokratiske gruppes vegne skal jeg afvise den foreslåede dagsorden. Vi agter at stemme imod, og vi er egentlig forundrede over, at det er det konservative folkepartis repræsentanter, der stiller dette dagsordensforslag, når vi ser tilbage på de glade dage i oktober, hvor der blev holdt landsrådsmøde for det konservative folkeparti 3 dage i Sønderborg. Men der er måske alligevel nogle paralleller mellem situationen i dag og landsrådsmødet i Sønderborg, for jeg tror ikke, at hverken hr. Poul Schlüter eller hr. Ninn-Hansen har haft stemmen oppe i et tilsvarende højt leje, som det var tilfældet i Sønderborg, på nær i dag. I dag nåede man jo de samme højder, men det var bemærkelsesværdigt, at det i henhold til det, der slap ud i radio og i fjernsyn, var nogle helt andre ting, der blev givet udtryk for.

Til genopfriskning for min hukommelse har jeg nu gennemlæst 9 forskellige avisers referater af landsrådsmødet, og jeg vil tillade mig at citere hr. Poul Schlüter for et par korte bemærkninger. Jeg har her valgt to, som er fuldstændig identiske i samtlige aviser, og jeg må derfor kunne gå ud fra, at de er korrekt refereret. Jeg erindrer, at efter at hr. Poul Schlüter havde udtalt disse ting, var der det, der i aviserne kaldes „bragende bifald“ eller „langvarige bifaldsytringer“. Det, hr. Poul Schlüter sagde, var:

„Det privatkapitalistiske samfund skal omskabes til et privatøkonomisk samfund, så der ikke blot bliver øget rigdom

til dem, der i forvejen er rige. Den private ejendomsret kan ikke overleve og bør måske ikke overleve, hvis ikke der sker en spredning.“

Jeg gør hr. Poul Schlüters sidste bemærkning til min.

Formanden: Jeg gør opmærksom på, at ved citater skal man angive, hvorfra de kommer, og med datering.

Enggaard: Jeg skal ikke gå ind i den videre debat med ministrene og deres svar fra anden runde; vi kunne fortsætte længe. Jeg synes stadig, der kom adskillige principielle tilkendegivelser, som ved en videre uddybning og klarlægning vil gøre det muligt for befolkningen i den kommende tid at se mere af de motiver og den målsætning, der ligger fra de forskellige sider, som har fremsat forslag og skitser i dette spørgsmål, og det synes jeg er godt.

Om forslaget til dagsorden, som er fremsat fra det konservative folkepartis side, vil jeg gerne sige, at vi finder, vi har givet udtryk for vore synspunkter i debatten her i dag. Jeg synes endda sely, at vi har udtalt os meget klart med hensyn til, hvordan vi opfatter tingene. Hele det centrale i regeringens forslag om lønmodtagernes medejendomsret, den centrale fond og styringen af den og de muligheder, der ligger for en samfundspåvirkning ad den vej, har vi med andre ord formuleret på den måde, at det vil vi egentlig ikke røre ved med en ildtang.

På den baggrund synes jeg ikke der er brug for, at vi klargør vort standpunkt yderligere, og vi vil i konsekvens af den stilning, vi har taget i foregående år, hvor der har været stillet dagsordensforslag i forbindelse med første behandling af lovforslag, ikke kunne medvirke, men vil undlade at stemme.

Niels Helveg Petersen: Jeg skal først gøre den bemærkning til arbejdsministeren om den halve procent produktivitetsstigning, at det altså er hvert år, der skal være 1/2 pct. mere og ikke 1/2 pct. én gang for alle.

Til socialministeren den enkelte bemærkning, at jeg tror, ministeren formelt har ret, men reelt har uret. Formelt er det rigtigt, at der sidder et sådant udvalg og arbejder, og det skal beskæftige sig med, hvad man skal

[Niels Hølvæg Petersen.]

stille op med den sociale pensionsfond i 1974-75. Men reelt ligger det jo nok sådan, at det udvalgsarbejde, der er i gang, slet ikke kan holdes inden for de økonomiske rammer, som den sociale pensionsfond opstiller, og at man derfor vil komme til at stå over for et ønske om udvidelse af disse rammer, og dér kommer arbejdsgiverbidrag ind i billedet. Derfor kan jeg konkludere også efter ministerens svar her i dag, at det altså på ingen måde er udelukket, at i 1974-75 kommer der sådanne forslag, og så står konklusionen stadig fast, at så vil der være en nærliggende udsigt til, at vi i løbet af ganske få år står med to nye sæt arbejdsgiverbidrag.

Jeg skal ikke forlænge diskussionen med finansministeren om husmandsbevægelsen og dens overplantning til industrien og det uegnede i at bruge disse paralleller, for det var jo egentlig slet ikke mig, der begyndte, det var finansministeren, så jeg tjener gerne finansministeren i, at vi dropper det og siger: det har ingen relevans for de nuværende sager.

Jeg skal sige om den dagsorden, der er foreslået, at jeg har forsøgt at give udtryk for mit partis standpunkt, og jeg tror ikke, så forfærdelig mange vil være i tvivl om, hvad det er efter diskussionen i dag; det vil kunne læses i Folketingstidende. Og efter en førstebehandling af et lovforslag er det jo almindeligt, at det skøl i udvalg; med den begrundelse vil vi undlade at stemme for den foreslåede dagsorden.

Formanden: Hr. Morten Lange har ordet — i indtil 10 minutter.

Morten Lange: Jeg skal være nådig. Jeg må sige, at min folketingsgruppe er ikke tilhænger af det dagsordensforslag, som er fremsat fra konservativ side. Det er utidigt, det er urimeligt. Og det er ganske interessant, at det altså ingen støtte finder i denne sal. Det er også fuldstændig klart efter den forhandling, vi har haft, at de konservative synes det lovforslag, der foreligger, er afskyeligt, og så kan man jo bare stemme imod det, når det optræder på et senere tidspunkt; den mulighed har vi altid. Så jeg synes i virkeligheden, at her har vi et virkeligt eksempel på en manøvre i dette ting,

som vi med stor sindsro kunne have undgået. Det er den slags små teatertordener, som ikke sætter nogen som helst agtelse i vejret for os.

Men når jeg har sagt det, og det er faktisk mit hjertes mening om den foreslåede dagsorden, vil jeg medgive hr. Ninn-Hansen så meget, at det lovforslag, der foreligger, næppe kan betegnes som nogen særdeles velgennemarbejdet tekst. Det er en idéskitse, som allerede i sit indhold stiller i udsigt, at det nok skal revideres inden længe på forskellige punkter, og i og for sig er der ikke så megen grund til at være bekymret over, at netop denne store sag kommer i en skitse, hvor man må formode, at regeringen ikke har lagt sig alt for jernfast.

Det er en meget stor sag. Det er en sag, hvor vi virkelig må gå ind i spørgsmålet her i folketinget og finde ud af mulighederne. Og som sagt, hvis vi havde fået et alt for galvaniseret lovforslag frem, havde det jo været overordentlig svært at præge det og få indflydelse på det. Så jeg tager det i virkeligheden som en dyd ved regeringens forslag, at det, sådan som det foreligger, ganske klart bærer præg af at være noget, der er fremsat til forhandling her, og at vi hver for sig må prøve på at se, om vi kan bidrage med elementer, som kan gøre dette lovforslag bedre. Se, det bliver jo svært, for de elementer, som kommer fra højre side i salen, står bestemt som skedevand til dem, der kommer venstre side, så det er et af de områder, hvor det samarbejdende folkestyre ærlig talt ikke har sine store muligheder på forhånd.

Jeg vil synes, det bliver en nogenlunde nem opgave for regeringen at føre sit lovforslag frem til en forhandling med socialistisk folkeparti, som ganske vist angiver overordentlig afvigende synspunkter på en lang række poster, men som dog, hvad angår spørgsmålets hovedprincip, bygger på den samme linje som regeringsforslaget.

Vi mener selv, at vi på en lang række områder vil have værdifulde bidrag at yde til den forhandling, der må komme, og vi håber, regeringen vil tage dem med en betydelig åbenhed, sådan som lovforslaget jo uægtelig lægger op til.

På den basis vil vi tilsige regeringen forhandling og håber, vi når frem til konstruktive resultater.

[Morten Lange.]

Men jeg må altså dertil skikke, at hr. Ninn-Hansen med det dagsordensforslag, han har fremsat, i virkeligheden på elegant vis har sagt, at det konservative folkeparti ikke vil spille sin tid på udvalgsarbejdet, og hvis resten af den borgerlige front i folkettingen tager samme standpunkt, er det jo muligt, at socialdemokratiet og vi forholdsvis hurtigt når til en god løsning. Hvis der så er nogen, der vil banke på porten, skal de da være velkommen.

Ninn-Hansen: Statsministerens afvisning af dagsordensforslaget er selvfølgelig ikke uventet. Om statsministeren så er tilfreds med den tilslutning, han har her i folkettingen, er jo så noget andet. Statsministeren er altså mødt frem med et lovforslag, som selv hans støtteparti kritiserer, ikke mindst med hensyn til forberedelsen, men det giver løfter, hvis statsministeren vil rette sig efter SF; det er altså mælkeparolen, der udstedes, også når det drejer sig om økonomisk demokrati.

Jeg tror ikke, at nogen af os andre udelukkende ønsker at være iagttagere til det, som man nu forsøger at etablere, og som vi forsøgte at forhindre, nemlig et samarbejde mellem de to socialistiske partier om denne sag. Vi vil selvfølgelig ikke være passive i udvalget, og det tror jeg heller ikke at partierne venstre og det radikale venstre vil være.

Jeg takker for de bemærkninger, ordførerne fremsatte. Jeg kunne selvfølgelig bedre lide præmisserne end konklusionen, men i præmisserne er vi altså ganske enige. Der findes jo andre korsveje; dem når vi til senere. Jeg havde fundet det som en fordel at få gjort op nu.

Om disse korsveje vil være et valg, en udsættelse på grund af ekspropriation eller en folkeafstemning, må vi altså granske nærmere i udvalget, og jeg går ud fra, at vi fra regeringen kan få alle tilsagn om sagkyndig bistand til vurdering af disse spørgsmål. Det er vel også noget, folkettingen i egen interesse og som dem, der skal overholde forfatningen, må have et berettiget krav på.

Hr. Erik Andersen (Fr.borg amt) sagde nogle bemærkninger om Sønderborgmødet. Jeg skal da erkende, at jeg har ændret opfattelse fra Sønderborgdagene til nu, for det

er fuldstændig rigtigt; i begyndelsen af oktober måned, da vi netop havde skiftet statsminister, rettede jeg en henvendelse til regeringspartiet om et samarbejde imellem de partier, der havde arbejdet for tilslutningen til EF. Det har selvfølgelig skuffet mig, at statsminister Anker Jørgensen har afvist det ønske, der var fra vor side om, at vi fik tilrettelagt tingene bedre økonomisk og for danske virksomheder, end de er blevet. Det må vi affinde os med, som et mindretal altid må affinde sig med en afvisning fra dem, der i øjeblikket har magten. Men jeg erkender, det er berettiget, at hr. Erik Andersen (Fr.borg amt) peger på, at det altså er andre toner, som angives nu i forhold til dem, der blev angivet i Sønderborg, hvor vi endnu håbede på, at vi kunne tale fornuft sammen med den regering, vi har i øjeblikket.

Så har jeg kun en bemærkning til finansministeren, og jeg må bede finansministeren tage ordet igen, for jeg kan ikke lide, at finansministeren bestrider det, jeg siger. Der udgives et blad, der hedder Ny Politik, som også har enkelte abonnenter, så vidt jeg ved, og statsministeren på forsiden. Det blev udgivet den 1. januar i år, og der står i et interview med finansministeren en udtalelse af finansministeren, der lyder således:

„Vi mangler ikke meget i at være enige, og når alt det, vi sidder og snakker om her, kommer ud til Ny Politik's læsere, så er vi måske ikke helt enige. Så lad nu vores eventuelle småuenheder hvile . . .“, det er sagt til smedeforbundets formand,

„ . . og lad mig slå fast, at som regeringsens forslag til økonomisk demokrati ser ud nu, så er det et 100 pct. socialistisk forslag med lige meget til alle privat og offentligt ansatte, direktører og ufaglærte arbejdere, hver eneste lønmodtager i dette land, og kvinderne får ikke 1 øre mindre end mændene. Forslaget kommer fra en samlet lønmodtagerfront, og det er 100 pct. socialistisk. Det er da et ganske pænt resultat“.

Se, nu er jeg klar over, at regeringen har ændret forslaget lidt i forhold til dengang, så det er måske ikke 100 pct. socialistisk; må vi få procenttallet fra finansministeren nu?

Poul Schlüter: Jeg skylder hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) en tak, fordi han så venligt mindede om, hvad jeg sagde i min

[Paul Schlüter.]

tale på det konservative landsrådsmøde i Sønderborg.

Jeg sagde to ting. Jeg sagde dels det, hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) citerede, men jeg sagde også, at det konservative folkeparti måtte afvise LOs oplæg. Og det var der to grunde til. Den ene grund var, at det byggede på den store kollektive fond, som vi fandt urimelig, og den anden var, at oplægget indførte tvangsindskud i virksomhederne. Hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) har ret i, at så sagde jeg en sætning i retning af, at EF ikke skulle udnyttes blot til at skabe øget rigdom til dem, der var rige i forvejen. Det er fuldstændig rigtigt, det vedkender jeg mig. Men at arbejde for denne målsætning er da også noget helt, helt andet end at ville skabe en konfiskation af al formue til vækst i samfundet i den store kollektive fond. Hvis hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) vil være ulejligen med at studere vort debatoplæg lige så grundigt, som han har studeret vort Sønderborglandsrådsmødes forløb, vil han opdage, at dette debatoplæg viser veje til at udbrede den personlige individuelle ejendomsret til tingene. Det er vort mål. Så vil hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) konstatere en fortræffelig sammenhæng imellem forløbet af vort landsrådsmøde i Sønderborg og det standpunkt, det konservative folkeparti indtager i dag.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg forstår godt, at hr. Ninn-Hansen noget afmægtigt skriger op om socialisme, for det ville jo være dejligt, hvis man kunne få stoppet dette her, dels dette forslag, dels det arbejde, som er i gang, og de tanker, der er i gang i det danske samfund om at gennemføre økonomisk demokrati, ved at udskrive det som den rødeste, rødeste socialisme og så forskrække en masse mennesker; så ville formålet jo være nået.

Jeg mener ikke, slet ikke, at dette er 100 pct. socialisme. Det er et pænt stykke på vejen, men jeg ville være en slet socialist, hvis jeg sagde, at dette var 100 pct. socialisme. Jeg håber, at det efterhånden kan give en ikke ubetydelig indflydelse for lønmodtagerne i det moderne samfund og i dets virksomheder, og jeg håber også, at det kommer til at ske i samarbejde med indehaverne af

virksomhederne. Det tror jeg på kan lade sig gøre.

Men det, jeg har sagt, og som er kommet til udtryk i dette blad i det dobbeltinterview, der var med Paulus Andersen og mig, var, at netop det med, at direktøren ikke fik 1 kr. mere end arbejdsmanden, at man delte fuldstændig lige ud, at vi ikke ville starte en sådan fond med selv at skabe ulighed i formuefordelingen, var et 100 pct. socialistisk princip, som var indlagt i vort forslag, og som også er med i regeringsforslaget. At altså den formuefordeling, som kommer til at ske på basis af fonden, bliver 100 pct. socialistisk, det står jeg ved.

(Kort bemærkning).

Erik Andersen (Fr. borg amt): Ja, det må jo være svært i det konservative folkeparti, men nu bliver det også svært for mig at følge med.

Hr. Ninn-Hansen erkendte, at han havde skiftet standpunkt fra mødet i Sønderborg, og det er, som det er blevet sagt én gang før her i dag — vi taler lige ud — ærlig snak. Hr. Poul Schlüter fremhævede derimod, at han ikke havde skiftet standpunkt siden Sønderborgmødet. Ja, så må det være svært. Vi andre kan altså notere, at hr. Ninn-Hansen har skiftet standpunkt, og hr. Poul Schlüter har opretholdt sit. Jeg skal så slutte med et citat fra Kristeligt Dagblad — det må stå til troende — fra den 9. oktober 1972. Dér siger hr. Poul Schlüter i fortsættelse af det citat, hr. Poul Schlüter selv kom med: så må vi selv komme med forslag. Det sagde han, og de forslag kunne komme i et fornuftigt udvalgsarbejde.

(Kort bemærkning).

Ninn-Hansen: Ja, jeg har skiftet standpunkt til regeringen og til statsministeren. Det fremgik af de bemærkninger, jeg har fremsat.

Men hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) sagde noget rigtigt, nemlig noget om, at ordene skulle stå til troende. Og da jeg går ud fra, at hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) ikke har skiftet standpunkt i forhold til regeringen, er hr. Erik Andersen (Fr. borg amt) og jeg vel enige om, at en finansministers ord også skal stå til troende.

[Ninn-Hansen.]

Jeg citerede ganske korrekt, hvad finansministeren har udtalt. Mener finansministeren, at det blad, som socialdemokratiet udgiver, har citeret ham forkert? Hvis det ikke er tilfældet, har finansministeren sagt, at det er et 100 pct. socialistisk forslag, endda gentaget det to gange. Og så er der ingen af os, der skal tale uden om det, men det er jo det, finansministeren forsøger på også ved denne lejlighed. Betragter finansministeren det fortsat som et 100 pct. socialistisk forslag, eller hvor meget da? Vil finansministeren svare, eller vil finansministeren lægge hele ansvaret på bladet og dem, der udgiver det, eller på journalisten, eller vil finansministeren have, at hans ord stadig væk skal stå til troende? For dér står, at dette ØD-forslag er et 100 pct. socialistisk forslag.

Statsministeren (*Anker Jørgensen*): I den diskussion, der har været her i dag, og i den diskussion, der foregår ude i offentligheden, er det tilbagevendende tema dette med den store fond. Man fremstiller det, som om det var noget slemt og frygteligt, at man igennem lovgivningen etablerer en sådan stor fond.

Må jeg alligevel for en ordens skyld have lov at gentage nogle af de begrundelser, der er for den store fond: først den gensidige sikring, som alle lønmodtagere kommer ind under, således at man ikke risikerer at miste sin aktiekapital, hvis éns egen virksomhed går ned. Lad mig understrege betydningen af, at fordelene ved økonomisk demokrati baseret på denne fond giver ens fordele til alle. Lad mig understrege betydningen af, at denne fond også kan medvirke til uddannelse af lønmodtagerne, så de kan blive stadig bedre egnede til at gå ind i hele problematikken om demokratisering af arbejdslivet.

Lad mig også lige gøre opmærksom på den forargelse, der er imod store fonds, for den store forargelse findes åbenbart ikke, når det er kapitalkoncentration på få hænder. Her lægges der op til et lovforslag,

hvor kapitalkoncentrationen foregår på en sådan måde, at den ejes af de mange og dermed de mange hænder i fællesskab. Jeg mener, det er meget afgørende. Og når man så samtidig siger, nærdemokratiet svigtes, er det vel værd at understrege, at nærdemokratiet ikke svigtes ved den decentralisering af kapitalen, der findes sted; ved det valg, som lønmodtagerne selv skal foretage til repræsentation i virksomhederne, er nærdemokratiet tilgodeset, selv om der er lavet en central fond.

Jeg vil godt lige til hr. Ninn-Hansen sige, at det er da klart og sådan set overflødigt at spørge om, at man i udvalgsarbejdet, når der skal arbejdes med disse ting, kan få sagkyndig bistand. Det er en selvfølge; det gælder alle lovforslag, og det gælder naturligvis også i dette tilfælde.

Så vil jeg til spørgsmålet om samarbejde, som hr. Ninn-Hansen nu bringer ind i billedet igen, sige, at regeringen har hele tiden været åbent indstillet over for et samarbejde. Men jeg må indrømme, at når det blev sagt så stærkt og så voldsomt, som jeg mødte det i de første dage, blev jeg ærlig talt en lille smule mistænkelig eller i hvert fald betænkelig.

Men bortset fra det: der er ikke noget i regeringens oplæg på lovgivningsområder og på forskellige områder, der ikke indeholder et oplæg til samarbejde, og der er også oplæg til samarbejde omkring en ny lov om økonomisk demokrati.

Men hvis man placerer sig, som det konservative folkeparti har gjort i dag med en i virkeligheden meget kategorisk afvisning, ja, så er det klart, at samarbejdet ifølge sagens natur vil blive noget indskrænket.

Lad mig til sidst sige til hr. Ninn-Hansen, når han spørger, om jeg er tilfreds med den tilslutning, jeg har fået her i dag eller kan forvente at få på grundlag af de udtalelser, der er faldet: ja, det er jeg egentlig. Når en mindretalsregering kan få et flertal bag sig, der stemmer den dagsorden ned, som hr. Ninn-Hansen er kommet med, og når en betydelig del af salen undlader at stemme

[Statsministeren.]

for det dagsordensforslag, som hr. Ninn-Hansen har stillet, vil jeg sige, at så er jeg meget tilfreds med udgangen af forhandlingerne her i dag.

Finansministeren (Grünbaum): Ved en debat som denne skulle det jo ikke dreje sig om at finde ud af, om et blad fuldkommen nøjagtigt har gengivet, hvad der er sagt. Det fremgår jo ganske klart af det, hr. Ninn-Hansen selv læste op, at det, hvorom jeg udtaler, at det er et 100 pct. socialistisk forslag, er, at det er med lige meget til alle, privat og offentligt ansatte, direktører og ufaglærte arbejdere, hver eneste lønmodtager i dette land, og kvinderne får ikke én øre mindre end mændene, forslaget kommer fra en samlet lønmodtagerfront, og det er 100 pct. socialistisk, det er da et ganske pænt resultat — det fremgår da helt tydeligt af sammenhængen. Jeg skal ikke gå i rette med vedkommende journalist, om der skulle have stået et par ord mere. Det, det drejer sig om — det er typisk for hr. Ninn-Hansen, at han vil bruge folketingets tid til dette her — er, hvad finansministeren har sagt, og jeg har jo helt klart givet udtryk for, at jeg mener ikke, dette forslag er 100 pct. socialistisk.

Hr. Ninn-Hansen spurgte mig, om jeg kunne angive en pct. Ja, f. eks. 30. Jeg ved ikke, om det kan passe, men det er vel nok nogenlunde i retning af det, der er det rigtige. Og jeg tror på, at dette forslag er i stand til at bære os videre frem i det danske samfund — ikke sammen med de konservative, det er jeg helt klar over, men måske sammen med nogle andre.

(Kort bemærkning).

Ninn-Hansen: Jeg må holde mig til finansministeren. Jeg skal bare sige til statsministeren, at jeg sætter personlig alt for stor pris på ham til at ville karakterisere statsministeren som mistænkelig — det var også kun en selvkaraktistik, forstod jeg — men mine bemærkninger om udviklingen fra oktober til nu havde i hvert fald ikke det sigte.

Men til finansministeren. Jeg kan da godt forstå, at ingen mennesker kan finde ud af skatterne her i landet, når finansministeren

siger: 100 pct. socialister, og så er det 30 pct. Det regnestykke kan jeg ikke klare, og det er der vist ingen der kan. Hvordan i alverden vil finansministeren forklare det? Ja, det kan ikke hjælpe at sætte ham selv til det, men jeg ved ikke, om nogen anden kan.

Finansministeren har udtrykt sig om dette forslag klart og utvetydigt, hvor han siger: lad mig slå fast, at som regeringens forslag til økonomisk demokrati ser ud nu, så er det et 100 pct. socialistisk forslag. Det er klart sagt. Og finansministeren vedstår selvfølgelig, hans ord står til troende. Og så til sidst: og det er 100 pct. socialistisk, det er da et ganske pænt resultat. Altså ikke 30 pct., men 100 pct. Se, det er det, finansministeren og regeringen lover os. Vi skal jo om lidt stemme om en dagsorden, det blev vi mindet om. I denne dagsorden siger vi noget, som vi finder rigtigt, men vi ved også i den konservative folketingsgruppe, at når vi stemmer for denne dagsorden, så siger vi klart og utvetydigt fra over for finansministerens 100 pct. socialistiske forslag.

(Kort bemærkning).

Enggaard: Det er ligesom blevet skik her, at der henimod debattens afslutning, hvor ordførere og andre praktisk taget har opbrugt deres taletid, ligesom åbnes en ny debat fra statsministerens side. Derfor skal jeg i de få sekunder, jeg har til rådighed, præcisere, at det synspunkt, statsministeren anlagde vedrørende fondens karakter, ikke kan få lov at blive stående. Jeg har ikke tid til at gendrive de enkelte karakteristika, som statsministeren anførte, men han vil ved gennemlæsning af min ordførertale og den debat, der har været her i dag, utvivlsomt erkende, at hans opfattelse af fondens velsignelser er noget, som alene deles i den kreds, som står nærmest statsministeren.

Statsministerens fortolkning af, hvad der kunne lægges i, at mit parti undlader at stemme om den af det konservative folkeparti foreslåede dagsorden, er lige så forkert. Statsministeren kan ikke tage det til indtægt, når vi på et formelt grundlag erklærer, at vi ikke ønsker at stemme. Vi har erklæret, hvad også fremgår af vores taler her i dag, at indholdet i den står vi inde for, men når vi i sin tid har taget den principielle indstilling til dagsordener i forbindelse med

[Enggaard.]

første behandling, når de f. eks. blev stillet af venstresocialisterne eller af det kommunistiske parti, mens de var repræsenteret her, så har vi i dag den samme principielle opfattelse af dagsordener i forbindelse med første behandling og tager konsekvensen af det og undlader at stemme.

(Kort bemærkning).

Hilmar Baunsgaard: Ja, også jeg bemærkede mig, at statsministeren følte sig veltillfreds med udgangen af denne debat og som en del af sin begrundelse for at være veltillfreds anførte, at det radikale venstre ville undlade at stemme for den dagsorden, som er stillet af det konservative folkeparti.

Nu kan vi jo have forskelligt tilfredshedsniveau, men jeg vil da gerne sige til statsministeren, for at det ikke skal sætte sig til nogen illusion, at der er én grund og kun én grund til, at det radikale venstre undlader at stemme og ikke stemmer for. Det er vores principielle holdning, at når der er forslag til første behandling, stemmer vi ikke om dagsordener, så ønsker vi lovforslaget til udvalgsbehandling, også selv om vi er imod det.

Og så vil jeg gerne sige til statsministeren: jeg bemærkede, at han i et af sine tidligere indlæg sagde, at han håbede på samarbejde om dette forslag, og inden for dets principper indbød han til samarbejde. Jeg er ked af at måtte sige til statsministeren, men det kan jo så bidrage til, at der ikke bliver nogen falsk illusion: det er just principperne, vi er uenige om, hr. statsminister.

Morten Lange: Jeg synes også, at statsministerens glæde over passiviteten i en del af den borgerlige fløj var bygget på noget, som ikke var klippegrund. Men til gengæld savner vi måske nok lidt mere præcisering af, hvordan statsministeren bedømmer mulighederne for at komme igennem med dem, der har udtalt en vis sympati for visse af de generelle principper. For det er jo nok det, der skiller i denne sag. Vi er nogle, som mener, at der er visse principielle muligheder i regeringsforslaget, og derfor gerne vil arbejde med det, og så er der nogle andre, som mener, at det er principielt afskyeligt, og at det ikke er en stor vidunderlig hvid flok af en fond, men derimod en afskyelig

snemand, og dér må vi altså indrømme, at der er et klippefast skel i dette folketing, hvad angår dette lovforslag.

Der blev talt fra hr. Ninn-Hansens side om et eller andet med 100 pct. socialisme. Jeg kan ikke forestille mig, den højtærede finansminister nogen sinde har ment sådan noget. Nu devaluerede han heldigvis til 30 pct. Jeg vil for mit eget vedkommende sige, at jeg forstår slet ikke, at hr. Ninn-Hansen tager en diskussion af den art op. Han ved jo udmærket godt, at dette forslag ikke er socialistisk, og det er jo i virkeligheden det, som er den største bekymring. Vi skulle have været videre. De 30 pct. er en overvurdering, som finansministeren foreløbig må stå for. Der er ganske svage socialistiske træk i det; det er en af årsagerne til, at vi mener, vi kan gå principielt på linje med det, men som sagt: 100 pct. En diskussion af den slags førte man engang i Studenterforeningen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslag om motiveret dagsorden af Ninn-Hansen (se sp. 3806)

forkastedes med 81 stemmer mod 29; 45 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 21 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om afgift ved indløsning af fondsbeviser.

(Lovforslaget (nr. 169) findes i tillæg A, sp. 4683, fremsættelsen i tidenden sp. 3094).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af ligningsloven og selskabsskatteloven.